پوهاند رښتین نظریې
د هغه د مرکو په هینداره کې

پوهاند صدیق الله رښتین

Ketabton.com

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین نظریې

(د مرکو په هنداره کې)

لیکوال:

زکریا ملاتړ

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: د پوهاند رښتین نظریې (د مرکو په هېنداره کې)

لیکـــوال: زکریا ملاتړ

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېـبپـاڼـه: www.melitahrik.com

ډیزاینـګر: ضیاء ساپی

پښتی ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۴۴)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلار ښود استاد نظر

د ښاغلي زکريا ملاتړ د ماسترۍ تېزس (د پوهاند صديق الله رښتين نظريې د هغه د مرکو په هنداره کې) په درې برخو کې ليکل شوی او بشپړ شوی دی.

په مخنيو خبرو او سريزه کې د دې رسالې دليکنې اهداف او د منځپانګې موضوعات په ښه توګه څرګند او روښانه شوي دي.

همدارنګه په لومړۍ برخه کې د پوهاند رښتين ژوند ليک ، يعنې د هغه دژوند ټول اړخونه ، ادبي او فرهنګي مصروفيتونه ، رسمي دندې او د آثارو مکمل فهرست او نور اړوند موضوعات په کرونولوژيک ډول بيان شوي دي. په دې څپرکي کې د څېړنې د پرتليز او تشريحي ميتود څخه کار اخيستل شوی دی.

په دويمه برخه کې د پوهاند رښتين مرکې راغلې دي، ليکوال په دې برخه کې زيات زيار ويستلی او د پوهاند رښتين په مرکو پسې ګرځېدلی ، هغه يې راټولې کړې دي ، د تکراري مرکو له راوړلو څخه يې ډډه کړې او اته مرکې يې د لاسوهنې پرته کټ مټ رانقل کړې دي. هغه مرکې چې لاس ته نه دي ورغلي د هغو يادونه يې هم کړې ده. د دې رسالې د ليکلو هدف همدا دويمه برخه جوړوي ، ځکه دارواښاد پوهاند رښتين ټول نظريات ، د پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې دادبي يون او پرمختګ پړاوونه ، ځوان او راتلونکي نسل ته دهغوی لارښوونې او مشورې ددې برخې عمده منځپانګه جوړوي.

دريمه برخه دپوهاند رښتين په اړه دنورو پوهانو نظرياتو ته ځانګړې شوې دی ، ددې برخې موضوع ډېره لويه او پراخه ده ، ځکه دپوهاند رښتين دادبي او علمي شخصيت په اړه دهغه په ژوند او تر وفات وروسته ډېرو لويو لويو پوهانو ، عالمانو ، څېړونکو ، قومي او سياسي مشرانو خپل نظريات ، اندونه او دعقيدت پېرزونې څرګندې کړي دي.

دتېزس ليکوال په دې اړه ډېر زيات زيار ويستلی مهم او ګټور نظريات يې راټول کړي او په دې برخه کې يې ځای کړي دي.

دتېزس په پای کې نتيجه، وړانديزونه، مناقشه او دمآخذونو فهرست، چې دالفبا په ډول ترتيب او ليکل شوی ،راغلی دی.

زه دښاغلي زکريا ملاتړ دماسترۍ تېزس بريالی او دهراړخه پوره او ګټور ارزوم او نوموړي ددغه زيار او زحمت په بدله کې دماسترۍ دتحصيلي درجې وړ او مستحق ګڼم.

په درنښت

پوهاند ډاکتر زبورالدين زبور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخنۍ خبرې

دعلامه پوهاند رښتين بابا له درانه نامه سره له ډيرپخوا نه اشنا وم، ځکه دهغوى دکورنۍ ځينې غړي به دژمي په موسم کې دپوهاند ډاکترزيورځاى (کوټ) ته راتلل.

خود پوهاند صاحب سره زما کتل هغه وخت وشول چې کله زه دکابل پوهنتون دژبو او ادبياتو پوهنځي په لومړي ټولګي کې محصل وم داد (۱۳۵۳) لمريزکال پيل و.

مونږ دپښتو څانګې محصلينو به هغه وخت دپوهاند صاحب ټولې ليکنې اوکره کتنې په شوق اومينه سره لوستلې.

په دې دوران کې به مونږ کله کله دهغوى کورته هم تللو. هغه هيڅ وخت مونږ يوازې اوځانته نه وليدلى ډله ډله سپين ږيري مشران او ليکوالان به يې هروخت ميلمانه وو، مونږ به يوازې هلته دمشرانو خبرې اوريدې اوبيا به ترې رخصت شو.

کله چې په افغانستان کې دداخلي اوخپلمنځي جنګونو اور بل شو اوخلک دکورونو په پرېښودلو مجبورشول نو پوهاند صاحب هم لومړى ننګرهاراو بيا پيښورته هجرت وکړ. دمهاجرت په کلونو کې به زه په هفته کې يوځلې حتمي دپوهاند صاحب ليدلو ته تلم او دروانو پيښواو ادبي غونډو ګذارش به مې ورته ورکاوه هغه به زما په راتګ ډيرخوشاليدو، تر ډيروخت پورې به ورسره په خبرو اترو بوخت وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته به یې داخبره تل کوله چې که ته یوځلې په هفته کې زمونږ کورته رانه شې نوزه به درنه خفه یم.

کله چې پوهاند صاحب د پیښنورپه لیډي ریډینګ روغتون کې بستروو.زه او استاد محمد اصف صمیم دواړه په یو وخت پوښتنې ته برابرشو ، نوردوستان هم راغلي وو. دهغه ډیره زیاته تبه وه خبرې یې ښې نه شوې کولې، پرکاله پروت و.

په ډیرتکلیف سره یې داوویل (زه ډیرناروغ یم څه به کیږي تاسو به څه کوئ) صمیم صاحب په ځواب کې ورته وویل چې مونږ به درته دعاکوو او شیرخان به درته دوا (دارو) کوي مونږ رخصت شو اوشیرخان هم مونږ سره تریوځایه راغی. په دې ورځو کې د پوهاند صاحب د پښتوادبیاتو تاریخ دویم ځلې له چاپه راوتی و ، ددې کتاب بیا چاپول د پوهاند صاحب ډیرارمان و ،هغه ورته ډیرخوشحاله و اوپه لاس کې به یې کلک نیولی واوکتلوبه یې.

پوهاند صاحب دژوند په وروستیولسوکلونوکې چې روغتیایي حالت یې د ډاډ وړنه و ، دزړه تکلیف او تشویش یې دواړه درلودل نوزیاته غوښتنه او هیله یې وه چې د مطبوعاتو اوخپرونوله لارې خپل نظریات ، تجربې او د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته په ګوته کړي، چې ددې رسالې دویمه برخه دهمدې موضوع په اړه ده. په دې برخه کې د پوهاند رښتین اثار مرکې چې په مختلفو وختونو کې یې د مختلفوورځپاڼو ،جریدو ، او مجلو سره کړي بې له کوم تغییراو لاس وهنې پرته کټ مټ په تاریخ وارډول راغلي دي.

همدارنګه د علامه رښتین بابا په ژوند ،فن او ټولو ادبي خدمتونو باندې څه لیکل په یوه رساله یایو کتاب کې نه ځایږي بلکې څو کتابونه وربان‌دې لیکل کېدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسالې په پای کې پايله او وړانديزونه او د مأخذونو فهرست هم د الفبا په ترتيب سره وړاندې شوې دي، داوه د دې رسالې د موضوعاتو او ځانګړنو په اړه يوه لنډه يادونه ، چې په پورته توګه وړاندې شوه.

پته دې پاتې نه وي ، چې د دې رسالې په تکميل او بشپړونه کې مې د خپل لارښود استاد ښاغلي پوهاند ډاکټر زيور الدين زيور له لارښوونو څخه پوره ګټه اخيستې او زه يې د لارښوونو مننه کوم.

په پای کې د خپلې استادې پوهندوی ډاکتر زرغونې او عبد الظاهر شکيب څخه مننه کوم، چې د دې تيزس د ماخذونو په برابرولو کې يې زما سره پوره مرسته کړې ده.

په درنښت

زکريا ملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک	مخ
سریزه	۱
د پوهاند رښتین پېژندلیک (زوکړه او زده کړه)	۷
د رسمي ماموریت دوره	۱۲
په علمي غونډو او کانفرانسونو کې ګډون	۱۸
ستاینلیکونه او نښانونه	۲۰
آثار او لیکنې	۲۱
مړینه او مزار	۲۷
د پوهاند رښتین مرکې	۳۰
د جرګې مجلې سره مرکه	۳۰
د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره مرکه	۳۵
د سپیدې مجلې سره مرکه	۴۲
د لیکوال مجلې سره مرکه	۴۸
مخ په مخ رسالې سره مرکه	۶۹
د وفا جریدې سره مرکه	۷۴
مرکه نامه رسالې سره مرکه	۷۷
د خاورې جریدې سره مرکه	۸۱
پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر	۸۵
پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو	۹۴
پایله او لنډیز	۱۵۲
وړاندیزونه.	۱۲۳
مناقشه	۱۲۵
اخځلیکونه	۱۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) كال په پيل كې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه كړې وه چې د دې كال په بهير كې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې كوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد كال د كب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ كې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې كړل. ملي تحريك په ياده غونډه كې ژمنه وكړه چې د (۱۳۹۴ ل) كال په بهير كې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې كوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه كار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ كړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي كوي. دا اثر چې ستاسو په لاس كې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه كړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته كړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليكوالو، ژباړونكو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير كې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا كړې او دا فرهنګي بهير يې بريالى كړى، د زړه له كومې مننه كوي او كور ودانى ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه

اروا ښاد پوهاند رښتين دڅه دپاسه نيمه پېړۍ دپښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی دی ، هغه په پښتو ژبه ډېر مئين و ، دپښتنو او دپښتو ژبې په نقصان خفه کېدلو ، دخپل يو اثر(پښتو نثر هنداره) په سريزه کې يې داسې ليکلي دي:

که مې دا خدمت پښتو لره پکار شي
پښتانه پرې هم له خوبه رابيدار شي
نو هله به مې خدمت ونيسي ځای څه
څه ناڅه به مې زړګی هم په قرار شي

لومړی تر هرڅه وړاندې ، چې ددې تېزس په موضوعاتو باندې رڼا واچول شي ، بې ځايه به نه وي ، چې دمرکو په اړه هم څه ناڅه وغږېږو .

مرکه: هغه ژورنالستيک صنف دی ، چې دبيلابيلو هدفونو له پاره تر سره کيږي ، خو اساسي هدف په کې دمعلوماتو راټولول دي.

مرکه په لغت کې هم صحبتۍ او ګډې ناستې ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه خبرې اترې ، چې ديوه ټاکلي هدف په رڼا کې دسمو او باوري معلوماتو دراټولولو له پاره ديو ياډېرو کسانو سره دهغوي دفن ، مسلک او تخصص په ساحه کې تر سره کيږي ، مرکه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکه ډیر اوږد تاریخ لري ، چې لرغونتیا یې پخواني یونان ته رسیږي ، دغه فن په ابتدايي بڼه دلرغوني یونان دمشهور عالم او فیلسوف سقراط له خوا رامنځته شوی دی.
نوموړي به تل داهڅه کوله ، چې مقابل لوری (حریف) له دې لارې نه مات او په دې وپوهوي ، چې په هیڅ نه پوهیږي.
مرکه دپوښتنو او ځوابونو په بڼه په ډله ییزو رسنیو کې کټ مټ خپریږي.
څرنگه ، چې یو ژورنالست یا خبریال هر وخت نه شي کولای ، چې هره پیښه په خپله ووینې یا هرې غونډې او مجلس ته ورشي ، نو له همدې امله هغه دې ته اړ کیږي ، چې د پیښې یا موضوع په اړه مؤثق او باوري معلومات له عیني شاهدانو او یا له هغه چا چې په دې اړه بشپړ او دقیق معلومات لري ، دمرکې په وسیله ترلاسه کړي او بیا یې د رسنیو له لارې نورو ته وړاندې کړي.
کله داسې هم کیږي ، چې دراپورتاژ تهیه کوونکی لو مړی دمرکې له لارې معلومات ترلاسه کوي او بیا دهغه معلوماتو له مخې راپورتاژ برابروي. او کله داسې هم کیږي ، چې یو خبریال دعلمي او تحقیقي مسایلو په خبرنه کې دې ته اړ کیږي ، چې داختصاصي او مسلکي موضوعاتو په اړه دمسلکي او تجربه لرونکو کسانو سره مرکې تر سره کړي او په دې توگه خپله معلوماتي پانگه زیاته او څېړنیزه دنده ترسره کړي.
نو پردې اساس ویلای شو ، چې دمعلوماتو دراټولولو له پاره مرکه ترټولو ښه او اغېزمنه وسیله ده. (۲۲ : ۱۳۱ ، ۱۳۲)
دمرکې دتاریخچې په اړه ددې لنډې یادونې وروسته بیرته خپلې اصلي موضوع ته راځو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين نظريې د هغه د مرکو په هنداره کې رساله په درې برخو کې ليکل شوې ده.
په لومړۍ برخه کې د اروا ښاد پوهاند رښتين ژوند ليک راغلی دی، په دې برخه کې د اروا ښاد د ژوند پوره حال احوال د پيدائش څخه تر وفات پورې ټول په مفصل ډول بيان شوی دی ، د نثر او نظم بېلګې يې وړاندې شوي او د ټولو آثارو فهرست يې راغلی دی.
په دوهمه برخه کې د پوهاند رښتين اته ادبي او سياسي مرکې بې له کوم تغيير او لاسوهنې پرته کټ مټ په تاريخ وار ډول راغلي دي.
په دې مرکو کې له تکراري مرکو څخه يوازې يوه مرکه انتخاب شوې او تکرار مرکه يې نه ده راوړل شوي ، خو دا څرګنده شوې چې دا مرکه په کومو کومو ځايونو کې نشر شوې دی. دا مرکې د تېزس اصلي او اساسي موضوع جوړوي ، ځکه چې د پوهاند صيب نظريات او افکار په کې په مفصل ډول راغلي دي.
د دې رسالې دريمه برخه پوهاند رښتين د نورو پوهانو په نظر سرليک ته ځانګړې شوی دی. په دې برخه کې يوازې دلويو او نامتو ليکوالانو نظريات او د عقيدت څرګندونې راغلي او په دوه برخو ويشل شوی دی ، لومړۍ برخه يې د بهرنيو پوهانو نظريات دي ، چې دا نظريات زياتره نوموړي ته د هغه په ژوند د ليکونو او پيغامونو په وسيله څرګند شوي دي.
د دې څپرکي په دوهمه برخه کې د هېواد او لرې پښتونخوا د نامتو ليکوالانو ، سياسي او قومي مشرانو نظريات او د عقيدت څرګندونې د پوهاند رښتين په ژوند او تر وفات وروسته ډالۍ شوي دي.
د موضوع شاليد :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين مرکې تر او سه پورې هيڅا نه وې راټولې کړې دا مرکې هغوی زياتره دژوند په وروستيو کلونو کې کړې وې ، استاد دزړه تکليف او تشويش دواړه درلودل ، هيله يې داوه ، چې دمرکو له لارې دخپلو ټولو معلوماتو او نظرياتو څخه ځوان او راتلونکی نسل خبر کړي.

څرنگه چې په دې مرکو کې دپښتو ژبې او ادب دپرمختگ ټول بهير په مکمل ډول تشريح شوی ، نو له دې امله اړين وو ، چې دا گټور کار ترسره شي.

دپوهاند رښتين په ژوند ، فن او نورو ادبي خدمتونو باندې هم ډېرو پوهانو کار کړی دی ، په لومړي ځل استاد بېنوا داوسني ليکوال په لومړي ټوک ۴۷۳ - ۴۹۳ مخونو کې په تفصيل سره معرفي کړی دی.

دهغه تر وفات وروسته دلرې او برې پښتونخوا ډېرو ليکوالانو داستاد رښتين په باره کې خپل نظريات او دعقيدت پېرزوينې په نظم او نثر دواړو کې وړاندې کړي دي او بيا داټولې ليکنې (دلوی استاد پوهاند رښتين ياد) په ټولگه کې چې (۴۹۰) مخونه لري.

همدغه شان يوه بله ټولگه ، چې (دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد)نوميږي او (۲۹۷) مخونه لري ، همدارنگه(دپوهاند رښتين ژوند هنداره)اثر ، چې (۱۸۲) مخونه لري.

په پورتنيو درې واړو آثارو کې چې دپوهاند رښتين تر وفات وروسته ليکل شوي دي ، ما په خپل دې تيزس کې ديادو شويو درې واړو ماخذونو څخه استفاده کړې ده او پاتې نور معلومات مې دسبا ستوري مجلې د ۱۳۷۹څخه تر ۱۳۸۱کلونو دکلکسونونو څخه راخيستي دي ، پاتې دې نه وي ، چې دپوهاند رښتين ديو ناچاپ اثر(دربنتين ژوند پېښې) اثر څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم په دې تيزس کې ګټه اخيستل شوې ده او د پوهاند رښتين مرکې مې له مختلفو ورځپاڼو ، جريدو ، مجلو او ځانګړو رسالو څخه راټولې کړې دي.
دليکنې مواد او لارې چارې:
څرنګه چې ما دماسترۍ دتيزس دا موضوع داروانښاد پوهاند رښتين تر وفات وروسته ليکلې ، نو دپوهاند صيب تر وفات وروسته دهغه دادبي فرهنګي او علمي خدمتونو په درناوي کې ډېرې لوې لوېې يادغونډې او سيمينارونه دهېواد دننه او بهر جوړ شوي او په ويا ړ يې فوق العاده خپرونې ، علمي او ادبي کتابونه چاپ شوي دي ، چې دهغو ټولو څخه په دې رساله کې استفاده شوې ده ، بله خبره ، چې دلته يې يادونه ضروري ګڼم داروانښاد پوهاند رښتين دا مرکې ديوې ورځپاڼې ، جريدې ، مجلې او يا يوې رسالې سره په يو وخت نه دي تر شوي ، بلکې دامرکې ورسره په مختلفو وختونو کې شوې دي ، ما په دې برخه کې ډېر زيار ګاللی ، چې دورځپاڼو ، جريدو او مجلو دټولو کلونو کلکسونونه تر نظر تېر کړم او دا مرکې ورڅخه راوباسم ، داروانښاد پوهاند رښتين له خپلو اثارو څخه هم په کې استفاده شوې ، اوسني ليکوال ، دربښتين ژوند هنداره ، دلوی استاد پوهاند رښتين ياد ، دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد او نورو ګڼو ليکوالو او پوهانو دليکنو او څېړنو څخه استفاده شوې ده ، چې ددې رسالې په پای کې دماخذونو په فهرست کې يې يادونه راغلې ده.
ددې رسالې په ليکلو کې زياته هڅه شوې ، چې دلومړي لاس منابعو څخه کټ مټ پرته له کومې لاس وهنې دغه مرکې رانقل شي او دڅېړنې دتشريحي او پرتليز ميتود څخه په کې زياته استفاده شوې ده ، ځکه موضوع دنوعيت او کره توب له مخې له همدې ميتود سره تړاو درلود.
دليکنې موخه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروابناد پوهاند صدیق الله رښتین په ژوند داسې تصمیم نیول شوی و ، چې په ۱۳۷۷ ل کال داوړي په موسم کې دهغه په ژوند دمرحوم دعلمي او فرهنګي او ادبي خدمتونو په ویاړ یو علمي – څېړنیز سیمینار دافغان نشراتي مرکز له خوا دښاغلي حاجي سید داود په نوښت جوړ شي ، مګر په اوړي کې دزیاتې ګرمۍ او دپوهاند صیب دناروغتیا له کبله دغه سیمینار دهمدې کال دژمي موسم ته وځنډیده ، په دې سیمینار کې ما ته دپوهاند رښتین دمرکو موضوع وټاکل شوه ، هغه وخت چې ما دامرکې کتلې وې ، نو ډېرې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې وې ، نو تصمیم په دې ونیول شو ، چې یو وخت به دا مرکې راټولوم ، چې له یوې خوا به دامرکې له ورکېدو څخه خوندي شي او له بلې خوا به دپښتو ژبې دترقۍ او پرمختګ مختلفو پړاوونو څخه راتلونکی نسل خبر او ګټه واخلي ، نو په همدې موخه مې دخپلې ماسترۍ دتیزس لپاره همدا موضوع دپوهاند ډاکټر زبور په لارښوونه دماسترۍ بورد ته وړاندې کړه او دمحترم بورد تر تائید وروسته مې دهغې په لیکنه او سپړنه پیل وکړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین پېژند لیک

الف: زوکړه او زده کړه:

ارواښاد پوهاند صدیق الله رښتین د پښتوژبې او ادب ستر لیکوال محقق، ادیب او نقاد، له پنځو ادبي ستورو څخه یو ځلاند ستوری چې شپیته کاله یې د پښتوژبې او ادب دا سمان لمن پخپلو روښانه وړانګو سره ښایسته کړې وه.

ارواښاد په ۱۳۹۸ ل کال د مومندو په ازاده علاقه غازي آباد کې زیږیدلی دی. د مولوی تاج محمد خان چې په مهتمم صیب مشهورو زوی د میرا احمد خان لمسی د محمد اکبر خان کړوسی او د شاه جهان خان کودی او په خټه سلیما نخیل دی.

هغه وخت چې د هند آزادي غوښتونکو د مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت سلسله شروع کړه ،نو مولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صاحب سره ملګری شو او د مومندو ازادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړې په غازي آباد کې طورو مولوی محمد ایوب او قاری عبد المستعان څخه ترسره کړې ده په ۱۳۱۱ ل کال د هدې په نجم المدارس کې داخل شو.

په ۱۳۱۵ ل کال د کابل په دار العلوم کې شامل شو.

د دار العلوم له فراعت وروسته یې په ۱۳۱۸ ل کال د سنبلې په میاشت کې یې د پښتو ټولنې څخه د رسمې ماموریت دوره پیل شوې ده.(۴: ۴۷۳، ۴۹۴)

دا ستر ادیب او فرهنګي شخصیت د خپل ژوند په باره دا سې لیکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زما ژوندانه کې چې ماته کوم په زړه پورې شی ښکاري هغه زما د تعلیم دوره او زما بې اسرې ژوند دی. زه د شپږو اوو کالو له پلار پاتی شوم، چې له دوو ماشومانو ورونو او یوې مور نه به غیر مې څوک نه لرل، پلار مې مولوی تاج محمد نومید او په مهتمم صیب مشهورو. دې په پخواني صوبه سرحد کې د ټولو اسلامي مدرسو رئیس او مهتمم و، دده تعلیمي معیار ډیر اوچت و، او د انګریزی او عربی ژبې لوی فاضل و.
په نویو علوموکې یې (B,A) درجه اخیستی وه.
لس کاله یې په هند کې دعربی علوموپه زده کړه تیر کړل ،او په اخرکې ترې دخپل وخت یو زبردست سیاسي عالم ، مبلغ ، مجاهد ، مدرس او زاهد جوړشو. زمونږ په نژدی کورنۍ کې نور څوک پوهان او عالمان نه دي تیرشوی یوازې زما د پلار نه وروسته دا سلسله شروع شوې ده.
ده په خپل وخت کې د نورو عالمانو او ملګرو په مرسته ډیر دیني او مذهبي تبلیغونه کړی او دملک او قام له پاره یې ډیرلوړ خدمتونه کړی دي. زما پلار د مومندو په (سره کمر) کې استوګنه لرله، او څه زمانه په (کمانګرۍ) کې هم اوسیده، په ازاد سرحد کې هم دده دیني، مذهبي او قومي خدمتونه ترلمر ښکاره دي.
مهتمم صاحب د منګلو د بغاوت په کال (۱۳۰۳) ل د ترنګزو حاجی سره هلته تللی و، دغورږ له درده په خوست کې وفات او هلته دعسکري چاونۍ ترڅنګ په یو باغچه کې خاورو ته وسپارل شو.(۱۹: ۳۵، ۴۳)
پښتو ژبه چې اوس کوم مقام او نوم لری دا ټول د پوهاند صاحب او دهغه د ملګرو د کوښښونو برکت دی، هغه په عملي او نظري دواړو برخو کې پښتو ته خدمت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند صاحب تر (۸۰) زیات اثار د پښتوژبې په هره برخه کې مونږ ته میراث پریښي دي په پښتو او دری ژبو سربیره په عربي او اردو ژبو هم پوهیده مقالې او مضامین ورباندې لیکل او ترجمې ورڅخه کړی دی.

د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ اساس چې په دولتي او سیاسي سطحه وزیر محمد ګل خان اېښی و د دوام او پرمختګ چارې یې د دغه پنځو ادبي ستورو پوهاند عبدالحی حبیبي، استاد قیام الدین خادم، استادګل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او پوهاند رښتین په غاړه وی. (۱۸: ۸۷)

پوهاند رښتین د خپل رسمي ماموریت په لومړنیو کلونو یعنی (۱۳۱۸ نه تر ۱۳۳۲) پورې دوطن دوستی او د پښتون قوم دیووالی په روحیه اشعار هم ویلی دي چې یوه ورکوټی مجموعه یې د(خوږې وږمې) په نوم (۱۱۱) مخونو کې په ۱۳۲۱ کال چاپ شوې چې دلته یې مونږ یو څو شعره رانقلوو.

پاکه هغه خاوره ده او سي چې پښتون پکې
خوند له حده زیات لري مرګ وي که ژوندون پکې
واړه پښتون یوګنو، وي چې په هرځای کې دوی
ګوتې دیولاس دي ټول، نشته دی بیلتون پکې

په دې شعري مجموعه کې ځینې عشقي شعرونه هم ترسترګو کیږي لکه:

چې مې عشق رهنما د دین دنیا شو
نورحاجت مې دلاربنود او رهبر نشته

******

که مې ستا خمارې سترګې وی لیدلې
درښتین په زړه به پاتې ارمان نه وی

خوږې وږمې (۵) مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاداچې:

ستاد سترګو په جهان نشته ساهو
خلک خوشې صفت کاندې دآهو
سپین رخساردې هسې چارې په ما وکړې
چې دعشق په دریاب یې کړم لاهو
له غیرته مې سور اور په تن بلیږي
چې دلیچو همنشین دی وي باهو
چې نسبت یې ستا دشونډو سره شته دی
ځکه خورم نازکې پاڼې د کاهو
په کوم ځای کې چې دحسن جلوه ګرشي
له تعجبه خلک جوړ کاندي هاهو

دمیړانې اوهمت داسې ستاینه کوي:

دهمت توره ترملا کړه ډیربه ښه وي
پرې حاصله مدعا کړه ډیربه ښه وي
دهمت په وسله ځان پوره سمبال کړه
دوطن محبوب اشنا کړه ډیربه ښه وي
پردی کټ ترنیمو شپوو ي درته وایم
داستوګنې ځای پیداکړه ډیربه ښه وي

خوږې وږمې (۱۸) مخ

اروابناد پوهاند رښتین دنظم څخه دنثرو خواته ډیرتوجه درلوده دخپل یو غوره ادبي نثردکتاب په مقدمه کې داسې وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(... نثر دیوي ژبې له پاره ډېر ضروري دی ځکه چې بې له نثره یوه ژبه پرمخ نه شي تلای ،په نظم سره دژبې خوند او کیف زیاتیږي مګرپه نثرسره دژبې پانګه او ذخیره زیاتیږي.
همدا سبب دی چې پرمختللی ژبې دنثر مرغلرې زیاتې لري.....)

اروانباد نثر ډېرپوخ معیاری او دنثرلیکنی په برخه کې دکمال برید ته رسیدلی و.

اروانباد استاد پوهاند صدیق الله رشتین دخپل ادبي ژوند په اوږدو کې ګڼ شمیرمنثورآثار کښلي دي چې دڅومره والي او څرنګوالي (کمیت اوکیفیت) دوا ړوله پلوه دپوره پاملرنې وړدي.

الف) سفرنامی:

پوهاند رښتین دخپل ژوند په اوږدوکې یوزیات شمیرسفرنامې کښلې دي. دغه سفرنامې که له یوې خوا زموږ دلوستونکیولپاره دبیلابیلو سیمو او ځایونو اوهیوادونو په پیژندنه کې ارزښتمن ګڼل کیږي، داستاد رښتین د روان او خواږه نثر دبیلګو په توګه هم خپل ارزښت ساتي. داستاد په لیکلیو سفرنامو کې دغه یې موږ ته څرګندې دي

۱- دننګرهارننداره،۲- دهند سفر، ۳- دکتغن سفر، ۴- دخوست لیدنه، ۵- دبدخشان ننداره، ۶- دالیشنګ او الینګارننداره، ۷- دعشق آباد سفر، ۸- دشوروي اتحاد سفر، ۹- دمصرسفر، ۱۰- دپیښورسفر.

له دغو څخه یې ځینې سفرنامې دهیواد په مطبوعاتو کې خپرې شوې دي او ځینې دهغه دآثارو په بیلابیلو فهرستونو کې راغلې دي.

ب - ادبي ژباړې:

پوهاند رښتین دآثارو په فهرستونو کې دیوشمیرادبي منثورو آثارو دژباړویادونه هم شوې ده ، لکه: دمینو هنداره او دزلمو وظیفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دمينو هنداره) په عربي ژبه دابراهيم ذکي الساعی، ليکنه ده ، چې استاد رښتين په پښتو نثرژباړلې او په ۱۳۳۴ لمريز کال کې په کابل کې د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوې ده.

ج- ډرامی:

اروانباد استاد رشتين يو شمير ډرامې اوننداري هم ليکلې دي او په دې توګه يې د پښتو ډراموپه تاريخي بهيرکې هم خپل نوم ثبت کړی دی. موږ ته يې په آثاروکې د پښتنې ميرمنې (په نوم د يوې ډرامې څرک لګيدلی دی.)

د- ادبي نثرونه:

پوهاند رښتين يوزيات شميرادبي نثرونه ليکلي دي. دهغه زياتره ادبي نثرونه دخواږه اوپه زړه پوری روان پښتو نثرغوره بيلګې دي. دهيواد په مطبوعاتوکې يې ګڼ شميرادبي نثرونه د ادبي ټوټو او بيلابيلو تاريخي، اجتماعي، انتقادي نثرونوپه بڼه خپاره شوي دي. دغه رازيې دادبي نثرونو دغه ځانګړې ټولګی (مجموعې) هم خپرې شوې دي:

۱- دژوند پلوشي،۲- دښکلاوږمه.

هـ- ادبي ليکونه:

پوهاند رښتين دځانګړيوادبي ليکونوټولګه ده. نوموړې مجموعه ، اروانباد رشتين په ۱۳۶۱ لمريزکال کې چاپ ته چمتوکړې وه. ديو شميرکورنيو او بهرنيوپوهانوهغه ليکونه په کې راغلي چې استاد رشتين ته يې ليکلي وو. دغه راز، په پای کې استاد بينواته د استاد رشتين يو اوږد ليک په کې راغلی دی. دغه اثرپه ۱۳۷۳ لمريزکال کې په پيښورکې د دانش کتابتون له لوري چاپ او خپورشوی دی.

داروانباد استاد رشتين نثرديولړځانګړنولرونکی دی. لکه:

- دغه نثرخوږ، روان او ساده دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تاريخي او ټولنيز مسايل هم دموضوعاتو له دروند والي سره سره په روانه ژبه مطرح شوي او کښل شوي دي.
- جملې يې لنډې لنډې دي او مطلب په غوڅه توګه په کې بيان شوی دی.

دهيري استعارو اوکنايو خواته ډيره پاملرنه نه ده په کې شوې.
ددغو نثرونو موضوعګانې ژورتاريخي، ټولنيز، اخلاقي اوحتی سياسي ارزښتونه لري.

خپله پوهاند رشتين دخپلو نثرونو ځانګړنو ته اشاره لري او يوځای دخپل يو نثرپه اړه ليکي: (دانثرخو څه قدرادبي رنګ اوخوند لري، مګرزما نورنثرونه دژبنيو خيړونو دپاره اسان او ساده شکل لري اودکنايو او استعاروارخ په کې کمزوری دی. وجه يې داده چې علمي شيان په اسانه ژبه ليکل سودمنه خبره ده. زه کله کله دتورو او کلمو په سپيڅلتيا کې دومره ګيرشم، چې معنی خپل اهميت بايلي اوفکر دلفظونو په لومه کې ونښلي.)پوهاند رشتين اودهغې دورې ديو شمېرنورو ليکوالو دنثرهمدغه مخکښ ارزښتونه دي چې دپښتو نثر دتاريخي بهيرڅيړونکو دوی د نثر د جلا سبکونو ايجادوونکي اومخکښان ګڼلي چې پرراتلونکيو يې خپل اثرات لرلي دي.(۲: ۲۴۷)

اوس به دموضوع په اړه دهغوی دنثريوه نمونه هم دلته راوړو.
څوک ګرم دي ؟
هغه څوک چې په يوه موضوع کې دليل او منطق ته غوږ نه نيسي
هغه څوک چې دڅوکۍ په زوردبل ملامتولو کوښښ کوي
هغه څوک چې پردۍ پنې په پښو کوي او سترګې پټوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې حلال حرام یو شان رانغاړي.
هغه څوک چې حق په زور ثابتوي.
هغه څوک چې غریب او مظلوم ځوروي.
هغه څوک چې د یار اشنا سره هم په ټګۍ روان وي.
هغه څوک چې هم دغله ملګری وي هم د مله.
هغه څوک چې په دوو بیړیو پښې ږدي.
هغه څوک چې اوښان په بډه وهي.
هغه څوک چې پیلان ساتي او دروازې نګې نه جوړ وي.
هغه څوک چې د پښتنو سره په چل ول او ټګۍ چلیږي.
هغه څوک چې یو ته وایې ستایم او بل ته وایې ستا.
هغه څوک چې سرونو خوشتوي او یو هم نه خریي.
هغه څوک چې وایې یو څه او کوي بل څه.
هغه څوک چې دین په دنیا ، ملت او قوم په پردو خرڅوي.
هغه څوک چې غوږونه لري او سترګې نه لري.
هغه څوک چې د ځان په ګټه کې د قوم ضرر لټوي.
هغه څوک چې ملت خفه کوي او څوتنه خوشحالوي
هغه څوک چې په رسمي کارونو کې دوستي او اشنایې چلوي
هغه څوک چې د میزاو چوکې ناوړه استفاده کوي.
هغه څوک چې پښتون جګیدو او ویښیدو ته نه پریږدي (۱۲: ۳)

د یوهاند صاحب د نثر په اړه ډاکتر ښاغلی راج ولی شاه خټک د پیښور د پښتو اکیډیمی پخوانی مشر داسې وایې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(...کوم بنيادي کارچې دې مشرانو کړی دی.هغې پښتو ددې جوګه کړه چې د يو ملت قامي، سرکاري او دفتري ژبه وګرځي.

داکتـــاب (دښـــکلا وږمه) درشـــتين صـــاحب د تخليقـــی او فنـــی نثرد مضامينو مجموعه ده، د تکل او انشايي اندازپه دې نثرکې که يو خوا د مضمون ښکلا بريښې نو ورسره دفني نثريوه ښکلې پسته او خوږه ژبه هم ده.....)

(دښکلا وږمه) (۱۰) مخ.

انځورصاحب د پوهاند رښتين دنثرد ښيګڼو په اړه ليکی:

(... داستاد رښتين نثرد هغه مهال دادبی يون او پرمختګ په پام کې ساتلو سره خوږ، ساده او روان ادبي نثردی دهمدغو استادانو لومړنی ارزښتمني هڅې ددې سبب شوې چې زمونږ ادبي يون دښايست په نويو وريښمينو لارو روان شی او لاپه زړه پورې او اغيزمنه بڼه غوره کړی.)

دعلامه پوهاند رښيتن بابا ياد **۲۵۴** مخ

پوهاند صاحب په شخصي لحاظ ښه ميلمه پالونکی ،صادق اوبې ريا سړی و.

په عقيده کې ډيرټينګ او سخت انسان و، دخپلې وظيفی تل پابند او په ملګرتوب کې غښتلی اوکلک و، څه يې چې لرل هغه به يې د ملګرو سره يوځای خوړل ،خبرې يې کمې کولی، خوعمل يې زيات کاوه.

نوموړي به تل خپلو ويناوکې دپښتنی خويونو او صفتونو يادونه کوله چې پخپله يې هم دغه ټول خويونه اوصفتونه درلودل.(۱۴: ۳۳۷)

پوهاند صاحب دپښتوژبې دعلمي کيدو، ملي کيدو او رسمي کيدو له پاره بې سارې هلې ځلې کړی او ويل به يې:

پښتو ووايي، پښتو وليکئ اوپښتوو کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسمي ماموريت دوره

پوهاند صديق الله رښتين دلومړۍ ځل لپاره په ۱۳۱۸ لمريز کال د سنبلې په مياشت کې د ماموريت دوره پيل کړه چې تردې وروسته يې جلا جلا چارې په دې ډول دي.

په ۱۳۱۸ ل کال په سنبله کې د کابل ادبي انجمن (پښتوټولنې) غړی.

په ۱۳۲۰ ل کال د پښتوټولنې دقواعدو د څانګې مدير.

په ۱۳۲۱ ل کال په ثورکې د پښتوټولنې دمعاون کفيل او دلغاتو او قواعدو څانګې مدير.

په ۱۳۲۲ ل کال په سنبله کې د پښتو دايرت المعارف د څانګې آمر.

په ۱۳۲۵ ل کال په اسد کې دمطبوعاتو درياست دنشراتو دلومړۍ څانګې مدير.

په ۱۳۲۷ ل کال په سنبله کې د پښتوټولنې عمومي معاون اود پښتو دايرت المعارف آمر.

د ۱۳۲۵ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال تراخره پورې سربيره په پورتينووظايفو دادبياتو په پوهنځي کې د استادۍ دنده هم سرته رسوله.

په ۱۳۳۰ ل کال د حمل مياشت کې د پښتوټولنې عمومي مديرشو.

په ۱۳۳۴ ل کال د حمل په مياشت کې د پښتوټولنې رئيس وټاکل شو.

په ۱۳۳۵ ل کال په جوزاکې د ادبياتو د پوهنځي رسمي استاد او د پوهنې وزارت دمشاورپه توګه وټاکل شو.

په ۱۴۳۲ ل کال د پوهنوال په علمي رتبې ومنل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۴۰ل کال یې د پوهاند علمي رتبې ته ترفیع وکړه.
په ۱۳۴۲ل کال د سرطان په میاشت کې په دویم ځل د پښتو ټولنې رئیس وټاکل شو، چې دا دوره یې لس کاله وه.
په ۱۳۵۲ل کال د سنبلې په میاشت کې تقاعد ورکړی شو.
په پورتنیو دندو سربیره یې له ۱۳۲۸ل کال څخه تر ۱۳۲۹ل کال پورې په کابل راډیو کې د یو خصوصي پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۲۹ل کال کې د هیواد ورځپانې چلوونکی.
په ۱۳۳۳ل کال څخه تر ۱۳۳۷ل پورې د ما زدیګرله خوا په کابل راډیو کې د یو مخصوص پروګرام (پښتونستان) د کمیټې غړی و.
د ۱۳۳۶ د میزان له میاشت څخه تر ۱۳۴۰ل کال پورې د کابل راډیو د رنګارنګ پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۳۱ل کال کې د زیري جریدې د دویمې دورې مؤسس.
د ۱۳۴۳ل کال څخه تر ۱۳۴۸ل کال پورې د کابل راډیو د ادب ورمو چلوونکی و.
د ۱۳۴۰-۱۳۴۴ل کال پورې دوړمې مجلې د کتونکی ډلې غړی.
د ۱۳۳۷ل کال څخه تر ۱۳۴۲ل کال پورې د پوهنتون د عالی شورا غړی.
۱۳۲۱ل کال د پکتیا دوړانګې جریدې مؤسس.
۱۳۲۲ل کال کې د فراه سیستان د جریدی مؤسس او لومړی چلوونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په علمي غونډو او کنفرانسونو کې ګډون

پوهاند رښتین په ډیرو داخلي او خارجي غونډو او کنفرانسونو کې برخه اخیستې ده، په دې لړکې پخواني شوروی اتحاد ، ایران ، مصر، هند او پیښور ته تللی .

او په دې هیوادونو کې علمي ویناوې کړې دي چې په وروسته ډول ښودل کیږي.

۱- ۱۳۲۹ ل کال د هند د پښتون په لویې جرګې کې په دهلی او جمشید پور کې ویناوي کړې دي.

۲- په ۱۳۳۱ ل کال په اسد میاشت کې د پښتو نولی په باب د مطبوعاتو په سالونو کې وینا کړې ده.

۳- په ۱۳۳۲ کال د پښتو لیک دود په باب د پیښور په پښتو اکاډیمی کې وینا کړې ده .

۴- په ۱۳۳۲ ل کال په عقرب کې د یو کلتوري هئیت د مشر په توګه شوري اتحاد سفر کړی او د پوشکین په باب یې په مسکو کې وینا کړې ده .

۵- په۱۳۳۷ل کال د دلو په میاشت کې مصر ته تللی او د اسکندرې د ادب په پوهنځي کې د پښتو په باب وینا کړې ده .

۶- په۱۳۳۸ل کال کې د مسکو د ختیځ پیژندنې په انستیتوت کې د پښتو په باب یو اوږد کنفرانس ورکړی دی.

۷- په ۱۳۴۲ ل کال په میزان کې د خواجه عبد الله انصاری په نړیوال سیمینار کې چې په کابل کې جوړ شوی و ، د تصوف په باب وینا کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- په ۱۳۴۳ ل کال په عقرب کې د جامي په کاليزه کې د جامي او پښتانه ادیبان په نامه وینا کړې.
۹- په ۱۳۴۴ ل کال په اسد کې د پيښور پوهنتون په سيمينار کې د پښتو د نثر او ګرامر په باب وینا کړې.
۱۰- په ۱۳۴۴ ل کال د حوت په میاشت کې د ډهلي پوهنتون د پارسي ادبیاتو په څانګه کې د پښتو ادبیاتو په باب وینا کړې ده.
۱۱- په ۱۳۴۵ ل کال په اسد کې د خوشحال خان په سيمينار کې د خوشحال خان د نثر په باب یو کنفرانس ورکړی دی.
۱۲- ۱۳۴۶ ل کال په جوزا کې چې د قلمي نسخو يو نړيوال سيمينار جوړ شوی و د پښتو د قلمي نسخو په باب یو اوږد کنفرانس ورکړی دی.
۱۳- په ۱۳۴۸ل کال په جوزا میاشت کې د تاشکند د ختیځ پيژندنې په انستیتوت کې د پښتو ادب په باب وینا کړې.
۱۴- په ۱۳۴۹ ل کال په اسد میاشت کې د خوشحال خان ختک په دویم نړيوال سيمينار کې د خوشحال د نثر په باب وینا کړې.
۱۵- په ۱۳۵۱ ل کال په میزان میاشت کې د مرکزي اسیا د کلتور په غونډه کې د پښتو او پارسي د ارتباط په باب وینا کړې.
۱۶- په ۱۳۵۲ل کال د جوزا په میاشت کې د البیروني د زرم تلین په غونډه کې د ده د ژبپوهنې په باب وینا کړې.
۱۷- په ۱۳۵۴ ل کال د قوس په میاشت کې د پښتو څېړنو په نړیوال کنفرانس کې وینا کړې.
۱۸- په ۱۳۵۶ ل کال د اسد په میاشت کې د پښتو د چاپي اثارو په سيمينار کې وینا کړې.(۱۱: ۶)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاینلیکونه او نښانونه

پوهاند رښتین د خپلو علمي او ادبي لیکنو د کښلو پر اساس په یو لړ ستاینلیکونو او نښانو باندې هم لمانځل شوی دی.
په ۱۳۲۷ ل کال د صدارت له خوا د وهمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۳ ل کال د مطبوعاتو له خوا دریمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۸ ل کال د پوهنې وزارت له خوا د پوهنې مډال ورکړی شوی.
په ۱۳۴۵ ل کال د پوهنې وزارت له خوا د رښتین طلایي نښان ورکړی شوی.
په ۱۳۴۹ ل کال ورته د پوهنې وزارت له خوا د نمانځنې پاڼه او دوه میاشتې بخشش ورکړی شوی.
په ۱۳۴۳ ل کال ورته د لویې جرګې د غړیتوب نښان ورکړی شوی دی.
په ۱۳۲۷ ل کال یې یو ادبي نثر (نوی کال نوی زیری) تر عنوان لاندې د پښتو او پارسي مقالو په ډله کې لومړی درجه مطبوعاتي جایزه ګټلې ده، د قضاوت د هئیت غړي- شهید محمد هاشم میوندوال، ارواښاد عبدالرحمن پژواک او مرحوم سید شمس الدین مجروح وو.
په ۱۳۴۰ ل کال د ننګرهار ورځپاڼې له خوا یو ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۴۲ ل کال د انیس ورځپاڼې له خوا ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۷۵ ل کال د ننګرهار پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا ستاینلیک او هم د ځلیدونکي لمرادارې له خوا هم ورته ستاینلیک ډالی شوی دی. (۱۱: ۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین اثار

دارواښاد پوهاند رښتین د ټولو اثارو په اړه پوهاند ډاکتر زیور (دلوی استاد پوهاند رښتین یاد)کتاب کې د (۴۵۵) مخونو کې یوه اوږده علمی مقاله دلوی استاد پوهاند رښتین ادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې لیکلی او دهغه په اثارویې تحلیلي څیړنه کړی ده. همداشان ښاغلي ازمون هم (د پوهاند رښتین ژوند هنداره) لومړی څپرکې د پوهاند رښتین ژوند اوادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې داموضوع ښه په تفصیل سره څیړلی ده ،ښاغلي سرمحقق زلمی هیوادمل صاحب هم دازاد افغانستان مجلې لومړی کال دویمه گڼه کې داموضوع په تفصیل سره څیړلی ده.

دلته یې اوس مونږ یوازې داثارو دنومونو فهرست وړاندې کوو.

لومړی چاپ شوي اثار:

۱- پښتانه شعراء دوهم ټوک ۱۳۲۱ ل کال

۲- پښتو ادب تاریخ -------- ۱۳۲۵ ل کال

۳- پښتو ژبې د شپږم سمستر کلي...... ۱۳۳۳ ل کال

۴- د پښتو کلی لومړی لیار ښوونکی...... ۱۳۲۲ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه .... ۱۳۳۶ ل کال
۶- پښتو گرامر اول ټوک .... ۱۳۲۷ ل کال
۷- دعبدالحمید مومند دیوان تدوین او مقدمه .. ۱۳۳۱ ل کال
۸- دخوشحال خان خټک بازنامه .... ۱۳۳۲ ل کال
۹- د پښتو قیصې ...... ۱۳۳۱ ل کال
۱۰- نوی ژوند .... ۱۳۳۱ ل کال
۱۱- د پښتون یار......... ۱۳۳۱ ل کال
۱۲- دمعارف د دویم ټولگي پښتو قرائت ځو ځلې چاپ
۱۳- دمعارف د دریم ټولگي پښتو قرائت ځو ځلې چاپ
۱۴- دمعارف دریم ټولگي دینیات ځو ځلې چاپ
۱۵- دمعارف د شپږم ټولگي دینیات ځو ځلې چاپ
۱۶- دمعارف د دولسم ټولگي پښتو ځو ځلې چا پ
۱۷- د پښتو مصدرونو لارښود .... ۱۳۴۴ ل کال
۱۸- دهند سفر .... ۱۳۳۴ ل کال
۱۹- دمینو هنداره .... ۱۳۳۴ ل کال
۲۰ – دژوند سندره .... ۱۳۳۸ ل کال لومړی چاپ او دویم چاپ ۱۳۸۵ ل
۲۱ – د پښتو نخوا پیښې .... ۱۳۳۰ ل کال
۲۲- ژبښود نه . ... ۱۳۴۲ ل کال
۲۳ – پښتو عروض .... ۱۳۴۴ ل کال
۲۴ – دخوشحال طب نامه .... ۱۳۴۴ ل کال
۲۵- دجلال الدین تذکره .... ۱۳۱۸ ل کال
۲۶- ننني لیکوال......... ۱۳۱۸ ل کال
۲۹- د پښتو ادبیات تاریخ ۱۳۱۸ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰ – د پښتو ادب دری ادبي کورنۍ .... ۱۳۲۲ل کال
۳۱ - د پښتو او سانسکریت نیږدیوالی ...... ۱۳۲۵ل کال
۳۲ - شیرشاه سوري .... ۱۳۳۴ل کال
۳۳ - تاریخچه ادب پښتو......... ۱۳۳۳ل کال
۳۴ – دفراه پیژندنه .... ۱۳۲۶ل کا ل
۳۵ - دعلیخان پیژندنه ...... ۱۳۳۶ل کال
۳۶ - د پښتو قلمي نسخې .... ۱۳۴۷ل کال
۳۷ - پښتو پیژندنه .... ۱۳۵۶ل کال
۳۸ - دالماتا سفر ...... ۱۳۵۱ل کال
۳۹ - داریانا دایرت المعارف پښتوژباړه
۴۰ - پښتو نثر........ ۱۳۲۰ل کال
۴۱ - د پښتو قلمي نسخود خیړنې لارښود .... ۱۳۴۷ل کال
۴۲ - د کتغن سفر........ ۱۳۳۰ل کال
۴۳ - پښتنې لارښود ..... ۱۳۵۶ل کال
۴۵ - روښان ستوری.... ۱۹۸۷م کال
۴۶ - نومیالي پوهان اوغازیان.... ۱۹۸۸م کال
۴۷ - د پښتو تاریخي سیمینار .... ۱۹۸۷م کال
۴۹ - د پښتو نثرهنداره ...... ۱۳۴۲ل کال
۵۰ - نوې خیړنه .... ۱۳۵۸ل کال
۵۱ - ادبي اوتاریخي سمونې .... ۱۹۹۲م کال
۵۲ - د پښتو ادبي مکتبونه .... ۱۳۶۲ل کال
۵۳ - ادبي لیکونه .... ۱۳۷۳ل کال
۵۴ - دمهتمم ژوند .... ۱۹۹۸م کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵- پیاوړي شاعران....... ۱۹۹۳م کال
۵۶- دننګرهار ننداره........ ۱۳۷۴ل کال
۵۷- لرغوني پښتو......... ۱۳۷۳ل کال
۵۸- پښتو ګرامرلومړی او دویم ټوک
۵۹- دژوند پلوشې........ ۱۹۹۵م کال
۶۰- نومیالي شاعران........ ۱۳۷۰ل کا ل
۶۱- داشعاروډولونه....... ۱۳۷۴ل کال
۶۲- خوږې وږمې....... ۱۳۶۱ل کا ل
۶۳- دښکلا وږمه.. ۱۹۹۲م کال
۶۴- غوره کتنه اونوی کتنه........ ۱۳۸۳ل کال
یادونه: نوی کتنه او غوره کتنه دوه اثره په یوټوک کې چاپ شوی.
دویم ناچاپ آثار:
۱- پښتنې میرمنې (ډرامه)
۲- دژوند پلوشې دوهم ټوک
۳- په هند کې پښتوکتابونه
۴- خپلواک ژوند
۵- نړیوال کنفرانسونه
۶- دشوروي سفر
۷- دمصرسفر
۸- زما ژوند اوهلې ځلې
۹- انوک اردن
۱۰- دهیواد ننداري
۱۱- دزلموو ظیفې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- د ربښتین ژوند پیښې.
۱۳- د بدخشان ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۴- د الینګار او الیشنګ ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۵- د خوست لیدنه کابل مجله کې چاپ
۱۲- د عشق آباد سفر کابل مجله کې چاپ
یادونه: د پورته څلورو سفرنامو یادونه ښاغلي سرمحقق زلمی هیوادمل صاحب د آزاد افغانستان مجلې په دویمه ګڼه (۷۹) مخ کې راوړې ده.
همدارنګه پوهاند رښتین د اثارو یوه زیاته برخه د هیواد په مطبوعاتو کې د مقالو او مضامینو په بڼه خپاره شوې چې ځینو مضامینو ته یې کتابي شکل ورکول شوی خو د اسې مضامین یې هم پاتې دي چې په دې کتابونو کې نه دي راغلي که هغه مضامین راټول شي نو کیدای شي چې د پوهاند صیب په کتابونو او اثارو کې به نوره اضافه هم وشي.(*)
هغه کتابونه چې جایزې اخیستی دي په لاندې ډول ښودل کیږي:
۱- پښتنې تورسرې: ۱۳۱۸ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.
۲- د حمید دیوان تدوین او مقدمه: ۱۳۲۰ ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۳- خوږې قیصې: ۱۳۲۲ ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جایزه.
۴- د پښتو ادب تاریخ: ۱۳۲۳ ل کال د خوشحال اوله درجه جایزه.
۵- د پښتو لومړی لیارښوونکی: ۱۳۲۴ ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۶- د پښتو اشتقاقونه: ۱۳۲۵ ل کال د اقتصاد دوهمه درجه جایزه.
۷- د زلمو وظیفی: ۱۳۲۵ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.

---

*د پوهاند صاحب په اثاروکې په دې نوم دکوم اثرذکرنشته خودژوند پلوشې په نوم لومړی او دویم ټوک لری چې لومړی ټوک یې په ۱۹۹۵ع کال په پیښورکې چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د پښتو نثر: ۱۳۲۶ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جایزه.
۹- ځلاندې پلوشې: ۱۳۲۶ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه .
۱۰- د پښتنو مجاهدې: ۱۳۲۷ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۱- نوی ژوند : ۱۳۳۱ل کال د خوشحال لومړی درجه جایزه.
۱۲- هند سفر: ۱۳۳۲ل کال د رحمان بابا لومړی درجه جایزه.
۱۳- پښتو خېړنه(پښتو پېژندنه) : ۱۳۳۳ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۴- د اشعارو ډولونه: ۱۳۳۴ل کال د خوشحال څلورمه درجه جایزه.
۱۵- د پښتو نثر هنداره: ۱۳۴۲ل کال د سید جمال الدین دوهمه درجه جایزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مړینه او مزار

ارواښاد پوهاند رښتین دژوند وروستي کلونو دهیواد په روان ناورین کې دناروغتیا په حال کې تیر کړل، چې د دې ناروغۍ څولاملونه وو چې یولامل یې تنظیمي او خپلمنځي جنګونه او زیاتې مرګ ژوبلې وې.
بل لامل یې دهیواد څخه په مهاجرت مجبورکیدل و.
اودریم لامل یې دهغه وخت د دوولسیزو د چارواکو بې کفایتي او ناپوهي وه.
دهمدې ناخوالو پر اساس ورته دزړه ناروغي پیدا شوه او بالاخره د ۱۳۷۷ ل کال دلیندۍ دمیاشتې په پنځمه نیټه د پنجشنبې په ورځ دولس نیمې بجې د پېښور په جرنیلي (R,H) روغتون کې د (۷۹) کالو په عمر په حق ورسید.
(انالله وانا الیه راجعون)
دمرحوم دجمعې مبارکه شپه په خپل کور حیات آباد کې راغله او د جنازې لمونځ یې د جمعې په ورځ (۹) بجې دلیندۍ دمیاشتې په شپږمه نیټه دحیات آباد په څلورم فیزکې دکوزې او برې پښتونخوا دګڼو لیکوالو ادیبانو ،قومي مشرانو، دوستانو او خپلوانو په ګډون کولو سره اداشو.
دجنازې لمانځه وروسته نومیالي لیکوال او قومي مشر اجمل ختټک او پوهاند محمدرحیم الهام دارواښاد په ژوند او ادبي هلوځلو باندې رڼا واچوله وروسته دپوهاند صاحب دوو زامنو، الحاج فضل الله رښتین او پوهنمل شیرخان رښتین لنډې خبرې وکړې له (۹) بجو وروسته دارواښاد جنازه پورته او دخپل وصیت سره سم دننګرهار ولایت دبهسودو په ولسوالۍ کې خاوروته وسپارل شو دجنازې دښخولو په مراسمو کې یې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دننګرهارولایت زیات شمیرمنورینو، دننګرهارپوهنتون استادانو محصلینواوګڼ شمیرفرهنګیانو ،دوستانواوخپلوانو ګډون کړی و.
داروانښاد فاتحه دلیندۍ دمیاشتې په (۱۲) نیټه ۱۳۷۷ل کال دپېښور په سپین جومات کې واخیستل شوه چې دکوزې اوبرې پښتونخوا الوی لوی دولتي اوقومي مشرانوپکې برخه اخیستې وه.
دفاتحې په پای کې دافغانستان دمطالعاتو د مرکز مشر پروفیسر رسول امین او جهادي مشرقاضي محمد امین وقاد داروانښاد په خدمتونوباندې رڼا واچوله.
همدارنګه داروانښاد فاتحه دننګرهارولایت په سپین جومات اودکابل پوهنتون اوعلوموااکاډمۍ له خوا دکابل دشیرپور په جومات کې واخیستل شوه.
همداشان دهیواد څخه بهر اوداخل په نورو ولایتونو کې هم داروانښاد د ادبي، فرهنګي اوعلمي خدمتونو په اړه درنې تعزیتي غونډې او کنفرانسونه جوړ شوی دي.
پوهاند رښتین دوه زامن او درې لوڼه لرې چې مشرزوی یې الحاج فضل الله رښتین او کشرزوی یې پوهنمل شیرخان رښتین چې په یوه ترافیکی پېښه کې شهید شوی دی او نوراولادونه یې دخدای په فضل تراوسه حیات دي.
دپوهاند رښتین مرکې
اروانښاد پوهاند رښتین دخپل ژوند په ادبي بهیرکې یوشمیرادبي اوسیاسي مرکې د رادیو، تلویزون او مختلفو ورځپاڼوجریدو اومجلوسره دژوند په وروستیولسوکلونو کې کړی دي دامرکې ټولې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې دي ځکه چې دیوې خوا پکې دپښتوژبې ادبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهیرخیړل شوی او له بلې خوا دځوان نسل لپاره دپښتوژبې د پرمختګ په اړه مهمې سپارښتنې شوی دي.
پوهاند صاحب له ډیرپخوانه دکابل رادیو سره همکاري لرله ،هلته یې په مختلفو وختو کې مختلف پروګرامونه چلولی دي، کیدای شي چې په هغه وخت کې یې هم کومه یوه مرکه کړی وي.
په وروستیو وختونو کې یې د (بي، بي ،سي) راډیو سره هم مرکه کړی وه.
دننګرهاردشاعرانو او لیکوالو له خوا ورسره په ۱۳۷۴ل کال دثورپه میاشت کې دپوښتنواو ځوابونو په بڼه یو ادبي بندارجوړشوی و چې دننګرهاردتلویزون له لارې خپور شوی.
دهمدې تلویزون له لارې یو بل ادبي پروګرام هم په ۱۳۷۵ل کال دحمل په میاشت کې دپوهاند رښتین دپیژندنې په نامه دوه ساعته ادبي خپرونه خپره شوی چې لومړی برخه یې دپوهاند رښتین سره ناسته ولاړه دخاطرو په بڼه چې څیړنپوه عبدالله بختاني ، پوهاند ډاکترزیور، محمد آصف صمیم ، روغمن صاحب او داود شهید دپوهاند صاحب په اړه د خپلو خاطراتو ځرګندونې کولی.ددې پروګرام دویمه برخه دپوهاند صاحب سره مرکې ته ځانګړې شوې وه.
ماکوښښ وکړچې ددغه مرکوویدوېي کاپي ترلاسه کړم، خودځینو ستونزو له امله په دې کاربریالی نشوم.
کومې مرکې چې پوهاند صاحب داخبارونو ، جریدواو مجلوسره کړې وې هغه مې اکثره راټولې کړی چې تعداد یې ترلسو پورې رسیږي – په دې مرکوکې یوه مرکه دری ځلې تکراري خپره شوې چې مونږ له هغه تکراري مرکو څخه یوازې یوه مرکه دلته رانقل کړی ده.
نو پردې اساس په دې فصل کې یوازې اته مرکې په تاریخ وارډول وړاندې شوی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مرکې

له جرګې مجلې سره د پوهاند صد یق الله رښتین مرکه

د پښتوژبې او ادب ځلا نده ځیره
مرکه کوونکی: سارا بیاباني

نومیالی فرهنګي او علمي شخصیت پوهاند استاد صدیق الله رښتین زمونږ د پښتوژبې او ادب د آسمان هغه ځلانده ستوری دی چې په ملي اونړیوال ډګرکې یې خپل دریځ څرګند کړی دی.

استاد د پښتوژبې لیکوال ،څېړونکي،ژبپوه،ادبپوه اوژورنالیست دی،چې د پښتوژبې د پالنې،روزنې،پیاوړتیا اوعملي کولو په لارکې یې خپل افکار په بیلا بیلوډګرونو او ساحو کې په کارا چولی او خپلې عملي څېړنې او هڅې یې په عالمانه توګه سرته رسولی دي.

د استاد افکار او جذبات دده له لیکنو څخه پوره څرګندیږي. دی د ملي جذباتو ترجمان،د قوم،وطن او خپلې ژبې د خدمت پاکه جذبه او تعلیمي مفکوره په خپلو اثاروکې ځایوي چې په دې لارکې دده اراده د پولادو د دیوال حیثیت لري.

استاد عقیده لري چې په دنیا کې پرته له ټینګ غزم او سمې لارې یو کار هم بریالی پای ته نه رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترم استاد صدیق الله رښتین د ښاغلي مولوي تاج محمد خان زوی دی چې د مومندو د سرکمر په غازي آباد کې زیږیدلی دی.لومړی زده کړې یې په خپل کورکې د ځانګړو استادانو څخه کړی دي. دی په (۱۳۱۱) ش کال د جلال آباد دهډې په نجم المدارس کې شامل شو ، بیا په (۱۳۱۵) ش کال د کابل عربي دارالعلوم ته راغی.په (۱۳۱۸) ش کال یې له عربي دارالعلوم نه دمنځنۍ دورې اعلی درجه شهادت نامه واخیسته او په دې ډول یې د زده کړې دوره ختمه کړه .

په (۱۳۱۸) ش کال د سنبلې له میاشتې په کار وګمارل شو.

چې د ماموریت جلاجلا چارې یې په دې ډول دي:

په (۱۳۱۸) ش کال د کابل د ادبي انجمن یعنی د پښتو ټولنې د غړي په توګه.

په (۱۳۲۰) ش کال د پښتوټولنې د قواعدو د څانګې مدیر.

په (۱۳۲۱) ش کال د پکتیا ولایت دوړانګې جریدې بنسټ ایښودونکی.

په (۱۳۲۱) ش کال د ثور په میاشت کې د پښتوټولنې معاون اودلغاتو د قواعدو مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال د پښتو دایرة المعارف د څانګې آمر.

په (۱۳۲۵) ش کال مطبوعاتو ریاست د خپرونو دلومړی څانګې مدیر.

په (۱۳۲۶) ش کال ،فراه ،سیستان د جریدې مؤسس اولومړی چلوونکی.

په (۱۳۲۷) ش کال کې د پښتوټولنې عمومي مرستیال او د پښتو دایرة المعارف آمر.

په (۱۳۲۹) ش کال کې سربیره پر د غوندو د هیواد د جریدې مدیر اوچلوونکی.

په (۱۳۳۰) ش کال د پښتوټولنې عمومي مدیر.

په (۱۳۳۱) ش کال کې د زیري جریدې د دوهمې دورې بنسټ ایښودونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په (۱۳۳۴) ش کال کې د ادبیاتو د پوهنځي استاد او د پوهنې وزارت مشاور.
په (۱۳۴۰) ش کال د پوهانو علمي رتبې ته لوړ کړای شو.
په (۱۳۴۲) ش کال کې یې د دوهم ځل له پاره د پښتو ټولنې د رئیس په توګه چې لس کاله یې خپل علمي او اداري خدمت سرته ورساوه او په (۱۳۵۲) ش کال په سنبله کې جبري تقاعد ورکړی شو.
په دری ژبه هم مسلط دی. او په خارجي ژبو هم ښه پوه او ځینې اثاریې ژباړلی او لیکلی دي، او ځینې مسلکي دندې یې هم په ښه توګه اجرا کړې دي. خارجي سفرونه یې هم کړی دي چې په (۱۳۲۹) ش کال یې د هند د پښتون جرګې په غونډه کې د افغانستان د مطبوعاتو د هئیت د غړي په توګه ګډون کړی دی.
همدارازیې پیښور ته د رحمان بابا د مقبرې له پاره مرمري ډبرې وړې دي.
محترم پوهاند رښتین ډیرستاینلیکونه، نښانونه او جایزې د لوړو مقامونو څخه ترلاسه کړی دي چې د پوهنې وزارت له خوا طلایې نښان هم پکې شامل دی.
د محترم پوهاند رښتین په هکله بهرنیو او داخلي پوهانو هم بیلابیل نظرونه درلودلی چې په لنډه توګه یې یادونه کیږي:
اسلانوف روسي پوهاند لیکي:
رښتین یو مشهور لیکوال او نومیالی ژبپوهاند دی. دده یو تازه اثر (د هند سفر) د ادب په دنیا کې یو مهم وړ اثر ګڼل کیږي.
یوبل روسي پوهاند ګیرس په خپل کتاب، پښتو ادبیاتو کې لیکی:
رښتین یو ښه نثرلیکونکی او په نثرکې د بدیعی اثارو خاوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څېړنه لري، دده (دهند سفر) یو په زړه پورې منلې اثردی او په پښتو نثر کې یو غوره او تازه اثربالل شي.

ښاغلی عبدالحمید دمصرپه المشاء اخبار کې لیکي:
رښتین دپښتو ادب استاد او یو مشهور عالم شاعر او لیکوال دی.

دافغانستان دلیکوالود انجمن پخوانی مشرعبدالحمید محمود په لیک کې داسې لیکي:
تاسې دپښتو ادب دپراختیا په لار کې پخوا هم ډېر قدرور خدمتونه کړي دي، خوباورلرم چې دپښتو ټولنې په ریاست کې ستاسې مقرري دپښتو ادب او کلتور دغه مرکزته یو نوې او تازه رنګ وښیي او زمونږ دملي ژبې انکشاف له پاره به فایده من ثابت شي زه دلیکوالو دټولنې له خوا تاسې ته مبارکي وایم او ستاسې برې او کامیابي غواړم.

محترم رشتین صاحب زمونږ دیوې پوښتنې په ځواب کې وویل:
زه په عربي دارالعلوم کې وم چې په شعرویلومې لاس پورې کړ، اول شعرمې داصلاح په ورځپاڼه کې په (۱۳۱۲) ش کال کې خپور شو، او همدا راز مې نورې ادبي مقالې دهیواد په ټولو خپرونو کې په تیره دکابل په مجله کې ډېرې خپرې شوی دي.

محترم رښتین صاحب دخپلو ادبي کارونو په باب داسې رڼا واچوله:
زما اثار دژبپوهنې، ادبپوهنې او تاریخ پوهنې په ساحو کې دي.
چې دټولو کتابونو شمیراو یاوته (۷۰) رسیږي، چې په دې کې به څلویښت (۴۰) چاپ شوي وي او دیرش (۳۰) به یې پاتې وي.
په دې موده کې مې د زرو (۱۰۰۰) په شاوخوا کې مقالې لیکلې دي، چې زیاتې یې چاپ شوی دي.
ځینی کتابونه یې دادي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ادبیاتو تاریخ، پښتانه شعرا دوهم ټوک، پښتو ګرامر دوه ټوکه، پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه، نوی ژوند ، نومیالي شاعران، د پښتو نثر هنداره، نومیالي پوهان، دژوند پلوشې دوه ټوکه.

محترم استاد پوهاند رښتین دهیواد موجوده ادبي بهیر داسې څیړي:
دهیواد موجوده ادبي بهیر د مقدار په لحاظ ښه دی مګر د څرنګوالی له پلوه د اعتراض وړ دی، ځکه تجارتي رنګ پکې غالب دی، او هرچا په خپل سر لیکنه کړې ده.

دهیواد ځوانو لیکوالو ته زما لارښوونه داده چې دوی په خپل سرکارونه ونه کړي او په دې متل عمل وکړي: چې وکاندي سلا – نو یې ورکه شي بلا.

محترم استاد پوهاند صدیق الله رښتین ته د عمر اوږدوالی او لازیات بریالیتوبونه غواړو.(۵: ۲۸، ۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره

د محترم پوهاند رشتین مرکه:

مرکه کوونکی: عبدالله جان عابد:

پوښتنه: کوم وخت چې تاسو پښتوژبې او ادب ته کارشروع کولو، په هغه وخت کې د پښتوژبې په سرکاري او ولسي سطحه څه صورت حال و ؟

ځواب: کوم وخت چې مونږ پښتوژبې ته کارشروع کولو په هغه وخت کې پښتو رسمي نه وه یو نیم سړی ویله ،لیکن عمومي نه وه، په کوڅو کې نه وه په دکان کې نه وه، په کورونو کې نه وه، بیا مونږ شروع وکړه ،محمدګل خان مومند په هغه وخت کې وزیرداخله و، سیاسي پښتو هغه راوستې ده، د پښتوټولنې اولنی عمومي مدیرعبدالحی حبیبي و، هغه دکندهارو اود وزیرمحمدګل خان له خوا مقررشوی و، اوزه په هغه وخت کې د پښتوټولنې غړی وم، بیا وروسته مدیر دقواعدو شوم.

په هرصورت زه هغه وخت کابل ته لاړم چې په عربي دارلعلوم کې داخل شوم، کله چې بازارته ووتمه، هیچا پښتوخبرې نه کولې، نو د ځان سره مې سوچ وکړ، چې دا څنګه ښارته راغلی یې چې څوک پښتو نه وايي، د پښتوذکرنشته، نو اول داسې حال و.

دوزیرمحمد ګل خان د هڅو په واسطه پښتو دفتري شوه، په کابل کې د پښتوعلمي او ادبي خدمت عبدالحی حبیبي، ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم او عبدالروف بینوا شروع کړی دی، حبیبي او بینوا د کندهارو، او نورد ننګرهارو، زه هم دوی سره په دې خدمت کې شریک وم په شروع کې همدا پنځه کسان وچې ادبي او علمي خدمت یې کړی دی، مونږ په پښتوژبه کتابونه ولیکل، په پښتوژبه موګرامرولیکه، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبیاتو پوهنځي کې مو محصلینو ته درس شروع کړ، نو په کابل کې پښتو په ادبیاتو کې دې حد ته ورسیده، چې پښتو کتابونه د کابل د پارسی کتابونو څخه زیات شول، البته په ایران کې د پارسی کتابونه زیات وو، د دې څخه وروسته د کابل د کوڅو، بازارونو، دکانونو نومونه ورو ورو پښتو کیدل، اخر دې حد ته ورسیده، مونږ پښتوله پاره کورسونه جوړ کړل، هغه په ټول افغانستان کې خپاره شول او پښتو رسمیت وموند.

پوښتنه: دغه کوم دورو چې تاسو یې یادونه وکړه؟

ځواب: دغه څلویښت پنځوس کاله پخوا دورو، په دغه دور کې مکتبونه هم پښتو شول، کتابونه هم په پښتو ولیکل شول، کورسونه هم په پښتو شول.

پوښتنه: تاسو د ګرامر په هکله خبره وکړه چې وروسته موبیا ګرامرولیکل ستا په نظر د اسې بشپړه او مکمل ګرامر شته چې څوک ترې استفاده وکړي او که نه وي څه قسم ګرامر پکاردی؟

ځواب: زه خپله په کابل کې مدیر د شعبه قواعد وم، ماته په دغه وخت کې د پښتو ټولنې عمومی مدیر چې عبد الرحمن پژواک نومیده وویل چې ته ګرامر ولیکه، ماګرامر شروع کړ، او د هغه د لیکلو له پاره مې ډیر زیات زیار وویست، او په دی شعبه قواعد کې ما اول جلد ولیکلو او دغه اول جلد په ۱۹۴۸ م کال کې چاپ شو.

دغه ګرامر او س هم شته، د دې ګرامر دویم جلد ډیر و ځنډید، کله چې زه درسمي کار څخه وزګار شوم، نو دویم جلد مې هم ولیکلو، دغه ګرامر په کابل کې چاپ شوی دی، په دی دواړو جلدونو کې پښتو ژبه تکمیل ده، خلاصه دا چې د دې ګرامر څخه مکمل کتاب زما په نظر نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه دغه ګرامرسره دنوو اصلاحاتو لهجې هم پکې ځيرل شوی غربي لهجه، شرقي لهجه ،منځنی لهجه دا ټول بحث پکې راغلی دی، او په دې دويم جلد کې بيا تکميل شوي دي.

پوښتنه: تيرکال په باره ګلۍ کې دپښتوليک لارپه نامه يوسمپوزيم جوړشوی و ،چې په دغه سمپوزيم کې دکوزې اوبرې پښتونخوا پوهانوګډون کړی و ،په دغه سمپوزيم کې دپښتودليک ديوالی په باب فيصلې وشوې څه فکرکوئ چې په افغانستان کې به ددغه فيصلوسره څوک اتفاق وکړی؟

ځواب: دا سمپوزيم چې اوس جوړشوی و ،زه پکې نه وم،مونږ په اول کې ديوليک دود مجلس په کابل کې کړی و ،په ۱۹۴۲ م کال کې،بيا بل مجلس هم په کابل کې شوی وچې د پيښور مشهورو پښتنوليکوالو پکې ګډون هم کړی و ،لکه مولانا عبدالقادرصيب،اميرحمزه شينواری، عبدالخالق خليق او داسې نورو ،بيا بل مجلس په ۱۹۵۷ م کال په پيښورکې شوی و ،په دغه ټولو مجلسونوکې ،مونږدغه فيصلې کړې وې،او پښتوټولنه کابل او پښتواکاډيمۍ پيښور،ددې فيصلو په عملی کولو مکلف وو.

اوس نورخلک راغلل،دهرچاخپل خپل خيال دی،ځکه په پيښورکې مرکزيت نشته،زه ددغه فيصلوڅخه خبرنه يم او نه مې دغه فيصلې لوستی دي.

پوښتنه: تاسو څه فکرکوئ چې دغه فيصلې ولی عملي نه شولی؟

ځواب: په هغه فيصلوکې خوډيرې عملی شوی دي اوکه يوڅوپکې نه وی شوي نوهغه دخلکو شخصی خيال دی،ځکه دلته خومرکزيت نشته.

پوښتنه : اوس څه ضرروت وچې دا سمپوزيم وشو؟

ځواب: داپوښتنه دهغه چانه پکارده چې ددې سمپوزيم اهتمام يې کړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: هغو وایې چې دافغانستان او جنوبي او شمالي پښتونخوا په رسم الخط کې ډیر فرق دی، دد غه فرق دختمولوله پاره دا سمپوزیم شوی و.
ځواب: دغه فرق خو مونږ ډیر پخوا ایستلی و، اوس زه خبرنه یم چې هغه فرق په کوم ځیزکې دی، دامې په یادې چې پخوانی فیصله کې چې (ڼ) ثقیله مونږ قبول کړی و، په دې باندې چې دا (ڼ) په مفرد باندی ولیکل شی اولاندې یوه حلقه ورکړی شی، په پیښور کې به خلکو مرکب لیکلو، مونږ دغه ختم کړو.
پوښتنه: دافغانستان، دسویلي او قطبي پښتونخوا په لهجو کی ډیر فرق دی، دا فرق څنګه پیدا شو، او څنګه به ختم شي؟
ځواب: مونږ په پښتوټولنې کابل کې داکارکولو چې مونږ بین الافغان ژبه جوړوله، په هغه کې مونږ هرلغت چې هرچیرته و، په کندهار کې په پکتیا کې، په ننګرهار کې او صحیح به و مونږ به اخیست، مونږ د کندهار ډیرلغتونه اخیستی دی، زمونږ په وخت کې دافرق ورک شوی و، مونږ غوښتل چې دا سې کلمې استعمال شی چې هلته هم پرې خلک و پوهیږي اودلته هم، اوس چې پښتوټولنه له مینځه لاړه، نو دافرق پیدا شو ځکه چې مرکزیت نشته، لارښوونکی نشته.
پوښتنه: ددې فرق دلرې کولو له پاره څه پکار دی؟
ددې له پاره مرکزیت په کار دی، چې دلته هم یو مرکزوی چې لارښوونه وکړی او کابل کې هم یو مرکزوي چې لارښوونه وکړي.
پوښتنه: کله چې د پښتو ادب دافسانو دارتقاء په هکله څه لیکل کیږي نو دافغانستان خلک زمونږ دلیکوالو ذکرنه کوي، لکه په افسانه، ناول... او ددې ځای لیکوال دهغه ځای دلیکوالو ذکرنه کوی او همدا سې د بلوچستان والاهم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: اول تاریخ ادبیات مالیکلي دی په ۱۹۴۴م کال چې تقریباً (۴۷) کاله کیږي. په هغه تاریخ ادبیات کې د پېښور دلیکوالو حتی ژوندي خلک هم پکې راغلي وو، ترپاچاخان پورې یو سړی هم پاتې نه دی نه د دې ځای نه دهغې ځای. بیا وروسته چې خلکو څه کړي دي، هغه د خلکو شخصي خیال دی، هغه پښتني خیال نه دی، ټوله یوه پښتونخوا ده، مونږ ته پکې هیڅ فرق نشته، پښتو یوه ده، ادب یو دی، شاعران یو دي، مونږ په پخوانیو کتابونو کې، پښتانه شعراء اول جلد، دویم جلد په هغه کې هم مونږ د دې وطن یعنې د پېښور د شاعرانو ذکر کړی دی. دا نظریه جعلي ده، دا هیڅ اعتبار نه لري، یو څو کسو پیدا کړې ده.

پوښتنه: د پټې خزانې په اهمیت باندې که څه رڼا واچوئ چې په پښتو ادب کې د دې څه مقام او اهمیت دی؟

ځواب: د پټې خزانې په برکت باندې د پښتو ادب تاریخ دویمې هجری پیړۍ ته رسیدلی دی، امیر کروړ سوری شعر په پټه خزانه کې راغلی دی، هغه په ۱۳۷ هجری کې ویل شوی، په دې حساب باندې د پښتو ادب تاریخ دویمې هجري پیړۍ ته رسیږي دا د پټې خزانې برکت دی.

پخوا دومره اسناد مونږ سره نه وو، په دې کې قصیدې راغلي دي.

دغوریانو او دغوریانو د پاچاهانو ژبه هم هغه وخت پښتو وه.

ښکارندوی په هغه وخت کې تیر شوی دی، د شهاب الدین غوري په وخت کې اسعد سوري له هغه څخه مخکې تیر شوی دی، دوی قصیدې ویلې دي او هغه قصیدې ټولې په پټه خزانه کې راغلي دې، په دې اسنادو سره دغوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوری ژبه هم پښتو وه او تایمني هم د غیاث الدین غوری صفت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټه خزانه کې چې کوم پنځوس شاعران راغلي دي، په دې کې ښځې شاعرانې او معاصر شاعران هم راغلي دي.
د بهلول لودي رباعي پکې هم شته، د شيخ رضي لودي شعر هم پکې شته. دا ټول د پټې خزانې برکت دی چې هغه مونږ ته دا پخواني شعرونه ساتلي دي د پټې خزانې يوه نسخه حبيبي صاحب په کويټه کې پيدا کړې وه، دغه د حاجي محمد اکبر خان له پاره ليکل شوې وه ، او بله نسخه د سرادر مهردل خان له پاره ليکل شوې وه. په هر صورت په دې وخت کې يو نسخه ده چې د حبيبي صاحب سره وه ، حبيبي صاحب نه شاعر و او نه يې د شعر دعوه کوله، نو دا هغې دوسې خبره نه وه چې هغه دې د يو پنځوس شاعرانو شعرونه د ځانه جوړ کړې وي.
پوښتنه: ځينې خلک د پټې خزانې سنې مشکوکې ګڼي، دې باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: ځينې سنې به پکې صحيح او درستې نه وي، احتمال لرې چې هغه غلطې شوې وي، ليکن اصل کتاب پټه خزانه صحيح کتاب دی ځکه په دې (۴۷) کالو کې چاپرې اعتراض نه دی کړی.
پوښتنه: په افغانستان کې د دې څوک مخالفين شته؟
ځواب: بيخي نه.
پوښتنه: قلندر صيب چې د پښتوژبې يو وتلی ليکوال او محقق دی هغوی په دې باب يو کتاب ليکلی دی. (پټه خزانه فی الميزان) په دغه کتاب کې هغوی د نورو خبرونه پرته دا هم ليکلي دي، چې په افغانستان کې ځينې مشرانو د پټې خزانې په باب ما سره شکونه څرګند کړي دي، دې باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: په دې باب مونږ ورسره هيڅ نه دي ويلي او نه مو ورسره بحث کړی دی او نه مو کوم شک ښکاره کړي دی. زه د پښتو ټولنې رئيس وم، ما سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلندر مومند په دې باب هڅه وهیڅ ویلی نه دی.زه د پښتوټولنې په دوو دوروکې رئیس وم.په اوله دوره کې د (۱۹۵۲-۱۹۵۶) کال پورې ،او په دویمه دوره کې د (۱۹۶۳-۱۹۷۳) م کال پورې.
پوښتنه: تاسوراته دخپلو اثارو لنډ شان تذکروکړئ چې څومره چاپ شوی او څومره چاپ ته انتظار باسي؟
ځواب: اثارچې څومره مالیکلي دي هغه ټول (۷۰) ټوکه دي په دې وخت کې زما عمرهم اویا(۷۰) ته رسیدلی دی.
په دې کتابونوکې اکثره چاپ شوی دی،تقریباً شل به یې پاتې وی دلته پیښورکې هم ډیرچاپ شوی دی،یوه زما شعری مجموعه ده (خوږې وږمې) په نامه ،ادبي لیکونه،دادب تاریخ ،دنثرتاریخ- نومیالی شاعران، ژب ښودنه، پښتوسندرې اوداسې نور ډیرکتابونه دي چې دلته یې تذکرګران دی.
پوښتنه: دځوانو لیکوالو او محققینوله پاره څه پیغام ورکول غواړی؟
ځواب: دځوانو لیکوالو له پاره زما رایه داده چې ځوان لیکوال دی کوښښ وکړی چې هغوی څه لیکي، دکوم پوهاند یا استاد سره دی مشوره وکړي.
ځکه چې داوږدو بحثونو څخه څه نه جوړیږي،خبره لنډه ښه وي خو دمطلب،په عربی کې دامشهوره خبره ده،بهترخبره هغه ده چې لږه وی او دلالت وکړی په مطلب باندې،لږې خبرې کول دا صفت دی.
پوهاند صدیق الله رښتین صیب تاسونه ډیره ډیره مننه چې مونږ دپاره مو دخپل قیمتي وخت څخه څه وخت وایستلو چې مونږ سره مو دکاراوګټورې خبرې وکړی.خدای دې نورتاسې ته ډیرعمر درکړی چې دپښتوژبې نورخدمت هم وکړئ.(۱۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپيدې مجلې سره مرکه

مرکه کوونکی: محمد اصف صميم

پوهاند رښتين د پښتو په علمي او ادبي دنيا کې پيژندګلوی ته اړ نه دی.
دافغانستان دژبې او ادب په مخکښو څېړنوالو کې شميردی.
دنيمې پيړۍ راهيسې دزړه په مينه دژبې او ادب په خدمت لګيا دی.
داوخت له يو اوياکالو اوښتی دی، خواوس يې هم په خپل کړي ادبي خدمت تنده ماته نه ده، مونږ ورسره د سپيدې د درنولوستونکوله پاره مرکه کړې ده، چې دادې ستاسو په خدمت کې ده. (اداره)

پوښتنه :محترم پوهاند رښتين صاحب تاسې دنيمې پيړۍ راهيسې دپښتوژبې او ادب په خدمت بوخت يې ، په خپل دغه کړی خدمت او دهغه په نتايجوڅومره قانع، يې ايا څه موچې کول اوغوښتل هغه موکړی دي اوکه نه ځينې نور ارمانونه هم داسې شته چې ځوان نسل ته يې دترسره کولوتوصيه کوی؟

پوهاند رښتين: خبره داده چې ديوې ژبې تاريخ اوڅېړنه ډيرلوی کاردی مونږچې کوم کارکړی دی په هغه باندې قانع يوچې په کابل ښار او افغانستان کې موپښتوته وده ورکړې ده ،اوپه ټولو خواوکې لکه ادب،ګرامر،ادب تاريخ او نورو برخو کې مو کتابونه ليکلی دي،البته دژبې دترقۍ دوره په دې نه دريږي او نوره څېړنه هم غواړي،دا څېړنه دژوند سره ملګرې ده،ژوند په ټولو خواووکې پراختيا لري،اوپه نوروخواووکې هم چې کومې نيمګړتياوې موجودې وي بايد پوره شی ترمرکه پورې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلسله جاري ده، خلاصیږي نه ،اوس د نوري دنیا ،امریکې،روس ،حتی ایران او نورو هیوادونو راډیوګانی په پښتو نشرات کوي، پښتو د یوې رسمي ژبې په حیث معرفي شوي ده او دا لوی مقصدو چې ترسره شو ،نورچې د پښتو خدمت سلسله ده،نو دا خو ترګه پورې جاري ده.

پوښتنه: تاسې د پښتو دلیکني اړخ په تقریباً هرډګرکې د قلم نیلی ځغلولی دی خود ادب تاریخ په باب مو چې کومې څیړنې کړی دی،هغی تاسې په مخکښانوکې د رولی یې په خپله ادب تاریخ په باره کې که راته څه معلومات راکړئ چې کوم راز څیړنې ته د ادب تاریخ وایې؟

پوهاند رښتین: په ابتداکې چې مونږ د پښتو ادب په تاریخ لاس پورې کاوه په هغه وخت کې هرڅه نوي وو ،دشاعرانو ، ادبیاتو او لیکوالو او مختلفو دورو په څیړنه کې لومړني معلومات وو ،چې مونږد پښتو ادب تاریخ کې څیړلی دي،او دورې موښودلی دي،لومړي،دویمه،دریمه اوڅلورمه دوره ترهغې وروسته بیا پښتانه شعرا ولیکل شو ،په هغه کې هم دغه شاعران زیات معرفی شوی دی چې ترپنځم جلد پورې چاپ شوی دی،البته غلطۍ په ټولو کتابوکې وی،په دویم ،دریم اوڅلورم کې به غلطۍ وی،چې اصلاح ،سمون اوډیرکارغواړی،اوس هم په ادب تاریخ کې کارډیرپاتې دی،باید چې وشی،چې کومې تذکرې لیکل شوی،هغه دی دیو انجمن اوعلمي مرکزله خوا چې پوه خلک پکې وی،او داټولې تذکرې چې په کابل ،پیښوراو یا د بلوچستان په کویټه کې او یا د پښتونخوا په نورو ځایونو کې لیکل شوی دي،هغه راغونډې شی او یو خلص مطلب ترې راولاړشی .

پاتې شود پښتو ادب تاریخ په باب څه ویل په پښتو ادب تاریخ کې مختلفې دورې،د دورو امتیازات، د دوروعلامې او نښانې چې په دې دوره کې داقسم نثریا دانظم رواج و ،یا دامضمون رواج درلود ، اوداهرڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تریو حده پورې مونږ په پښتو ادب تاریخ کې ښودلی دی ،لیکن په لنډ ډول او مفصل ډول یې پاتې دی.

او سني شاعران او ادیبان ،د پښتو ادب تاریخ د پښتو د دورو تحول ته وایې چې په دې کې څو مره تحول راغلی دی، پخوا ادب څنګه و ،اوس څنګه دی، بیا به څنګه وي، او څنګه پکار دی.

البته د هر چا په نظر د ادب تاریخ مختلف توجیهات لري او یا مختلفې لارې، خو دیوې ټولنې او پوهانو کار دی چې ویې ګوري او درست یې کړي، او کومه لار چې چا غوره کړې ده هغه ومنی او بیله یې کړي، چې دا درسته ده او دا غلطه ده، او نور د ادب په باره کې مختلفې نظریې دی چې د مختلفو لیکوالو له خوا څېړل کیږي.

پوښتنه: تر او سه پورې چې د پښتو ادب تاریخ باندې کوم کار شوی دی هغه ایله تر روښان یا روښانیانو پورې رارسیدلی دی، تر دې را وروسته ادب تاریخ د بشپړونې له پاره څه مشورې او وړاندیزونه کوئ؟

پوهاند رښتین: زما په مخکې خبرو کې هم څه اشاره غوندې وه چې مونږ د پښتو ادب په تاریخ کې ټولې دورې ښودلی دی، او په هره دوره باندې مجمل نظر وړاندې شوی دی.

پاتې شو په تفصیل سره چې حبیبی صاحب شروع کړی و او د روښانیانو تر دورې یې رارسولی و ،نو دا هم باید تکمیل شي، یو څوک یې ولیکي، یو انجمن یا پښتو ټولنه یې ولیکي یا پښتو اکاډمي چې په پیښور کې ده ،دوی یې ولیکي، او دا کار دی چې لا پاتې دی.

د دې کوښښ په کار دی، چې تکمیل شي، په مجمل صورت باندې په پښتو ادب تاریخ کې شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسې د ادبي ژوند د مطالعې څخه سړی ویلای شي چې تاسی همیشه تر نظم زیات په نثر زور اچولی دی، پوښتنه دا ده چې تاسی د یوې ژبې په پرمختګ کې کوم ډول نثر لیکل او را منځ ته کیدل لازم ګڼئ ؟
پوهاند رښتین: د یوې ژبې د پرمختګ له پاره نثر زیات مهم دی، نظم هم د پخو شاعرانو لکه خوشال خان خټک، رحمان بابا او نورو ضروری دی.
په کومه ژبه کې چې هر سړی شعروایي، نو هغه څه فایده نه لري، لکه اوس په پیښور کې شاعران ډیر دي شاعری د پښتو د پرمختګ له پاره کومه لار نه ده خلاصه کړی، نو د نثر کتابونه ډیر مهم دي.
را غلو دې ته چې د پښتو د پرمختګ له پاره کوم نثر مهم دی، نو د نثر ډیر قسمونه دي، ادبي نثر دی، علمي نثر دی، د خبرواترو نثر دی، د افسانو نثر او داسی نور ډیر قسمونه لری، دا ټول د یوې ژبې له پاره ضروري دي.
ادبي نثرونه هم ضرور دی، چې یو لوی لیکوال پیدا شی او ویې لیکي.
او عادی نثر لکه په موجوده وخت کې چې رواج لری.
عادي نثرونه په مجلو، اخبارونو او صحافت کې چلیږی.
علمي نثرونه هم ضرور دی چې د دې له پاره کار وشی، د نثرونو د ټولو موجوده قسمو تکمیل ضرور دی، د نثر پواسطه درسی کتابونه هم جوړیږی، قرائتونه هم جوړیږی، نو بهتر ده چې اسانه محاورې ته نیږدی نثر باندې ولیکل شی، داسی نثر یا داسې لغات چې ټول پښتانه پرې پوهیږي البته لوی لوی ادیبان او پاخه خلک چې ادبی نثر هم لیکلای شی، باید ویې لیکی، لیکن اوس اکثره هغه خلک مړه شوی دی، خو چې پس له دې یې هم څوک لیکي نو ادبي نثر دی ولیکي، فایده یې زیاته ده خو د نثر ټول اقسام باید تکمیل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسي چاپي اثار او تاليفات شکردی ستاسې په ژوند په ټولو پښتنوکي خپاره دي، خودناچاپو اثارو په باب مو له مونږ سره څه معلومات نشته که په دې باب څه ووايې چې څومره ناچاپه دي؟

پوهاند رښتين: زما ټول چاپ اوناچاپ اثار اويا وته رسيږي، په دې کې اته ځلو يښتوپورې چاپ شوي دي، اودنورو د چاپ په لټه کې يم.

ځينې موپه پيښورکې چاپ کړي يعنې پنځه شپږ اثره، څه مو اوس هم ورکړي دي چې يونيورسټې بک ايجنسي يې چاپ کړي، خوکوښښ کوو چې چاپ شي اوخلک ترې فايده واخلي، قلمي نسخې هم دا سې يو شل ديرش پاتې دي چې کوښښ کوو چاپ شي.

پوښتنه : پښتوژبې ته چې په افغانستان کې څه شوي دهغې ترڅنګ دلته په کوزه پښتونخوا کې هم دا بهير وروسته نه دی پاتې، دلته دشوي کار دکيفيت په باب تاسو څه نظر لری، څومره ترې مطمين ياست؟

پوهاند رښتين : دلته هم له کومه وخته چې پښتو اکاډمي جوړه شوی ده، دهغې لومړی مشرمولاناعبدالقادر و، هغوی د پښتو له پاره ډيرکارکړی دی، بعضی کتابونه يې چاپ کړی دی، ديوانونه يې چاپ کړی دی، ترجمې يې کړی دی، ډيرې د اردو ترجمې خو دپښتوله پاره دومره مفيدې نه دی.

ليکن منظم کار اوپه رسمی ډول کار په کابل کې ډيرشوی دی، دژبې او ادب په باب په افغانستان کې نظري اوعملي دواړه کارشوی دی، په دفترونومکتبونوکې پښتورواج شوې چې دلته شايد دغه کارنه وی شوی، نوپه دې لحاظ دوی په دغه کارکې وروسته دي.

دشعرپه برخه کې دلته ډيرکارشوی، دشعرديوانونه دلته ډيردي او ډيرچاپ شوی هم دي، خوما دمخه وويل چې دشعرڅخه زيات نثرته ضرورت دی نوبايد په دې باره کې هم توجه وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافسانواو کیسو په باره کې هم دلته ډیرکارشوی دی، په دې برخه کې دوی مخکې دي، خوبیاهم کابل او پیښوردواړوته یو شریک کارپه غاړه دی، او هغه شریک کاردژبې خدمت او دژبې تکمیل دی، نو په دی باره کې لانورهم کوښښ کیږي، او ځوانان هم کوښښ کوی، لګیا دی، خومرکزیت پکاردی یوه لارښوونه پکارده ،داسې لارښوونه چې ټول لیکوالان یومرکز ته رجوع وکړي، داخبره ده چې دلته لږه کمزورتیا لیدل کیږي اوباید رفع شی.

پوښتنه: تاسوځوانان یاد کړل، زما وروستی پوښتنه هم لکه چې دهمدې ځوانانو په باب شی اوهغه داچې تاسوکوم ادبي بهیر، تردې وخته پورې رارسولی دی، له موږځوانانوسره هم داهیله ده چې په دې برخه کې خپله ژمنه ترسره کړو زموږ قلموالو ته په دی باب او ددې هیلې دترسره کیدو له پاره کومې توصیې او مشورې کوئ ؟

پوهاند رښتین: توصیه خو داده چې دوی دی همیشه له پاره له یوعلمي مرکز سره تړلی اوپیيلی وي، اودژبې له پوهانو سره دی په تماس کې وی اودهغوی په مشوره او مصلحت دی یو کاروکړی په خپل سریو کتاب لیکل او شاعری کول یا ترجمه کول درست کارنه دی، مشوره په کارده ،چې وکاندي سلا نویې ورکه شی بلا ، یعنی سلااو مشوره (وامرهم شوری بینهم) ډیره ښه ده.

په خپل سر باندې چې څوک څه لیکي نو هغی ته تجارتي ادب وایی تجارتي ادب کمزوری وي، او اصل ادب دتجارتي ادب او سوداګرئ له پاره نه وي، اونه ددې له پاره چې یو سړی پرې ګټه وکړي(۱۵: ۳۲، ۳۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوال مجلې سره مرکه

ځای: دهماکوربغداده
ملاقات: محمد همایون هما ،نورالبشرنوید ،عظمت هما مجاز.

پوهاند صدیق الله رښتین چې په (۱۲۹۸) ل کال زیږیدلی د پښتو ادب یوژوندی تاریخ دی،دهغه نوموړی پلارمولوی تاج محمد – مهتمم صیب (۱۸۷۰- ۱۹۲۵م) دانګریزی اعلی تعلیم یافته او ددیني علوم مومنتهی و ،هغه دحاجی صیب ترنګزو (۱۸۴۸- ۱۹۳۷ م) سره اوږه په اوږه دازادی دسترمقصد له پاره د پیرنګی خلاف دجهاد اوغزا لارغوره کړه.اودهغوی نامتو زوی دادب په محاذ دپښتو او پښتون سرلوړی ته خپل ژوند وسپاره.
دپښتوټولنې پخوانی مدیر، سترپوهاند رښتین دخپلو پیاوړو ملګرو، حبیبی، بینوا ،الفت،اوخادم په ملګرتیا اوهمکاری پښتو په افغانتسان کې دیودروند مقام جوګه اوددنیا دژبو سیاله کړه.
پوهاند رښتین دپښتو په قواعدو داساسی کارپه ړومبنیو معمارانو کې دی،دتحقیق دلارې روښانه مشال او دادب یومنلی شوی استاد ،نقاد او مؤرخ دی.هغه داویا کتابونو مصنف دی،اوپه بې شمیره ادبي موضوعاتو یې کم اوزیات یوزرمقالی لیکلی دی،دا سترپوهاند اوروښان فکره لیکوال چې سینه یې دګڼو تجربو خزینه اوقلم یې دپښتو دناموس ضمانت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکارداوه چې نن په خپل کلی کورکې ناست وی، او دهغه نه په ډېر درناوی د خپل وطن د نوی نسل د ذهني تربيت او د فکري روښانتيا کار اخيستی شوی وی، خوله بده مرغه دهغه په خاوره د تيرو پنځلسو کلونو نه د انسانی وینی ارزانی روانه ده او دعالمي سیاست دروا یانو سترګې اخيستی قام يې کله دبې دينی په تبرو هلی شی، او کله د دين په نوم قربانيږی. دا هغه حالات وو چې پوهاند رښتين ديو او يا کالو ضعيفی په عمر کې د خپل وطن نه په کډه مجبوره شو او نن د خپلې خاورې نه ډېر لېرې د پښتو نخوا په يو ګوټ کې ناست د خپل قام د روښانه مستقبل او په خپله سيمه د آمن او سوکالی خوبونه وينی، لوی څښتن دې دهغوی دا خوبونه رښتيا کړي.
مونږ د پوهاند رښتين همت، ميړانې او د پښتو ژبې او ادب له پاره دهغه درنو خدماتو ته په دواړو لاسو سلام کوو.

هما: رښتين صيب ! چې پښتو او پښتون سره مينه لری، هغوی سره ستاسو پيژندګلو بيخی يوه رسمي خبره ده. په افغانستان کې د پښتو ادب پنځه ستوري ياديږي، پوهاند عبدالحی حبيبی ، قيام الدين خادم، ګل پاچا الفت ، عبدالروف بينوا او پنځم ستوری تاسو يې ، د ستورو په دی جونپک کې تاسو په خپله رڼا او ادبی هلو ځلو پښتو ته يو مقام ورکړ، مونږ غواړو چې تاسو د خپل ژوند د حالاتو او د خپلی کورنی په هکله مونږ سره څه خبرې وکړئ.
رښتين: زما د پلار نوم تاج محمد دی، چې په مهتم صيب مشهورو دی د مير احمد خان زوی، د محمد اکبر خان لمسی او د شاجهان کړوسی دی.
زمونږ مشران وايي: چې مونږ په قام سليمان خيل يو ، زمانيکه مير احمد خان د شيرعلی خان يا اميردوست محمد خان چې بيخی په اعتبار سره نه شم ويلای خو کيدای شی چې شيرعلی خان زمانه وه، په دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځوکې پېښورته دافغانستان دلوګرنه په کډه راغی او هلته دوزیرباغ په شاوخوا کې یې استوګنه غوره کړه ،بیا زما نیکه میراحمد خان د روزۍ ګټلو او ګذارې په نیت په ګائیډ پلټنې کې نوکر شو اودمردان په بغداده کې داوسیدوځای وموند.دغلته یې ځای ځایګی پیدا کړو او په دایمي توګه ورکې میشته شو زما پلار تاج محمد خان دکال (۱۸۷۰م) کال په شاوخوا کې زیږېدلی دی، په لاهورکې یې تر (بی ای) انګریزی تعلیم حاصل کړی و ، اوبیا یې داسلامي علومو دوره پوره کړه.

هما : ستاسو پیدایش کوم ځای کې شوی دی ؟

ربښتین: زه دمومندو په غازی آباد کې په (۱۲۹۸) ش کال کې پیدا شوی یم زما پلارمهتمم صیب تاج محمد دترنګزو دحاجی صیب سره ملګری شوی و مونږ هلته په کډه تللی وو ،هغه څه موده (زما پلار) د پیښور د حمایت الاسلام په هایی سکول کې داستادۍ وظیفه غوره کړه ،هلته یې د سیاسی تحریک دعالمانو سره اشنایي پیدا کړه.زما پلار دمردان په علاقه کې د ګدرپه مقام دیو اسلامی مرکز لومړی مشراو مهتمم غوره کړی شو.

په کال (۱۹۱۴) م کې چې دنړۍ لومړی جنګ ونښت، او انګریزانو داسلامی خلافت په خاوره یرغل شروع کړ- نو دهند ازادۍ غوښتونکو دشیخ الهند مولانامحمود الحسن په فتوی دهجرت بندوبست شروع کړاودغه شان زما پلارهم ازادی علاقې ته واوړیدو -زما پلار مهتمم صیب دانګریزانو خلاف دغزا او جهاد په لاره کې په ټولو سرحدونو یعنی دبونیرڅخه نیولی دمومندو ترسره کمرپوری خپله تبلیغی سلسله په پوره قوت اوهمت ټینګه ساتلی وه. هغه دبونیرپه ړومبۍ غزا کې په خپله عملي برخه اخستې وه.

هما : ستاسو نور وروڼه شته ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: مونږ دری ورونه یو ، یو حبیب الله نو میږي او بل عبد الله، حبیب الله نن سبا په پیښور کي استوګنه لری. او عبد الله په جرمنی کې دی.
هما : بیا تاسو افغانستان ته کله لاړئ ؟
رښتین: ما ړومبی درس په غازی آباد مومندو کې واخست د طورو مولوی محمد ایوب صیب نه،بیا جلال آباد ته لاړم او نجم المدارس کې شامل شوم،داد مولانانجم الدین چې دهدې صاحب په نوم یادیږي دهغه مدرسه وه – دغلته مې څه دری څلورکاله سبق وویلو- دغه دکال(۱۳۱۱) ش زمانه وه.
بیا په (۱۳۱۵) ش کال کابل ته لاړم او هلته مې په دارالعلوم عربی کې داخله واخسته.
هما : تاسو پښتو ټولنې ته کله راغلئ ؟
رښتین: د (۱۳۱۸) ش کال په اخر کې پښتو ټولنې ته راغلم.
هما : د پښتو ټولنې کابل تاریخ که مو بیان کړښه به وي ؟
رښتین: په افغانستان کې د پښتو ټولنې تاریخ داسې دی،چې پښتو ادبي انجمن په (۱۳۱۱) ل کال په کندهارکې دوزیرمحمد ګل خان په امر جوړشو- دا پښتو انجمن دکندهارنه کابل ته راغی- دکابل د پښتو انجمن سره په کال ۱۳۱۲ ل کال کې یوځای شو او پښتو ټولنه منځ ته راغله- ددې وړومبی عمومي مدیر عبد الحی حبیبي و. محمد ګل خان مومند حبیبی سردارمحمد نعیم خان ته معرفی کړی و چې هغه وخت دمعارف وزیرو- دی دسردارمحمد داودخان ورور و- سردارمحمد نعیم خان دمحمد ګل خان مومند نه تپوس وکړ- چې څوک د پښتو ټولنې مدیرکړو نو محمد ګل خان مومند ورته د حبیبی نوم واخیست چې په هغه زمانه کې دکندهار دطلوع افغان مدیرؤ. بیاله هغه وروسته عبد الرحمن پژواک مدیرشو- دهغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بیا عبدالروف بینوا راغی، زه په هغه وخت کې مدیر د شعبه قواعد وم –زه بیا بینوا سره د پښتوټولنې معاون شوم په هغه زمانه کې ګل پاچا الفت او خادم صاحب زما څخه د مخه راغلی وو ،زه او بینوا په یو تاریخ پښتوټولنې ته راغلو- دومره وه چې دا نورخلک ښکته پورته شول او زه تراخره پورې په پښتوټولنه کې پاتې وم.ما (۳۵) کاله د پښتو ټولنې مسلسل خدمت کړی دی، زه بل خوا ته نه یم تللی.

هما : دا پښتو ټولنه هغلته په سرکاري سرپرستۍ کې وه ؟

رښتین: هو ! دا ړومبی د مطبوعاتو د وزارت سره تړلی وه او بیا د وزارت معارف سره وتړل شوه.

هما : د کابل حکومت د پښتو په خورونه کې او د هغې په معارفی کولو کې څه کارکړی دی؟

رښتین: د کابل حکومت پښتوټولنه جوړه کړه او هغوی ته د پښتو خدمت وسپاره نورکاربیا ټولنې کولو ،حکومت د هغوی په کارکې مانع نه و.

نوید : دادچا دورو ؟

رښتین: داد محمد ظاهرشاه دورو.

هما : که چیرې پښتو ټولنې ته د حکومت سرپرستي حاصله نه وی،نودومره کارد پښتو د خدمت له پاره خوممکن نه و؟

رښتین: خیر حکومت خو ټولنه جوړه کړه،خونورکارخوهغوی نه کاوه،تنخواه خوحکومت ورکوله دغه یوکارو- بل ځای به یې هم ورکوله ،خودغه پنځه ستوری کوم چې ما یادکړه،د هغوی خپله هم د پښتود خدمت سره یوشوق و ،اوډیرپه مینه یې خپله وظیفه ترسره کوله،او دا پنځه کسان چې وو ،دا حکومت نه وو تربیه کړی،دوی خپله تربیه شوی وو حکومت ورباندې یوه پیسه هم نه وه لګولی،نه یې په حبیبی لګولی وه نه یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بینوا ، اونه یې په الفت.نه په خادم زه لا په دارالعلوم عربی کې وم،دوی خونه وو.

هما : پښتو ټولنې ځومره کارکړی دی ؟

رښتین: پښتو ټولنې ډیرزیات کارکړی دی پنځلس کاله مخکې یې تقریباً دری سوه عنوانه کتابونه چاپ کړی وو.لومړنی اهم کارخویې داوچې په ټولودفترونوکې یې د پښتوکورسونه جوړکړل مونږ د پښتوله پاره سل معلمان درلودل.

لومړی د پښتو کلی په نامه دولس درسي کتابونه لیکل شوی وو ددې په لیک کې امین الله زمریالی، قیام الدین خادم،ګل پاچا الفت اوبینوا برخه اخیستې وه.د شپږم سمسترچې ګرامرو هغه مالیکلی و.

په دویمه دوره کې ما داکتابونه صحیح کړل او د دولسوپه ځای مې شپږ کړل،دیو سمسترله پاره یو کتاب.

هما : داکتابونه وروستو دطب او دانجنیرنګ دتعلیم دپاره څنګه پکاریدی شو؟

رښتین: وروستوبیا په وزارت معارف کې د پښتوریاست جوړشو دهغوی د سیوری لاندې درسي کتابونه ولیکل شو،د سکولونوله پاره د ښوونځیوله پاره، دادبیاتوله پاره پوهنځی جوړشو، چې دهغه لپاره د پښتوادبیاتو تاریخ او بعضی نورکتابونه ولیکل شو.

هما : داخو هغه کارچې د درس او تدریس سره یې تعلق لرلو ،پښتوټولنې څه ادبي کار کړی دی؟

رښتین: پښتوټولنې دیوانونه چاپ کړی دی،دادبیاتو تاریخ یې چاپ کړی دی،اولنی د ادبیاتو تاریخ مالیکلی دی چې په (۱۳۲۳) هـ ش کال چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : تاسو خپل څومره کتابونه لیکلي دي ؟
رښتین: ما اویا کتابونه لیکلي دي، یو زرمقالې مې لیکلې دي، دمخونو شمیرېې له لس زرو څخه زیاتیږي.
هما : په دې اویا کتابونو کې څومره چاپ او څومره ناچاپ دي؟
رښتین: شل پنځه ویشت به ناچاپه وي،نورټول چاپ شوي دي.
پښتو ټولنې چې کوم غټ کارکړی دی.هغه د شبلي نعماني او سید سلیمان ندوي د سیرت النبی پښتو ترجمه ده ، په شپږو جلدونو کې چاپ شوې ده.
هما : - دا کله چاپ شوی و ؟
رښتین: دا په (۱۳۲۳) هـ ش کال کې ،بل غټ کارددايرة المعارف چاپول دي.دا په اووه جلدونو کې چاپ شوی دی. وروستی دوه جلدونه په (۱۳۵۴) او (۱۳۵۵) هـ ش کال کې چاپ شوي دي.
هما : د شبلي نعماني سیرت النبی خو زمونږ د پښتو اکادمۍ هم چاپ کړی و ؟
رښتین: دوی خو ډیرو روسته چاپ کړی دی،مونږ ډیرپخوا چاپ کړی دی.
هما : هسې مونږ چې ګورو ،نوستاسو دکار او پښتو اکیدمی په کارکې څه یوشان والی نه دی پیدا شوی- کوم کارچې دوی کړی هغه تاسو هم کړی دی؟
رښتین: پښتو اکیدمی خو ډیره وروستو جوړه شوه.دا ټول کارونه مونږ مخکې کړي دي،پښتنی سندرې په نوم پښتولنډۍ مونږ په ۱۳۳۴ هـ ش کال کې چاپ کړی دی.په دې کې خالصې اته زره د پښتولنډۍ دي.د دې دويم جلد د پښتو چاربیتی دی.
پښتو اکیډمۍ د روهی سندرې ټپې په نوم دا کار ډیرو روستو کړی دي، خو په هغه کې یې زمونږ د کار هډو څه ذکرنه دی کړی، بل کتاب ملی هنداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدګل نوري ليکلی و ،چې پخوانی نقلونه پکی دی، پښتو قاموسونه مونږ پخوا ليکلی دی اول او دويم جلد ،د پښتوګرامرما ليکلی دی ،ژبښودنه، دمصدرونو لارښودنه ،دا ټول کتابونه ماليکلي دي په پښتوکې دګرامرټول کارما کړی دی،زما ځخه مخکې محمد اعظم ايازي د پښتوګرامرليکلی و خوهغه په پارسۍ کې و، اول جلد او دويم جلد زما دګرامرژبه هم پارسی ده.

هما : پښتوکې يوکتاب دی (پټه خزانه) ؟

رښتين: (پټه خزانه) دهغې قلمي نسخه عبد الحی حبيبی پيداکړی وه او په ۱۳۲۳ هـ ش کال کې چاپ شوه.

هما : په دی هکله ما داخبره کوله چې نن سبا دهغې په برخه کې کوم بحثونه روان دی، نوهغې دنوو ليکوالو په ذهن کې شکوک شبهات پيداکړی دی تاسو......

رښتين: داشکوک اوشبهات دلته پيداشوی دی،مونږ په دی لړکې هيڅ شبه نه لرو ،ځکه چې پخوانی کتابونه همداسې يوه يادوه نسخې پيداکيږی،ډيرې نه پيداکيږی، زمونږ په نظرپټه خزانه دشاه حسين هوتک په زمانه کې محمد هوتک ليکلی ده، په ۱۱۴۲ قمری کال کې. دابيخی صحيح ده ،دهغی په برکت باندې د پښتوادب تاريخ دويمې هجری پيړۍ ته رسيدلی دی. ددی کتاب په حواله اميرکروړ ومبی شعرد پښتوويلی دی–چې هغه يوه ويارنه ده.

په پټه خزانه کې چې کومې قصيدې راغلی دي،لکه داسعد سوري اوښکارندوی وغيره، داسې قصيدې اوس څوک نه شی ليکلی.

هما: زمونږ يومحقق دی، قلندرمومند صيب ،هغوی په دی کتاب څه علمي بحثونه کړی دي، او ددې کتاب دځينوټکولکه: هيواد ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

استوګنه، او ګروهیدل په هکله وایي چې په پټه خزانه کې داټکي په کومه معنی کې استعمال شوی دي – دغه معنی بیخي او سنۍ او جدید د اوزمونږ پخوانیو شاعرانو دغه ټکی په دغه معنو کې نه دي استعمال کړی.
دویمه خبره هغوی دکتاب دنوم او د ترتیب په حواله کوی او وایي چې په دی کې دشلمۍ صدۍ نفسیات کار کوي- قلندر خودی کتاب ته بالکل جعلی ویلی دی، خود ادب دطالبعلمانو درهنمایی له پاره ستاسو رایه او ریدل غواړو؟
رښتین: داسې اعتراضونه خوچې څوک غواړي په هر کتاب کیدای شی، اعتراض خو بیل شی دی.مونږ دقلندر مومند سره موافق نه یو- پټه خزانه پخوانی کتاب دی او په دی کې هیڅ اشتباه نشته او محمد هوتک په دې پوره پوره حوالې ورکړی دی لکه دشیخ کټه لرغونی پښتانه، تاریخ سوري او داسې نور ټول کتابونه چې داکتاب یې ترې لیکلی دی ښودلی دي.
هما: دالرغونی پښتانه او تاریخ سوری خوهم نشته او نه پیدا کیږي؟
رښتین: پټه خزانه کې ددې حوالی شته.
هما : دکتاب داستناد له پاره یو داخلی شهادت وی او بل خارجي شهادت وي. داخلی شهادتونه خو په خپل ځای ،خود پټې خزانی داستناد لکه چې هغوی وایي څه خارجي شهادت مخی ته نه دی راغلی یعنی دنورو کتابونو په حواله ددې ذکر نشته ؟
رښتین: په هغه وخت کې دمغلو حکومت و ،مغل دپښتنو ازلي دښمنان وو ،هغوی دپښتنو دتاریخ په هکله چې څه اثار بیامونـدی دي هغه یې سوزولی دي.
هما : ستاسو دا دلیل په دی سلسه کې واقعی درونـد دی چې په هغه زمانه کې پارسی درباری ژبه وه ،نو دپښتو اهمیت نه و ،اویوه مقابله ددواړو ژبو

(c) ketabton.com: The Digital Library

روانه وه.نو دهغه وخت مغلي پاچاهانو ښه په اراده اوښه په منصوبه بندۍ د پښتو دتاریخ او ادب تړولې حوالی ګډې وډې کړی دي.

رښتین: دمغلو دوره دری سوه کاله وه، پښتانه دغې دورې ته په خپلو ادبیاتو کې مغلواله وایي، اومغلواله وایي ظلم ته لکه چې حمید بابا وایي:

یوبه نه سم مغلواله درقیب ستا　　په رښتیا که زیږولی پښتنی یم

مغلواله ظلم ته وایي او داظلم دوی په پښتنو کړی دی.

هما: رښتین صیب: که پټه خزانه جعلی ثابت شی،نو په پښتو ادب به څه اثرات مرتب شی؟

رښیتن: پښتو ادب ته به پرې زیان ورسی ځکه چې د پټې خزانې په حواله د پښتو ادبیاتو تاریخ دریمې هجری پیړۍ ته رسیدلی دی.

خبره داسې ده چې ما دوه مکتوبه همیش ګل همیش (همیش خلیل) او حبیب الله رفیع ته ورکړی دی،اوپکې مې ویلی دي چې قلندرصیب ! حبیبی خونه دعوې کړې دشاعرۍ او نه شاعرو ،نو داپنځوس شعرونه ده له ځانه څنګه جوړکړی دي؟اوهغه کې ډیرلغات داسې دي چې هغه اوس نشته لکه: نرمل – ترمل او برمل او داټول لغات د اسعد سوري په شعرکې راغلی دي، او اوس نشته چې ده له ځان نه جوړکړی دي.

هما: حبیبی صیب شاعرنه و؟

رښتین: نه – هغه دعوې نه وه کړی شعرنیم یې ویلی خو شاعرنه و.

هما: قلندر مومند چې کوم کتاب لیکلی دی (پټه خزانه فی المیزان) هغه تاسولوستی دی؟

رښتین: ماله یې راکولو قلندرمومند دغه کتاب – خو ما ویل ماله یې مه راکوه ،زه ددې دکتو توان نه لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : هغه چې ستاسو دکتاب دکتو توان نه لری او تاسو دهغوی دکتاب دکتوتوان نه لری- نودا خوځه ښه رویه نه ده ،بیا به دا خبره منطقي نتیجې ته څنګه رسي ،مونږ دا مسئله نه ګڼو ؟

رښتین: ما ورته وویل چې دا بی ځایه کاردی،تاچې داخپل عمر په دې تحقیق تیرولو ،نوبل څه غوره کاربه دی کړی و ،اووه ځلویښت کاله کیږي چې داکتاب چاپ شوی دی،تراوسه پورې پرې چا اعتراض نه دی کړی،نوته یې پرې اوس ولی کوې، حبیبی چې کله ژوندی و ،نوهغه وخت دی پرې ولی اعتراض نه کولو ،کړی به دې و.

هما : تاسو یقیناً په دې کتاب خپل ښه پاخه اوکوټلي دلایل ورکړه -اوخپل نکته نظرمو ښه په وضاحت سره بیان کړو ،زما په خیال دابحث کافی و.

اوس به نورې خبری کوو ،تاسو په کابل کې د پښتو د پاره ډیر کارکړی دی اوهغه مو یو مقام ته ورسوله، دازما په خیال په کابل کې ستاسو دکړی کارنتیجه ده چې پښتونن دومره اهم مقام حاصل کړی دی،اوس دلته په دی پښتونخوا کې دپښتو دعام کولو له پاره چې ستاسو په ذهن کې څه تجویزونه وي نو هغه وړاندې کړئ.

رښتین: مانه به پاچاخان (خدای دی وبخښی) تپوس وکړوچې د پښتنو دترقۍ دپاره څه کول پکاردي نوما به هغه ته داخبره کوله چې دیو قام دترقۍ څلوراهم توکي دی- علم،اقتصاد ،کلتوراو سیاست ،تاسو په یوه پایه ګاډی چلوی یعنی تش سیاست ته مولاس اچولی دی - په دی پښتون قام ترقی نه شی کولای،دی لپاره دهغوی ړومبی علمي ترقی ضرورده بیا دهغوی معاش پلو ته توجه پکارده ،بیا یې ژبه اوکلتور وده وموميې دهغې پس به سیاسی اوچتوالی حاصلوی،تاسو چې په اورګاډی دخوشحال ایکسپرس نوم کښیږدئ نو دهغی نه پښتون قام ته څه فایده

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسي يا كه چوكونوته د پاچاخان چوك وو ايي نو په دى څه كيږى، رومبى علم او اقتصاد پكاردى، ستاسو پښتو اكيډمى چي كتابونه چاپوى، نو پكارده چي پوهانو سره پري مشوره وكړى - دوى بې فايدي كتابونه چاپ كوى- بل مونږ داكارپه كابل كي كړى وچي لاري كوڅي، دكانونه موټول پښتو كړى وو ،دلته هم داكاروكړى،ولي چي ددي ځاى نوم پښتونخوا دى.دوى د پښتو لغات چي پيدا كوى په هغه كي غورنه كوى، عربى او پارسى هرڅه پكي راولى دا صحيح نه دى.
هما : نن سبا په پښتو كي شاعرى ډيره په غرب كي روانه ده ،ستاسو څه خيال دى چي د پښتو د ترقى له پاره شاعري اهمه ده كه نثر.
رښتين: دا خبره ما ثو ځله كړى ده چي ډيره شاعرى پښتو ژبى ته څه فايده نه رسوى د شعرنه نثرزيات مهم دى،ژبه په نثرترقى كوى- ډيره شاعرى ښه نه ده يو نيم شاعرپكاردى،ليكن ښه شاعرلكه حمزه صيب او نور.....
هما: د پښتو ليک لاردپو كولوله پاره څه متفقه فيصلى شوى دي په دى باره كي ستاسو څه خيال دى؟
رښتين: دليک لارخبره داسي ده چي اول مجلس پښتو ټولني په كابل كي په ۱۳۲۱ هـ ش كال كي كړى ود پيښوراديبان هم كابل ته راغلى و ،او بيا بل مجلس شايد (۱۳۲۷) هـ ش كال كي وشو ،بيا بل مجلس پيښوركي شوى و دا درى مجلسه مونږ كړى دى او دا ټولي خبري په هغه كي فيصله شوى دى چي څه پاتي دى هغه ډيري لږي پاتي وى.يو كتاب دى ادبي جرګه ورته وايي دا پښتو ټولني كابل چاپ كړى دى،دا ټولى خبري او فيصلي په هغى كي شوى وى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : د پښتو اکیډمی د سیوری لاندې په باره کلی کې د لیک لارکوم سمپوزیم شوی و ، او په هغه کې کومې فیصلې شوی ، هغه تا سو لوستی دی په دی فیصلو او په هغو کې کومې تاسو کړی وی څه فرق شته ؟

ربنتین : فرق شته پکې د لیک لارا وسنۍ بعضی فیصلې صحیح دی ، بعضی نه دی.

هما : تاسو څه وایې چې په هغه کې څه صحیح نه و ؟

ربنتین : دی فیصلو کې زورکی له پاره همزه لیکل صحیح نه دی لکه زړۀ (دل) په دې کې همزه نه وي. مونږ حفیفه (ه) ورته وایو هغه لیکو او زړه (پرانا) په (ه) لیکو.

هما : حفیفه به څنګه لیکو ؟

ربنتین : داسې به لیکو (ربنتین صیب په خپله په کتاب وښودله) ، (ه) او ظاهره به (ه) داسې لیکو.

هما : د خفی (ه) له پاره قلندرصیب چرګۍ (ه) یعنی دا (ه) سیوا کړی ده لکه او بهٔ.

ربنیتن : نه نه چرګه (هـ) نشته داسې نه لیکل کیږی ، مثال یې دادی (ربنتین صیب پخپله ولیکل) لکه د زورکی د اواز (ه) د پاره به داسې لیکو لکه مارغه او ښکاره ده (ه) له پاره به داسې لیکو لکه غرمه.

هما : ښه چې د ښکاره او زورکی اواز له پاره د خفی (ه) خبره خو واضحه شوه اوس دامر له پاره (ی) د پاسه همزه اچول کیږي لکه وکړئ.

ربنتین : داسې مونږه هم لګوو ، دا صحیح ده د تانیث له پاره کش (ۍ) هم صحیح ده لکه جینکۍ ، چوکۍ وغیره.

هما : اوس چې په دی نوی املاکې پنځه (ی) ګانې شاملی دی چې طالبعلمانو له پاره ډیرلوی مصیبت جوړ کړی دی ، لیک دود صرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال مسئله نه ده،دی کې ماشوم طالبعلم هم شامل دی ، دا تدریسي معامله ده.

نوید : استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي.

هما : هو ! استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي. په دې معامله نورغورهم پکاردی،اوچې دا ټکی خصوصاً (ی) ګانې چې رالنډې شی نوښه به وي.

رښتین: پکاردی چې په دی معامله غورجاری وساتلی شي.

نوید : په کابل کې کوم یو دور پښتوته ډیره توجه ورکړی ده ؟

رښتین: دظاهرشاه په دورکې ډیره توجه ورکړی شوې ده ،هغه د پښتو د ترقۍ مانع نه و نورمحمد تره کی پښتوټولنه ورانه کړه، اکاډمي علوم نوم یې ورته کېښود ،پارسی یې پکې داخله کړه پښتوټکي یې ترې لرې کړل،پارسبان تکړه وو ،پوهاندان پکې وو ،هغوی پښتوګډه وډه کړه او پښتانه یې وروسته کړل پخوانی پوه خلک چې وو هغه مړه شول،څوک پاتې نه شو ،هلکان وو ،هغوی کارنه کولو.

نوید : اوس په موجوده دورکې په افغانستان کې د پښتو څه حیثیت دی.

رښیتن: موجوده وخت کې خو پښتو هیڅ حیثیت نه لري پارسی مخکې ده ،حکومت هم دتاجکو دی،

رباني هم تاجک دی مسعود هم تاجک دی،پښتانه نشته.

نوید : دا خبره کیږی چې دمجددي په وخت کې د پښتو کتابونه سیزل شوی دي؟

رښتین: زه خپله معلومات نه لرم.خو احتمال لري چې دا سې شوی وي ازبکو به کړی وي، هزاره ګانو به کړی وی،نورمحمد تره کی پښتوویله خو پښتوسره یې مینه نه وه،په وزارت معارف کې ماته یو سړی وویل چې نورمحمد تره کي د پښتوکورسونه لرې کړل،ته په دې کې څه وایې،ما ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځواب کې وويل چې کورس خويوشی وی چې دلرې مودې له پاره وی خلکو خو پښتو زده کړی ده او س پښتو کورسونو ته ضرورت نشته.
هما : کتابونه که اوس لرې هم کړی نو ضرورت نشته خلکو پښتو خپله کړی ده ، پښتانه شوی دي.
نويد : خلک پښتانه شوي خو دي، خو هغه موجوده دي ، راتلونکی نسل به څه کوي؟
رښتين: هو کنه ، پروګرام خويې خراب کړو.
نويد : بهرحال نقصان خو دی د پښتنو له پاره.
رښتين: په دي هرڅوک پوهيږي ، په زړو کالو کې د تاجکو حکومت نه دی راغلی ، او س تاجک دي په کابل ښارکې د پښتنو اختيار نشته.
نويد: دلته ادب او سياست يو دبل سره جوړه راروان دي ، په افغانسان کې د ادب او سياست څه بيلتون و ، ديو بل څه اثر خويې نه قبلولو؟
رښتين: هغلته ژبې ته د ژبې په حيث کتلی شول، څه سياسی تړون يې ورسره نه کولو.
نويد: د کابل ريډيو او تلی ويژن چې د خپل انقلاب کومه پروپيګنډه کوله هغې کې خو هم ادب شامل و؟
رښيتن: د خپل تبليغ له پاره خويې استعمالوله.
نويد: په کابل کې چې کوم انقلاب راغی، د هغې څه اثرات دي، ستاسو څه خيال دی؟
رښتين: افغانستان خويې خراب کړ، آبادی يې خرابی کړی، وړاندې خود روس پوځ و ، هغوی هرڅه خراب کړه، او اوس چې دا مجاهدين ځان ته وايې ، دوی په خپل منځ کې جنګيږي، د اباقی پاتې به اوس دوی خراب کړی، دوی د چوکۍ د پاره جنګيږي، د خدای له پاره نه جنګيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوید : تاسو خو په دې ټول دورکې هلته پاتې شوی وی؟
رښتین: د نجیب الله په دور کې هلته وم، خود حکومت سره مو همکاري نه کوله- رسول امین راته وویل چې تا عدم تعاون کولو لکه ګاندهی چې عدم تعاون له کولو ،رسول امین دلیکوالو ټولنې مشردی ما ورته وویل، چې هو ما تعاون کولو ،ماته څوځله سلیمان لایق ویلی وو چې راشه مونږ سره کاروکړه، دباچاخان په مخکې یې راته ویلی وو ،چې دوه دری ځلی یې راته وویل چې مونږ سره په اکاډیمی علوم کې کاروکړه .خوماورته په ځواب کې وویل: چې لایق صیب خلک چې نوکري کوی،نودری څیزونو له پاره یې کوي ،شهرت له پاره یې کوی،دموټرله پاره یې کوی، د پیسو له پاره یې کوی.زه شهرت په افغانستان کې دومره لرم چې نورنه ځائیږی دموټرسورلی مې ډیره کړی ده ،نوره یې نه کوم، او پیسی ما سره دومره شته چې زما کارپرې کیږي ،نورې نه غواړم.
پس له هغی سلیمان لایق له مانه لاس واخیست،ما ورته وویل چې که علمي کارغواړی،نوزه به درته لاروښایم- هغه شان وکړه ،کتاب ماته راولیږه کورته ،قاموس وي،ګرامروي،زه به یې صحیح کوم، خود غه کارهغه نه کولو ،ده مانه په تنظیم کې همکاري غوښته ،هغه مانه کوله.
کله چې زه ناجوړه شوم نو نجیب ماته په اول کال کې پاسپورت نه راکولو چې زه هندوستان ته لاړشم.
هما : دانقلاب په دورکې تاسو هلته دیره وي سره لدې چې تاسو همکاری نه ورسره کوله اوهلته وی،اودلته رانغلی اونورملګري راغلل داولی؟
رښتین: زه ناجوړه وم کنه ،دناجوړتیا دلیل و ،سپین ږیری وم بهرته نه وتلم.
نوید : په دې دویم دورکې چې څوک راغله دا څوک وو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: دا خلقیان وو یا پرچمیان وو ،دوی ویریدل چې دا ملایان به مونږ په غذابوی،نو دوی د ملایانو نه راو تښتیدل.
نوید: تاسو ته په دې دور کې تکالیف نه وو ؟
رښتین: ما څه برخه هم نه اخسته او مریض هم وم.
هما : اوزما په خیال یوه وجه دا هم وه ،چې تاسو ټول عمر علمي کارکړی دی او سیاست کې مو برخه نه ده اخیستی ؟
رښتین: په یو دورکې زه سیاست کې وم،په ویښ زلمیانو کې وم خولږه موده وه.
هما : داکوم دور و ؟
رښتین: دا دشاه محمود خان دصدارت دور و.
هما : داویښ زلمیان څوک وو دحکومت په طرف وو که مخالف وو.
رښتین: دوی اصلاحات غوښتل ،نه دحکومت په طرف وو نه مخالف وو.
هما : دحکومت له طرفه په دوی څه پابندۍ نه وې ؟
رښتین: دشاه محمود خان په دورکې نه وې ،وروسته وربانديې ولګیدې ټول،بیل بیل شو ،غلام احمد صافی او بینوا استعفی ورکړه یوزه اوبل نیک محمد پکتیانی پکې پاتې شو.
نوید : دپاچاخان دکتاب متعلق تاسو څه وایې ؟
رښتین: ښه کتاب دی ،خپل تاریخ یې لیکلی دی،ما کتلی دی،صحیح کړی مودی،باچاخان ماته خط راالیږلی و ،زه په جلال آباد کې وم ویل یې زه یې ستاد کتونه بغیرنه چاپ کوم،بیاماوکتو په اخره کې هغه زما نوم هم لیکلی دی،او اصلاحات مې هم پکی کړی دی (دکانګرس بی وفایي) دا عنوان ما ورکړی دی.
نوید : دولي خان کتاب موکتلی دی ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: نه مانه دی کتلی ،باچاخان دپښتون سندره ویله او هغه په هغې باندې د پښتنو خوښ و ،حتی چې دبچه سقاو په کابل کې پاچاهی شوه –او نادرخان پیښور ته راغی نو باچاخان او میاجعفرشاه پاخیدل او چنده یې ورله وکړه او کومک یې ورسره وکړو ،اوددوی په کومک نادرخان په کابل کې پاچا شو ،اوس هم په کابل کې دبچه سقاو غوندې حال دی تاجک راغلی دي، ازبک راغلی دي،اود پیښورپښتانه هیڅ غږ نه کوي.

هما : داستاسو په شاګردانو کې چې کوم لیکوال دي،دهغوی دکارمتعلق ستاسو څه خیال دی؟

رښتین: دوی شاعران معرفی کوی،دا کارپخوا شوی دی،اوسه پورې پنځه ټوکه پښتانه شاعران کابل کې چاپ شوی دی.هماغه سلسله ده ،البته دسنوغلطۍ پکې لاډیری دی،اوزیارصاحب چې کوم لغات جوړوي دځانه ،ترڅوپورې چې یو مجلس علمي دهغوتصویب ونه کړی،هغی پورې دا صحیح نه دي.

دا زیارزما شاګرد دی ماورته درس ورکړی دی،ډاکتری یې زما په کتاب دپښتو(اشتقاقونه اوترکیبونه) په مدد اخیستی ده دازما کتاب په ۱۳۲۷ هـ ش کال کې چاپ شوی دی.

نوید : ستاسو سره چې ددوی اختلاف و ،نوداسیاسی و ،که ادبي ؟

رښتین: داحبیبی چې و ،دی زمونږ دننګرهاردژبې مخالف و ،دی هلکانو به دهغه قدرکولو- په دې کندهاري اوننګرهاریت باندې ،دې هلکانو به ماته ویل،چې مونږ څه وایو هغه صحیح دی مابه ورته ویل چې داسې نه ده ،مونږ بین الافغانی ژبه جوړوو چې کومه کلمه په کندهارکې صحیح وی،هغه به دکندهارنه رااخلواوچې کومه په ننګرهارکې سمه وی هغه به ترینه اخلو، زما دوی سره دا اختلاف و- حبیبی ویل چې کندهاری صحیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده – دی هلکانو حبیب الله رفیع او زیاربه د حبیبی صفت کولو ، ده ته به یې لوی استاد ویلو ،د داود خان په وخت کې د حبیبی اختیار ډیرؤ او هغه ددې هلکانو کتابونه چاپ کول،نو دوی به د هغه متابعت کولو ،زما به یې نه کولو ، خو دامخالفت سطحي و اساسي نه و.

زیارصیب به دځانه لغات جوړول (ما خذونو) ته به یې (اخذ)ویلو مابه ورته ویل چې دا (اخذ) غلط دی، زیارصیب چاته ویلی و ،چې پښتو ټولنه مونږ ته په یو لغت باندې پنځه روپۍ راکوي او رښتین مونږ ته لاربندوی.

هما : خندا وکړه او ویې ویل ښه د پیسو معامله وه ؟

رښتین: زیوردین زما زوم دی هغه ته یې ویلی وو ،چې اوس په ډیلی کې په جواهرلعل نهرو یونیورستۍ کې استاد دی.

هما : داخذ ،اوماخذ لږ وضاحت وکړئ، داولی غلط اوصحیح دی؟

رښتین: اخذ ځکه صحیح نه دی چې ددی اخرته دا (ذ) ظرفی توری دی چې دفعلی مادې اخرته راځی یعنی اخستل،اخلی راځي ،نوچې ته اخلیزووایي نو دا صحیح ده ، دی ماخذ ته (اخذ) وایې داغلط دی.

نوید : دافغانستان په دې اوسنی دورکې ګڼ خلک راغله ،هنرمندان ،لیکوالان دافغانستان دموجوده حالاتو دصحیح کیدو او ددې خلکو دواپس تلو څه امکانات شته ؟

رښتین: امکانات شته خو پوهه غواړي ،خلک غواړي، سرغواړي، سرنشته.

هما : حل یې څه دی ؟

رښتین: حل یې دادی چې ټول خلک دا کثریت تابع شی، پښتانه اکثریت لري،اوس پښتو ته په ښه سترګه نه ګوري – پخوا هم مونږ د پښتوله پاره جګړی کولې، پخوا یوسفیرد ایران ماته وویل چې ته د پارسۍ په ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو غواړي،ما ورته وویل چې دا سې نه ده ،پارسي په خپل ځای ده ، او پښتو په خپل ځای ، پښتو سره چې کوم ظلم شوی دی،مونږ غواړو چې دا ظلم ونه شي، هر پښتون شاعر په خپل دیوان کې د پارسي شعرویلی دئ لیکن د پارسي شاعر پښتو شعرنه دی ویلی.

اوس همدغه حال دی، نوما دایران سفیرقانع کړو په دې خبره چې مونږ دواړه ژبې په خپل خپل ځای غواړو ،خو پښتو دا کثریت ژبه ده .

ملافیض محمد هزاره په سراج التواریخ کې لیکلي دي.

بالنسبت کثرت وانبوهی مردم افغان کلمه ستان در اخرآن ملحق گردید برتمام مناطق افغان نشین اطلاق گردید.

ترجمه: په دی نسبت چې افغانستان کې افغانان ډیروو نو کلمه (ستان) د افغانستان سره ونښلول شوه او ټولو مناطقو ته چې افغان پکې وسیږي اطلاق شوه.

نوید : ستاسو زمونږ دصوبې له پاره د پښتونخوا دنوم په هکله څه رایه ده .

رښتین: ما دامیرمحمد په خوله ولی خان ته سوال ځواب لیږلی وچې پښتونخوا که څوک نه مني،نو دې سیمی ته په روهستان یا ګندهارا کې کوم نوم خوښ کړی بلکې روهستان دې علاقی ته د پخوانه وایې ،دا نوم زیات مناسب دی.

دشیدا شعرونه دي. خان اساذ دتمام روه دی –دی دانا په هرګروه دی

یا دا : په هندي ادا یې وکړی په ماچارې –زه شیدا په روح ساده دروه افغان یم

اشرف خان هجری وایې: قاصدان له روهه نه راځي مدت شو- سلام باد را رسوي منت یې تم دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : ښه جې ، رښتين صيب ستاسو ډيره ډيره مننه چې تاسو مونږ ته دومره وخت راکړو او په هره موضوع راسره په دومره تفصيل او په روڼ تندی خبرې وکړی.(۱)
راته خپل څه کلام عنايت کړی.
رښتين: زه بنيادی طورسره نثرنګاريم شاعری مې ډيره نه ده کړی خو (خندا)يو رباعي وړاندې کوم.
هما : ارشاد.
رښتين:

له مړينې وروسته يو ځل به راشې
قـــبرزما له که وفاداروې
هـم به نثارکړی ګوهرداوښکو
زمـا دخاوروکه رښتين ياروې(۱۰:۲۰ ، ۱۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ په مخ رسالې سره مرکه

مرکه کوونکی: حنيف خليل

صديق الله رښتين د پښتو تاريخ ،تحقيق او تنقيد د ميدان يولوی نوم دی.
دافغانستان په پنځوستوروکې ددوی نوم هم شامل دی.
دافغانستان د پښتو ټولنې درئيس په حيث يې د پښتو ژبې او ادب ډيرلوی خدمت کړی دی.مقالې او کتابونه يې په ګڼ شميرکې ليکلی دي.
بنيادي موضوعات يې دزړو او نوو شاعرانو تذکرې، پښتوګرامر،دپښتونثر، تاريخ او متفرقې تحقيقي مسئلې دي.
شاعري يې هم کړی ده ، ډرامه يې هم ليکلی ده،خو بنيادي ميدان يې دتحقيق دی، او په دې ميدان کې ډيرلوی نوم لري. د پښتو ادب په مستقبل کې د رښتين صاحب ديو محقق په حيث لويه برخه ده.

پوښتنه: په افغانستان کې د پنځو شپږو کسانو د تحقيق چې تاسو هم پکې شامل يې مخکې له هغې نه دتحقيق لارې مکمل نه وې خلاصې نوتاسو ته په تحقيق کې کوم مشکلات پيښ شوی وو ؟
ځواب: په افغانستان کې چې پښتو ټولنه جوړه شوه نودتحقيق لارې ترڅه حده خلاصې شوې، په پښتو ټولنه کې مونږ بل کارنه دی کړی،ټول عمرمو په تحقيق کې صرف کړی دی،د پښتو ټولنې له خوا دژور تحقيق شروع عبدالحی حبيبی وکړه، هغه اوما پښتانه شعراء وليکلو، خادم، الفت، بينوا اوما دحبيبی سره يوځای تحقيقي چارې جارې وساتلې او په خپله مينه او ذوق مو کارکولو نوځکه راته ډير مشکلات نه دي پيښ شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دا خبره ترکومه حده صحیح ده چې دافغانستان دغه پنځه شپږ ادیبان ،حبیبی صاحب، خادم صیب، الفت صیب ،بینوا صیب او تاسو وزیرمحمد ګل خان دریافت کړی وې او په تحقیقی کاریې اچولی وې ؟
ځواب: دا خبره صحیح نه ده ، وزیرمحمد ګل خان چې کله ما ولیدلو نو هغه وخت زما لس کاله دتحقیق او ادب سره علاقه مندی تیره شوی وه، دا خبره صحیح ده،چې وزیرصاحب سپین ږیری و ، مشرو ،استاذ و ،ولې هغه مونږ نه یو دریافت کړی، ځکه چې هغه په کال ۱۳۲۷ هـ ش کې کابل ته راغلی و ، او مونږ لیدلی وو ،مایو کتاب لیکلی دی ((زما ژوند او هلې ځلې)) په نامه په دغه کتاب کې دا ټولې خبرې شته دکومو چې ته پوښتنه کوی امید دی چې دغه کتاب ژر چاپ شی.په دې بنیاد زه وایم چې زه شخصاً د وزیرصاحب دریافت نه یم،ترکومه حده چې د عبدالحی حبیبی تعلق دی،نو خبره دا سې ده،چې کله پښتو ټولنه جوړه شوه،نو سردارنعیم خان وزیرمحمد ګل خان ته وویل چې پښتو ټولنه جوړه شوه نو مدیربه یې څوک وي،وزیرصیب ورته وویل چې عبدالحی حبیبی ،نو دوزیرصیب په خواهش حبیبی صیب د کندهار نه راوغوښتی شو او دپښتو ټولنې مدیرشو.
په هغه وخت کې په کندهارکې هغه د ((طلوع افغان)) مدیرو ، وزیرصیب یو ځل دا هم ویلی وو چې ما حبیبی ته وویل چې ستا دا اخبار خو پارسی دی باید چې پښتو شي،ځکه یې وروسته دغه اخبارپښتو کړ.
پوښتنه: ایا تاسو دتحقیق نه علاوه تخلیق (لنډه کیسه، شعر،ناول وغیره) ته هم توجه کړی ده که نه ؟
ځواب: شعرونه می ډیرلیکلی دی ،کومه یوه کیسه به می هم لیکلی وي،ناول مې نه دی لیکلی، البته ډرامه مې لیکلی ده ،د ډرامې نوم مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د پښتنو تورسرې) ایښي دي.خو مونږ صرف شعر، افسانه او ناول ته تخلیق نه وایو هرلیک تخلیق ګڼو.
پوښتنه: تاسو په افغانستان کې دکومې سیاسي نظریې مرسته کړی ده ؟
ځواب: مونږ په کوم حزب کې شامل نه وو ،البته نظریه مي پښتنه نظریه وه د پښتو ژوند اوبقامو غوښتنه وه،دا خبرې ماهم په خپل کتاب (زما ژوند او هلې ځلې) کې لیکلي دي. یو ځل په کابل کې دایران سفیرماته وویل،چې ته غواړې چې پښتو د پارسي سره همځنګ شي. ماورته وویل چې ته چا په غلطه پوه کړی یې ،پارسي خپل ځای لري، پښتو خپل ځای لري خو پښتو سره لږ غفلت شوی دی ،مونږ غواړو چې د دغه غفلت ازاله وشي.خوشحال خان خټک وایې:
پارسي شعرمې هم زده
سلیقه لرم د دواړو
په پښتو کې شعر وایم
نو داخبره چې ژبه خدای پاک پیدا کړی ده.وعلم الاسماء کلها .
پوښتنه: تاسو دمیاشرف (پښتو عروض) نومي کتاب باندې تحقیق کړی دی تاسو دا وواېې چې کوم عروض خلیل بن احمد دعربي شعرله پاره جوړکړی وو ،ایا دغه عروض په پښتو شعر تطبیق کیدای شي؟
ځواب: خبره داده چې میاشرف دعربي څوارلس بحرونه په پښتو شعرتطبیق کړی دی،خو شعرونه یې ورته پخپله جوړ کړی دي.
پوښتنه: که مونږ د میاشرف څخه علاوه دبل چا په پښتو شعر دغه عروض تطبیق کړو نو کیدای شی که نه ؟
ځواب: په ځینو شعرونو کیدای شی او په ځینونه شي کیدای،خو په کامله توګه په پښتو شاعرۍ نه تطبیق کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دغه څوارلس بحرونه یا عروض زحافات دي که نه کامل عروض دی؟
ځواب: زحافات هم پکې شته او کامل هم ، خو میاشرف چې په کومو شعرونو ددې اطلاق کړی دی، هغه شعرونه ډیر ښکلی دي او عروض پرې پوره تطبیق شوی دي.
پوښتنه: د قلندر صیب د پټې خزانې فی المیزان او د همیش صیب د تول پارسنګ نه پس د پټې خزانې په هکله ستاسو څه رایه ده ؟
ځواب: د همیش صیب (تول پارسنګ) نه خبر شوی یم ، خو مطالعه کړی می نه دی. خبره داده چې
همیش ګل او حبیب الله رفیع ته ما مکتوب ورکړی وو ، مالیکلی وو چې پټه خزانه صحیح کتاب دی قلندر مومند زما اشنا دی ، یوځل یې ماته وویل چې خپل کتاب پټه خزانه فی المیزان به درورم ، ماورته وویل چې مه یې راوړه ، حمزه صیب ته می وویل چې کتاب دی نه راوړی، زه یې حوصله نه لرم، ما قلندر ته ویلی وو چې بل کوم تحقیق به دی کړی و ، نو اهمیت به یې زیات وو ، څلویښت کاله کیږي چې دا کتاب چاپ شوی دی، ته پرې اوس اعتراض کوی، چې حبیبی ژوندی و دا کتاب به دی د هغه په ژوند لیکلی و.
په پټه خزانه کې به معلومات کمزوري وي، خو دا تول ادیبان دی ماته وایې چې د حمید بابا د پلار نوم څه دی؟ چا ته هم نه دی معلوم، ګنې حمید بابا څومره مشهور سړی دی، نو پټه خزانه کې غلطی کیدی شی. خبره داده چې حبیبی صاحب خو نه شاعرو او نه یې د شعر دعوه کوله نو هغه به څنګه دغه تول شعرونه له ځانه جوړ کړی وو ، او بیا د ښکارندوی قصیده خو ډیره اعلی ده. دا ټک خبره هم د قلندر مومند غلطه ده ، اټک یا ټک سرحد ته وایې او اباسین د پوځیانو سرحد دی اټک او ټک یوه کلمه ده ،لکه څنګه چې ټال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټال يوه كلمه ده ،ځرنګه چې اباسين د پوځيانو سرحد يا بريد دى،نو ځکه د قلندر اعتراضونه غلط دي.

پوښتنه: تاسو خپل يو كتاب كې ليكلى دي چې حبيبى صاحب په پښتانه شعراء كې دځينو شاعرانو معلومات زما څخه اخيستى وو ،خو بغير د حواله يې ليكلى دي ؟

ځواب: حبيبى صيب ته دلسو شاعرانو په هكله معلومات مالاس په لاس وركړى وو ،خو هغه زما حواله نه ده وركړى ،صرف دومره يې ويلى دي چې ماسره يې همكارى كړى ده. يو ځل زه او حبيبى دواړه په ګاډي كې ناست وو حبيبى وويل: چې دا قلندر شاعر څوك دى،ماورته وويل چې اپريدى دى هغه وويل له څه نه يې معلومه وى، ماوويل: دقلندر ددى شعرنه چې:

ستا د حسن په چمن كې دوه رودونه

د دوو ستر ګو دماضى باړه جمرود

دباړې جمرود ذكردا ښايي چې قلندر اپريدى دى.

نو خبره داده چې حبيبى صيب په څيړنه كې ما سره او ما هغه سره ډيره همكارى كړى ده،خو دا خبره يې نه وه واضح كړى چې دغه لس شاعران ماوركړى دي. (۷: ۱۲،۱۴)

(پاى)

يادونه: دغه مركه دښاغلي حنيف خليل له خوا درى ځلى نشرشوې ده.

۱- وفا جريده ۱۳۷۴ل كال دغبرګولى (۲۵) نيټه.

۲- وحدت ورځپاڼه ، پوهاند رښتين سره مركه،دمارچ (۳۰) ګڼه. ۱۹۹۸م كال(۲-۴) مخونه.

۳-(مخ په مخ) رساله دادبي شخصيتونو سره مركې، ۱۹۹۵م كال داپريل دريمه نيټه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفا جريدې سياسي مرکه

زما په نظر دافغانستان دروان کړکیچ دحل لار لويه جرګه ده په زور په افغانستان او په افغانانو حکومت کول ناشونی کار دی .

پوهاند صديق الله رښتين زمونږ دهيواد دوتلو ليکوالو څخه دی.مونږ د افغانستان دروانې وضع په باب ورسره مرکه کړی ده چې په دې ګڼه کې يې تاسو ته وړاندې کوو.

پوښتنه: دافغانستان مسله به په څه ډول دحل لار پيدا کړي ؟

ځواب: دافغانستان مسئله بايد ځوکاله دمخه د روسانودوتلو وروسته حل شوی وای،ښه داوه چې تنظيمونو هماغه وخت يو مشرتاکلی وای چې ددغه کارله پاره يې وړتيا درلوده ،ليکن داکارونه شو ،اوبه له هماغه ورځې خړې شوی دي.

ماتل داويلی او ليکلي دی چې دافغانستان مسئله ډيره زړه شوه ،(اوګره چې سرېږي بلاپرې لګيږي).

دافغانستان دغه روان کړکيچ خود ضياءالحق نه پيدا شو ،چې اووه تنظيمونه يې جوړکړل ،چوکۍ يوه وه او ده پرې اووه کسان کښينول غوښتل اوس ددغه کړکيچ دحل يوازينۍ لار لويه جرګه کيدای شي چې دغه لويه جرګه په ننګرهار ،کندهار ياد امن په کومه بله سيمه کې جوړه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په هغه کې دافغانستان مشهور قومونه برخه واخلی.دغه لویه جرګه باید دافغانستان پخوانی پاچا محمد ظاهرشاه اویا دده په څیرکوم بل خیرخواه انتخاب کړی، نوهمدغه لویه جرګه به دافغانستان مسئله دحل لارې ته وباسی.
اوداچې اوسنې واکمنان یا ددوی په شان کوم بل څوک په زوره حکومت کول غواړی،نوداسمه نه ده او دافغانستان مسئله به همداسې ناحله وي.خیر ! دافغانستان مسئله به اخردحل لارمومي ،خواصلی خبره داده، لکه څرنګه چې په کویټ کې دالصباح کورنۍ ته بیرته واک وسپارل شو ،نودملګرو ملتوپه ملاتړاو د افغانانو په خوښه دافغانستان واک باید دپخوانی پاچا اعلیحضرت محمد ظاهرشاه کورنۍ ته وسپارل شي.
پوښتنه: دافغانستان دمسئلې په حل کې به تنظیمونه صالح رول ولوبوي او که نه ؟
ځواب: دتنظیمونو په باب باید ووایم چې دوی اوس هم کولای شی چې اتفاق وکړی، سره یوشی او دافغانستان دپخوانی پاچا اعلیحضرت محمدظاهرشاه اویا دده دکورنۍ دغړیو ،یاکوم بل خیرخواه ته بلنه ورکړی چې راشي ،نودابه دوی صالح رول لوبولی وي.
ولی خبره داده چې دوی اوس بل چا لمسولی دي اوپه زرو باندې حکومت کوی،دوی نه پوهیږي چې په زور یاري نه کیږي.
اودوی باید په دې هم پوه شی،چې یوازې دکابل په ښار حکومت نه کیږي،ځکه ددې نه زیاتره ولایات جدا دی بله دا چې موجوده تش په نامه حکومت ملي مسایلو ته هم لمن ووهله،ځینونورو احساساتي کسانو هم ملی مسایلو ته لمن ووهله اوهمدارنګه ددوی بهرني دوست (روس)په افغانستان کې ملی مسایلو ته لمن ووهله،غلطې احصاییې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځ ته کړی، که تاسې د ظاهرشاه څلوېښت کلنې پاچاهی ته نظر واچوئ، نو وبه ګورئ چې د هغه په دوره کې د افغانستان د یو موټي پاتې کېدو له پاره هر قوم بیله بیله برخه درلوده، ځکه د هغه هدف یوازې د افغان د نوم خوندي ساتل او یو متحد افغانستان غوښتل و. د کابل حکومت او د دوی ملګري که ملي مسایلو ته د اسې لمن وهي، نو خدای خبر که د افغانستان نننی کړکیچ د حل لار ومومي.

پوښتنه: د ښاعلي مستیری د هلو ځلو په باب څه وایاست؟

ځواب: د محمود مستیری هلې ځلې ښې دي، ولی دې بې زړه دی، څو چې دې له ګاونډیو هیوادونو سره موافقه ونه کړي، نو د ده هلې ځلې به کومه نتیجه ونه لري. بهتره داده چې دی خپله خبره اول له ګاونډیو سره پخه کړي او بیا خپل کار روان کړي. (۹: ۴، ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مرکه نامه) سره مرکه

مرکه کوونکی: عارف اظهر او نسیم خان نسیم

پوښتنه: د کابل ادبي انجمن په هکله ،هغه وخت چې ښه فعال و معلومات راکړئ ،او دا هم ووایې چې پښتو ټولنه څنګه فعاله او ادبي ستوري څوک وو؟

ځواب: د کابل ادبي انجمن په ۱۳۱۰ لمریز کال په پسرلي کې په کار شروع وکړه ،چې په شروع کې یې د (کابل) مجلې په نوم یوه مجله درلوده او ۱۳۱۱ لمریز کال یې (د کابل کالنۍ) په نامه یوه کلنۍ مجله هم خپروله ،ځینې ځانګړی کتابونه یې هم نشر کړی دي.

انجمن د (۱۴) مادو لرونکی پروګرام هم درلود.چې (۲) مادې یې ددې انجمن د کار د څرنګوالی په هکله وی او په (۸) مادو کې ددې انجمن تشکیل تاکل شوی وو.

او پښتو ټولنه په (۱۳۱۲) لمریز کال کې جوړه شوه چې لومړی مدیریې عبدالحی حبیبی و.دویم یې عبدالرحمن پژواک ،دریم یې بیا حبیبی صاحب ،او څلورم یې عبدلروف بینوا ،پنځم یې زه وم، شپږم یې ګل پاچا الفت او په اووم ځل زه بیا رئیس شوم،چې دا دوره لس کاله وه.

په پورته یادو شوو کسانو کې ما ډیر کار کړی دی،چې (۷۱) کتابونه مې د پښتو د ترقۍ لپاره کښلی دي او ددې ټولنې پنځه ستوری دادی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحی حبیبی، قیام الدین خادم، گل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او صدیق الله رشتین.

پوښتنه: څرنګه چې حبیبی صاحب په پښتانه شعراء کې د شاعرانو تذکری کښلی دی. په دې هکله خپل نظرو رکړئ.

ځواب: دا کتاب ځینې نیمګړتیاوې لري او هغه دا چې په دې کتاب کې د شاعرانو په ځای یې د عاشقانو نومونه یاد کړی دي.

لکه اسلم خان او رابعه، ظریف خان او مابی، مومن خان او شیرنی، او نور، ددې لړی دویم ټوک ماليکلی، دریم ټوک پښتو ټولنې او عبدالشکور شاد لیکلی، څلورم او پنځم یې عبدالله بختاني چاپ کړی دی.

پوښتنه: په پټه خزانه چې محترم مشرقلندر مومند صاحب پټه خزانه فی المیزان لیکلی دی، په دې هکله تاسو محترم څه خیال لری؟

ځواب: زه د قلندر مومند کورته تللی وم هغوی راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان ډالۍ کوله، خو ما انکار وکړ او ردمې کړه، مطلب دا چې د دې دالیک د پټې خزانی په هکله او دهغې تردید سم نه دی ځکه په دې کتاب کې د (۵۱) شاعرانو اشعار راغلی دي.

حال دا چې حبیبی صاحب شاعرهم نه و، نو دا اشعار چې سبکونه یې بیلابیل هم دي له کومه شول.

پوښتنه: ستا سو محترم په نزد دصحیح او غلط معیار څه شی دی؟

ځواب: صحیح دوه شرطونه لری او هغه دا چې روایت صحیح وي چې مقبولیت ولري او دیو پوه شخص له خوا تائید شی.

پوښتنه: ستاسو محترم په خیال د ادب تعریف څه دی ؟

ځواب: د دې پوښتنی له پاره دی زما کتا ب د ښکلا وړمې وکتل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: وايي چې پخوا پښتو ډېره محکومه وه ، نو د کومې جذبې او احساس په بنا تاسو دومره وځلوله.

ځواب: څرنګه چې پښتون قام د افغانستان يو پياوړی غيرتي لوی قام و ،او دی هم .د دوی په هکله وړاند ينو افغاني درباورنو ډېراوبې کچه زياتې کړې و ،نو د پښتون قام د حق د حصول او د پښتو د لوړتيا احساس و چې پښتو مو د علم ژبه وګرځوله او بايد دا هم و وايو چې پښتو د افغانستان رسمي ژبه هم ده، او سياسی رونق ورته په دولتي چوکاټ کې وزير محمد ګل خان مومند ورکړ.

پوښتنه: د افغانستان او سني بدلونونه په ادب څه اثرلری که نه ؟

ځواب: هو کله چې د غوايي کو د تا وشوه ،نو د ادب دروازې وتړل شوې او کتاب خانې تالا شوې، خو د هجرت په حال کې بيا هم ډېر کار وشو.

پوښتنه: ستاسو محترم په فکر په بره او کوزه پښتونخوا کې ادب ته څومره کار شوی دی؟

ځواب: په بره پښتونخوا کې پښتو ادب ته ډېر کار شوی دی او په کوزه پښتونخوا کې هم،خو متاسفانه چې په کوزه پښتونخوا کې يو واحد مرکز موجود نه و او حکومتي ملاتړ يې هم نه درلود.

پوښتنه: تاسو محترم ادب او سياست سره څومره لازم او ملزوم ګڼې ؟

ځواب: زه ادب سياست سره ډېر اوبې حده لازم او ملزوم ګڼم .مابه پاچاخان ته همدا خبره کوله چې د سياست له پاره علم، اقتصاد ،او کلتوريوه اساسی زيربناء ده ،نو حتمی پکې داتوکي شامل کړئ.

پوښتنه: تاسو محترم د زمانې د غوښتنې سره سم د نثرضرورت زيات ګڼې که د نظم ؟

ځواب: نظم او نثرهريو خپل مقام لري، خو زما په فکر د نثرضرورت ډېر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: تاسو محترم په پښتو کې د شوي کارڅخه مطمین یې ؟
ځواب: پښتانه لیکوال او شاعران باید لازیات کارو کړي او خپل جد وجهد ته د مرګ ترسرحده دوام ورکړي، ترڅو چې پښتو ژبه د نورو ژبو سره پوره پوره سیاله شي.
پوښتنه: تاسو محترم د نوی کول یا نسل شاعرانو او لیکوالو ته څه پیغام لرئ ؟
ځواب: زما د نوی کول یا نسل شاعرانو څخه دا هیله ده چې پښتو د نورو ژبو سره سیاله کړي او خپل راتلونکی نسل ته د ترقۍ او پرمختګ مشالونه ورپه لاس کړي. ډیره مننه صدیق الله رشتین صیب (۳، ۸، ۱۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورې جریدې سره مرکه

مرکه کوونکی: ع ، حصاري

پوهاند رښتین د شین اسمان هغه ځلانده ستوری دی چې لاتر اوسه یې رڼا لکه د سهار سترګه هرې خواته خوره ده. دی د ادب په میدان کې پیژندګلوی ته اړتیا نه لري، نیږدې نیمه پیړۍ یې د پښتو ادب د خدمت له پاره خپل ژوند وقف کړی دی او په ډیره مینه د منزل په لور لاروهي.په داسې حال کې چې د ۷۷ کالو اوښتی دی، اوس هم قلم په لاس د هیواد او هیواد والو دردونه لیکي.او د پښتو ادب د بډاینې له پاره ارزښتناک اثار رامنځته کوي.
د خاورې جریدې یوغړي ورسره مرکه کړې ده چې د درنولوستونکوله پاره خپریږي.

پوښتنه: محترم استاد پوهاند رښتین تاسو چې په پښتو ادب کې لوړ مقام ترلاسه کړی دی او په دې اړه مو د نیمې پیړۍ څخه زیات خدمت کړی دی، څومره د خپل کارڅخه راضي یاست، او کوم ارمان مو په دې اړه په زړه کې پاتی دی چې سرته رسیدلی نه وي او ځوانانو ته یې د سرته رسولو توصیه غواړی؟

ځواب: ماچې خپل ټول ژوند د پښتو ادب د خدمت له پاره وقف کړی دی اوله اویا (۷۰) څخه زیات کتابونه مې لیکلی دي ،چې زیات یې چاپ شوی دي، اود نورو د چاپولوله پاره کار روان دی.
د پښتو ګرامر، ادب تاریخ ،هنری نثر، شعرونه او سفرنامو.......په باب مې کار کړی دی، داچې د ژبې تحقیق او څیړنه لوی کار دی مونږ چې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارکړی دی، پرې قانع یو ، پښتو ته مو وده ورکړی ده له پاره ددې چې دغه کار دوام ومومي دژبې او ادب پرمختګ نورو څېړنو اوکارته ضرورت لري، اوترمرګه پورې دالړۍ جاري ده. پښتو په نړیواله سطحه خلکوپیژندلی ده ،انګلستان،امریکا ،ایران، چین،المان، روس، هندوستان ، پاکستان، افغانستان رادیوګانې په پښتوژبه خپرونې لری، پښتوموږافغانستان په اداري چارو او دولتي اداروکې وکاروله ،اودازمونږلوی مقصد وچې پوره شو.

پوښتنه: ترکومه ځایه چې تاسواثارمونږمطالعه کړی نسبت نظم ته مو دنثرخوا درنه ده ،ددې کارعلت راته روښانه کړئ؟

ځواب: دیوې ژبې دپرمختګ له پاره چې څومره نظم اهمیت لري،له هغه څخه زیات نثرداهمیت لرونکی دی.دنظم ویل ښه دي خوپه اندازه لکه چې ما یوځای کې ویلی دي،څنګه شعرڅومره شعر،یوازې شعرژبې ته پراختیا نه شي ورکولای،دنثروخواته هم توجه وشی.ددې له پاره چې دپښتودنثر خوا پراختیا ومومي مادنثرخواته ډیره توجه وکړه ،اوپه دې اړخ کې مې ډیرڅه ولیکل.

پوښتنه: دپښتو دخدمت له پاره په لره اوبره پښتونخوا کې کارشوی دی تاسوکوم یو ښه ارزیابی کوئ؟

ځواب: پښتو ادب ته کوزه اوبره کارونه شوی دی، خوپښتو ټولنې زیات کارکړی دی، اودلته پښتو اکاډیمۍ زیات زیارایستلی دی. دلته دیوانونه چاپ شوی ترجمې هم چاپ شوی دي،په نوروبرخوکې هم څه کتابونه لیکل شوی دي،خوزیات اومنظم کار په افغانستان کې شوی هلته په نظراوعمل دواړو کې کارشوی دی، په دفترونوکې پښتورواج شوی،مکتبونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو شـوی، چې دلتــه دا کارنــه دی شـوی، دلته د شـعرپه برخـه کـې زیـات کارشوی.نثرته دومره توجه نه ده شوی.چې باید دې خوا ته هم توجه وشي.
دافسانو او کیسو په برخه کې دلته ډیر کارشوی.
دلرو او برو لیکوالـو لـه پـاره یو مرکزیـت پکـاردی، چې پـه مشــترک ډول د پښتوژبې خدمت وکړی.
پوښتنه: په خپلو اثارو کې موکوم اثرخوښ دی ؟
ځواب: زما خپل ټول اثار خوښېږي، دهریو په لیکلو کې مې زخمت ګاللی دی، خود پښتوژبې ګرامر تر ټولو مهم ځکه دی، چې دژبې د ځیرنو پـه بـاب اساسي رول لري، خوبیا هم وایم چې د پښتو ادب تاریخ او ګرامر.... هریو مې خوښیږي.
پوښتنه: دا چې تاسو په افغانستان کې د نثرپه ټوټو لومړۍ درجه جایزې هم ترلاسه کړې دي، که ووایې چې دغه استعداد مو څنګه پیدا او وروزلو ،پـه دی معنا چې زده کړه مو په منظم ډول ترکومه ځایه پورې کړی ده؟
ځواب: خپلې لـومړی زده کـړی مې د ننګرهارپـه نجم المدارس کـې سرتـه رسـولې، اوبیا دلـوړو زده کـړو لـه پـاره کابـل تـه لاړم ،او د کابـل پـه عربـي دارالعلوم کې مې زده کړه ترسره کړه، اوپه ۱۳۱۸ کال مې لومړی رسمي دنده پیل کړه، خوتردې دمخه موپه ۱۳۱۲ لمریز کال لومړی شعر په مطبوعاتو کې خپورشـو ،اوپه ۱۳۲۷ لمریز کـال مــې یـوې نثـری ټـوټې (نـوی کـال نـوی زیری)ممتــازه جــایزه وګټلــه.ددې مســابقی پــه هیئــت کــې، محمدهاشـم میوندوال ،سید شمس الدین مجروح او عبدالرحمن پژواک هم شامل وو.
پوښتنه: ستا په نظربهترین شعرکوم دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځـواب:بهتـرين شـعرهغه دى چـې مقصـد يت ولري،يو سـپيڅلى هـدف او مقصـد ولري،شعرونه مخکـې لـه چـا پـه بايـد اصـلاح شـى،چې پـه تـول برابروي،بيادى چاپ شى،دشعرچاپيدل په هرصورت بايد په اندازه وي.

پوښتنه: تاسوچې دپښتوژبې او ادب له پاره دومره خدمت کړى دى په دى لاركې زمونږ ځوانو ليکوالانو او شاعرانو تـه څه توصيه او لارښوونه کوئ ،چې ستاسو غوندې مشرانو په نقش قدم لاړشى؟

ځواب: زمـا توصـيه ددوى لـه پـاره داده چـې دژبـې کمبود پـوره کـړي يعنـى دنـوى عصـرپه تناسب نـوي لغـات جـوړکړى،ددې لـه پـاره چـې پښـتو ژبـه پرمختـګ وکـړي دپښـتو بنيـادي کتابونـه بايـد ولوسـتل شـي،لغات راټـول شى،داسې لغات اوس هم په ولسونو کې ويل کيږي چې راغونډشوى نه دى او پـاتې دي همـدا ډول دپښـتو ژبـې تـدريس تـه بايـد زياتـه پاملرنـه وشى.دانسان فطرت هيڅکله هم نه مړيږي،خوبيا هم دپښتو تاريخ مکمل نه دى ليکـل شـوى، دى تـه بايـد پـه پـوره ډول کاروشـى،که زمـا پـه وخـت کـې داکمـال پـوره نـه ونـه رسـيد ،هيله لـرم چـې پـه راتلـونکى کـې داکارترسره شـى،ځوانان دى پـه يـوه مرکزيـت سـره راغونډشـى، او دژبـې او ادب لـه پوهانو سـره دى تماسـونه ټينـګ کـړي او مشـورې دى تـرې واخلي،پـه هرکارکې دى دمشرانو سره مشوره کوى،او بيا دى کارونه سرته رسوي.(۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتين د بهرنيو پوهانو په نظر

دارواښاد پوهاند رشتين په علمي ادبي، فرهنګي، سياسي او ملي هر اړخيز شخصيت باندې ډيرو بهرنيو اوکورنيو پوهانو او نامتو شخصيتونو په مختلفو وختونو کې په خپلو ليکنو، ويناوو، اشعارو او پيغامونو کې څرګندونې کړې، چې دا څپرکی همدې موضوع ته ځانګړی شوی او په دوو لويو برخو ويشل شوی.

لومړی برخه يې پوهاند رښتين د بهرنيو پوهانو په نظر:

په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنيو پوهانو نظريات راغلی چې د پوهاند صاحب په ژوند يې په خپلو ليکونو او پيغامونو کې څرګند کړی دي.

فاضله رښتينه رب دې مه کموه !

السلام عليکم ورحمة الله وبرکاته

ستاسې لـه خـوا دوې شـمارې ۳۴۱-۳۴۲ راورسـيدی. زه ډير ممنـون او شاکريم.زه به ستا اوستا دټولنې دکوم کوم احسان شکرادا کړم شم.رب دې ستا مساعي د ټولنې په حق کې مشکوری کړي. پښتومړه وه تا ژوند ئ کړه، رب دې تا ژوندی لرينه.

د پـــــښتو ځــلانــــــده لمــــره
رب دې تــــــاکړي بهــــــــــروره

(c) ketabton.com: The Digital Library

درست پښتون دی منت بار دی
ای زما دزړګي سره
په وجود باندې دې ویاړي
پښتون ټوله لروبره
وفا خواست کوي له ربه
چې رښتین کې منوره
بریالی په دواړو کونو
بریالی او نیک ثمره

پرون دې مکتوب مبارک راورسید چې موجب د ډیرفرحت وګرځید.
والسلام ابوالوفا (۱۳۳۱ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۳۴ مخ

د. ا. س ګراسیموا !

پوهاند رښتین هغه شخصیت وچې دافغانستان دمعاصرفرهنګ په وده اوپرمختګ کې یې ارزښتناک او اوچت رول لوبولی دی، پوهاند رښتین دافغانستان دفرهنګ له پاره نه هیریدونکی خدمتونه کړی دي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۲ مخ.
د پښتوټولنې مشرښاغلی رښتینه !
زه غواړم چې تاسوته دمجله کابل او ددوکتابودپاره چې ماته لیږل شوی وو ډیرتشکروو ایم. تاسې خبریږي چې زه د پښتود خوږې ژبې په بابت کې ډیرشوق او ډیره مینه لرم هروخت چې مجله پس له لوی سفرله افغانستان څخه زما کورته راورسیږي، زه ډیرخوشحالیږم.زه امید کوم چې هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقبل کې په ښه شان زما وکورته ورسیږي. سره ددې چې اوس دان آربر په
ښارکې په بل سړک کې اوسم.
ستاسې د پښتو دښه ګرامردوهم جزء به کله چاپ شي؟
سلامت اوسئ صاحبه اوبیا ډیرتشکر.
هربرت پنزل – سپرلګ ستریټ – ان آریرمیشیګن – امریکا .(۱۳۳۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۱ مخ

پوهاند رښتین د پښتوټولنې مشر !
ډیرشکرکوم چې ستاسې په لیک سرلوړې شوم، ستاسې پښتوګرامر
راورسید ، زه پوره یقین لرم، چې دغه کتاب به زما دپاره د پښتو په مطالعه
کې ډیرسودمن واقع شي. ماته اجازه راکړئ چې تاسې ته په یوه بله مسئله
کې رجوع وکړم. تاسې به خبریاست ،چې ستاسې په باره کې (د دنیا د
ادبیاتو په انسایکلوپیدیا) کې چې دلته خپره شوې ده څوکلمې ویلې
شوې دي.
اوس په سودا کې یم چې دغه مقاله کې خطایې نه وي راغلې نوله تاسې نه
څوپوښتنې کوم.
۱- ستاسې د زیږیدنې نیټه کومه ده ؟
۲- ستاسې اوسنی شغل څه دی ؟
۳- ستاسې مهم آثرونه کوم کوم دي؟
۴- زه به ډیرخوشحاله شم که په دې صورت کې له ماسره کومک وکړئ.
داکترمون لورنتس – برلین. (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی ډاکتر رښتین !

ستاسې د نفیس کتاب پښتو ګرامر یوه نسخه چې زما د پاره مو رالیږلی ده ، ما وکتله او زه پرې ډېر خوشحاله شوم. تاسې د غه کتاب زما د پاره رالیږلی و خو هغه د برتش موزیم مامورینو د ځان د پاره واخیست. ما د هغه کتاب رسید تاسې ته درواستاوه.

ګ. مردیت اونس د ختیځ پیژندنې څانګه ، برتش موزیم ،لندن (۱۳۴۳ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

ښاغلی پروفیسر رښتین !

کله چې مونږ په نوي ډیلي کې سره ولیدل نو ما تاسره وعده وکړه چې زه به تاته هغه مقاله چې په نوي ډیلي کې مولوستې ده ،په کابل کې به یې درکړم. څنګه چې ما په کابل کې وخت پیدا نه کړ ،چې تاو ګورم. زه به په منی کې کابل ته درځم او کوښښ به وکړم چې تاو ګورم. اوس مې په خپله مقاله دوهم وار نظرا چولی دی. زه امید لرم چې ستاسې مینه ورسره ډېره ده ، غواړئ چې ترجمه یې کړئ او د اکاډمی په مجله کې یې خپره کړئ.

ستاسې ملګری پروفیسر هلمت هومباخ – غربی المان (۱۳۴۳ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

استاد پوهاند رښتین د پښتو اکاډمی مشر !

ستاسې ښه تحفه د پښتو ګرامر راورسید. زه د پښتو ژبې له زده کړي سره ډېره مینه لرم. ستاسې د کتاب رالیږلو څخه ډېر تشکر کوم.

زه بیا په دې خبره ډېره خوشحالی ښکاره کوم ،چې تاسې د پښتو ژبې ګرامر چې په پارسي لیکل شوی دی، ماته رالیږلی دی. د غه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب ماته پس له ډیر انتظارنه راورسید. ماهم تاسې ته دخپلو کتابونو مجموعه دراستولی ده. امید کوم چې فایده به ورنه واخلی.
دکتوریوسف عزیزالدین دعراق دالمجمع العلمی سکرتر- بغداد (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.
ښاغلی پوهاند رشتین !
ستاسو ښه کتاب دپښتو مصدرونولارښود راورسید او راته به دفعل دزده کولو دپاره بیشکه ډیرمفید اوګټوروي.زه به دا بخش اوستاسود ډیرو کلونو په دوام لرونکې مهربانۍ اوسخاوت باندې دزړه متشکریم. امید کوم چې تاسو او زما په کابل کې نورو دوستان ټول تکړه یئ.
په درناوی
جارج مارګن سترن –اوسلو- ناروی (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ښاغلی پوهاند صدیق الله رشتین !
دروړونکی ددې خط میرمن ساموکروتکینا زما پخوانې شاګرده ده اوس دقاموسونو په نشراتي مؤسسه کې دشرقي ژبودشعبې مشره ده.
درته به معلومه وي، چې پښتو روسي لومړی لوي قاموس چې مالیکلی دی.اوس ترچاپ لاندې دی. که ستاسو اجازه وي نو میرمن ساموکروتکینا به په پښتوټولنه کې یوکنفرانس ورکړی،چې تاسې ته ددغه قاموس محتویات او خصوصیات دروښیي هغه کتابونه او مجلې چې پښتوټولنې په دې شلو کلوکې رالیږلی دي،دقاموس په تدوین کې راسره ډیره مرسته کړی ده ، نوستاسې ددې مهربانۍ څخه ډیرممنون یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل صمیمانه سلامونه تاسې ته او د پښتو ټولنې محترمو غړو ته وړاندې کوم.
م اسلانوف ، مسکو ۲ نومبر (۱۹۶۵ع -۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ګران پروفیسر رښتین !
څو ورځې پخوا ستاسې دوه کتابه یعنې ژبښودنه او پښتو کلی مې واخیستل ،ددې کتاب د پاره ډیر تشکر کوم.زه تر اوسه لږ پښتو کتابونه لرم او تاسې ښه پیژنې، چې بې کتابونو کارنه کیږی.زه ستاسو کتاب ژب ښودنه په چکي ژبه ترجمه کوم او غواړم چې په انګریزی ژبه یې په پراګ کې خپور کړم.ما یو کوچنی کتاب د افغانستان په باب کې ولیکه او دغه کتاب اوس چاپ کیږي.زه به بیا تاسو ته یو کتاب هم لیږم.زه جورنال کابل ته ډیر اړتیا لرم که ممکن وي ماته یې را ولیږئ. ستاسو نیک مرغي او بری غواړم.
داکتر بچکا - پراک ،چکوسلواکیه. (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۵ مخ.

ګیرس روسي پوهاند په خپل کتاب (پښتو ادبیاتو تاریخ) کې لیکي:
((رښتین یو ښه نثرلیکونکی او په نثر کې د بدیعی اثارو خاوند دی ، دژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څیړنه لری، دده دهند سفریو په زړه پورې منلی اثردی، چې په نثر کې یو غوره او تازه اثر باله شی.))
جرګه مجله ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب ځلانده څیره ، ۱۳۷۰ل د سنبلې میاشت ، ۲۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانه استاده صدیق الله رښتین صاحب !
ستاسې لیک د پښتو کلی دلومړی ،دویم او دریم ټوک سره راورسید او ستاسې څخه یو ځل بیا تشکر کوم. په دې برخه کې ستاسې مرسته زمونږ دزیات تشویق سبب کیږی.زمونږ د پښتو انجمن کلاسونه په ابتدایي مراحلو کې دي.زیاته هیله لرو چې په راتلونکو کلونو کې دژب پیژندنې او ژبپوهنې داصولو سره سم د پښتو ژبې په تدریس پیل وکړو ،اوس زه دستی په پارسی ژبه د دستورزبان پښتو په لیکلو او تالیف بوخت یم. او دا کار د هغو ګرامرونو چې تاسې او پوهاند میرحسین شاه لطف کړی دی او دځینو نورو کتابونو په کومک ترسره کوم.

دا کتاب به په عین حال کې مختصر او دژب ښودنې په اندازه وي،دژب پیژندنې برخې به ولری او کوښښ به وکړم،چې دا سې کلمې پکې راشي،چې پارسی ژبې ته ورته اصلي پښتو وي.او په ضمن کې به شریک کلمات هم ولري.په آخر کې به د پښتو پخواني او نوي ادبیات خصوصاً دخوشحال خټک برخه پکې هم زیاته کړم،ترڅو چې لوستونکې د دې مهمې ژبې سره په ښه توګه اشناشي.
له تاسې او نورو دوستانو څخه هیله کوم چې په دې کارکې راته دبریالی توب دعا وکړئ.
په ډیر احترام
علی اکبر جعفري ،تهران-ایران (۱۳۴۵ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۲۱ل ، ۴۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګران پروفیسر رښتین !

ما عزم درلود چې د عشق آباد او کابل د راستنیدو سره سم درته لیک ولیکم، ما په عشق آباد کې ستا له وینا او دوستۍ څخه معنوي او علمي استفاده وکړه، د پښتو ژبې او ادب سوال تر او سه پورې زما په مغزو او فکر کې دی او هیڅکله مې له خیاله نه دی وتلی. د دې لیک په ملتیا د هغه لیک یوه کاپي درلیږم، چې ما په همدې مناسبت داکتر ن، بامیټ ته لیکلی دی او ستا سو مطالعې ته یې وړاندې کوم. زه په کلکه سره د تاسو نه هم هیله کوم چې ده ته شخصاً په دې موضوع کې یو لیک وا ستوئ.

زه یقین لرم چې دې به د پښتو ژبې او ادب د رعایت په برخه کې زموږ عزم او ټینګار ته پوره توجه وکړي. داسې امکان شته چې زه به د پسرلي په میاشت کې اروپا ته د تګ په لاره کې له کابل څخه تیر شم. که ممکنه شوه نو زه بیا ستا د لیدلو شوق لرم.

داکتر رام راهول - د جواهرلال نهرو پوهنتون د نړیوالو څیړنو ښوونځی

ډیلی - (۱۳۵۱ش)

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، ۵۱ مخ.

استاد محترم رښتین !

د نوی کال په نسبت تاسې او ستاسې ملګروته د مینې ډک سلامونه او تبریکونه وایم او ستاسې روغتیا او برې غواړم. ډیر شکر کوم، چې د کابل مجله په پرله پسې ډول ماته استوی. د غه مجله او هغه نور کتابونه چې ماته مو رالیږلي دي، زما د کار د پاره ډیر ارزښت لري. د افغان پیژندنې د محصلانو سره یو ځای یې لولم او ښه فایده او ګټه ور څخه اخلم. هیله لرم چې د غه دوستانه روابط به همیشه د پاره ټینګ وي. د عشق آباد سفر په باره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې ستا سې مقاله په ډېره خوشحالي ولوستله. په عشق آباد کې ستا په لیدو ډېر خوشحاله شوم آرزو لرم چې بیا سره ژر تر ژره وګورو. د دې لیک سره یو ځای دوه عکسونه چې په دوشنبه کې مو اخیستي وو، درا ستوم.

په ډېر احترام

ډاکتر مانفرید لورنتس - برلین (۱۳۵۱ش)

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، ۵۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو په نظر

په دې برخه کې د افغانستان او کوزې پښتونخوا د نوميالیو لیکوالو څرګندونې، خاطرې او د عقدیت پیرزوینې د پوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې په مختصر او لنډه توګه بیان شوی دي.

زما ګرانه ورور رشتینه !

نن په پوسته کې ستا کتاب د پښتو ادب تاریخ را ورسیدئ، ستر ګې مې روښانه شوی زه تا ته تبریک وایم، چې دا سې یو مفید اثر دی لیکلی دی.خدای زده چې ډیرخوښ شوم.رب دی عمر اوږد کا ،چې پښتانه ستا له زحمته ګټه یو سی.

ورورہ !له پښتو ټولنې څخه ستا په انفکاک ډیر خپه شوم.ته به وایی چې ته نوولی لاړی؟ وروره ! دا د پښتو ټولنې بد بختی ده، چې یاران ټول سره متفرق شول، خیر:

خدای به تللی یاران بیا سره راټول کا

توري خاوري به په سرد رنتبول کا

زما غزیزه ! هرچیرې چې یی، تمنا لرم چې ته به د پښتو خدمت وکړی، پښتو غریبه څوک نه لری.خدای دی تا غوندې زلمی ژوندی لری. نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهیږم چې اوس دی صحت ښه نه دی، زه له خدایه غواړم، چې تا ته کامل صحت عطا کړي، ځکه چې ته د پښتنو د کهول یو څراغ یې!

وروره د پښتو ټولنې په تشتت غمجن شوم او بیا خوښ شوم، چې ته د مطبوعاتو په شق کې پاتې شوی او د باندې و نه وتې! د دنیا سیر او تحولات کله په زړه پورې مینان هم بیلوي، زه که څه هم له تاسې څخه لیری یم، خو زړه مې ستاسي سره دی ستا کتاب مې وکوت ډیر ښه دی، د پای فهرستونه یې ډیر غنیمت دي. زه خو اوس له مطالعې او کتابه لیری یم، امید لرم چې ته به د غه لار نه پریږدې، زه خو اوس تش لاړ و شوم.

وروره! دا څو کرښې مې تا ته د دې د پاره وکښلې، چې د پښتو ستر ګور خلق ستا قدر کوي، مه مایوس کیږه. د دنیا ډګر دوني پراخ دی چې هیڅ. عمل بې نتیجې نه پاتې کیږي! ستا کار او زحمت قدر لري، زما نه هیریږي، د خدای هیر مه سې!

ستا ورور عبدالحی حبیبی

اول قوس ۱۳۲۵ ش قندهار

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، (۵-۲) مخونه

ښاغلی فاضل رشیتن صاحب خدای دې روغ جوړ لره!

مونږ له ډیر وخت نه په دعاګانو اموخته شوي یو او په مکتوبونو کې هم را ته اول ځل دعا خولې ته راځي. دا زمونږ زوړ عادت دی، مګر دو مره ښه ده چې زه د غه شان دعاګانې هغه چا ته کوم، چې د هغوی صحت او حیات د پښتنو د پاره مفید وي او یو کار پرې جوړ وي.

له دې خوا خیریت دی او ترا وسه ژوندي پاتې یو، مګر دیر غا ښونه را ته چیچل کیږي. کومه اجتماعي فایده چې زمونږ په نظر کې ده، هغه لاس ته نه راځي او خلق ویده دي، مګر هغه کسان چې زمونږ خبرې د ځان د پاره ښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼي، وينئ دي او په زړه کې يې راته اچوي.کاشکې د دغه نفرت او حسادت په عوض کې د څه اجتماعي مفاد اميد هم واى.
په هرصورت مونږ اوس خپلې ماليخوليا مجبورکړي يو ،چې څه په زړه کې لرو ،هغه ښکاره کړو اوخپل هغه مسئوليت چې دنن ورځې تفتيشونه يې پوښتنه نه کوي اوزمونږ په ژوند يې څوک پاڼه نه اړوي تريوه حده رفع کړو ،مګرګوروچې داکارترکله کولاى شو.هغه څه چې يوريا ست يې مقابله نه شي کولې،يومديريت به يې څنګه وکړي.زه اوس له ډيرومشکلاتوسره مواجه يم اوکه رشتيا ووايم نودنورو مطبوعاتو په تناسب لږ غونډې افراطي شوى يو.خير دا قصه به پريږدو اوتاته به عرض وکړو ،چې اتحاد مشرقي خوستاسي ملګروپه قلمي مرسته يوڅه قدر ژوندى شوى و.يوزه خوهيڅ نه شم کولى اونه زما له لاسه څه کيږي.په دې وختوکې که دښاغلى خادم صاحب مرسته له مونږ سره نه واى.نواخبارخوبه دپخواومهموليکوالوله آثارو بيخي محروم شوى و.ځکه چې ستاله خواهيڅ رانغله.دتيرو ورځودپاره خوته قوى ځواب لرى.چې يوډيرمهم کار درپه غاړه و.اوس چې په خيرکابل ته راغلى،ولى دى اتحاد مشرقي هيرکړې دى ؟
رشتين صاحب ! په مشرقي کې د ډيرو خلقومينه اومحبت ستاسې په نسبت وينم اوستا غوره مضامينو او آثاروته دلته تلوسه او تنده موجوده ده. اتحاد مشرقى ستاله قلمي ملګرتيا ډيره استفاده کړې ده اوهميشه موستاسې لورته انتظاراوسترګې وي.نومونږ مه هيروه اوددې ځاى علاقه مندان خوشحاله ساته !

په احترام

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي ليکونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، (۷-۸) مخونه

گل پاچا الفت – جلال آباد (۱۳۴۲ش)

په مونږ گرانه رښتينه روکيه !

خط دې په داسې حال کې چې زه دنا روغتيا په کټ پروت وم راورسيد ستا ليک دمشرقي دخلکو په شان لوخ لغړو ، په ما يې تاثيروا چاوه ،ليکلي دي وو ((دکابل مجله او پښتو ټولنه به نه هيروئی-اوريدلي موووچې دغلته دکلوب سره کومه مجله هم ملګري ده ،مگرپه پته يې پوه نه شوو.چې څوتاسوخوځيږئ نوپه هرات کې خوادبي پارسی مجله راووته او مزارکې به هم راووځي، هغه بله ورځ خبرنه شوې چې تجاروغونډه وکړه اودمجلې دنشردپاره يې يولک افغانۍ غونډې کړې.په کابل کې لطيفي له مرستون څخه دبرگ سبز په نامه يوه فارسي مجله په گستتزچاپ راوويسته.مونږ ويده يو ،چيغې وهو ،نوروينښوواوپه خپله حرکت هم نه کوو.خدای دې زمونږ عاقبت ته خيرپيښ کړي !))

روکيه !دکابل مجله او پښتو ټولنه که څوک پوهيږي،دگردو پښتنواو پښتونخوا مشترک دولت دی.دې دولت ته ترقي ورکول يا ورسره کومک کول په کوم رښتين يا کوم بينوا يا کوم يوبل باندې احسان بارول ،ددغه شخص په بې ذوقۍ اوکوتاه بينۍ محموليږي !

ددې ځای دکلوب او مجلې په باب خوتراوسه څه نه دي شوي.ددې ځای ژمی لخوا خوتيرشو.په ثور کې ټول خلک تالاترغۍ کيږي،نوکه ژوندي وو ،بيا بل ژمي کې ددغوشيونوپوښتنه کوه،هيله ده چې داخبره به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسانۍ ترستوني تیره کړي، ځکه چې ته پښتون يې او پښتنو ته نن دصبراو سکون تربیت او د سبا وعدې ورکولې شي .مقنع ځواب دادی، چې ته خو ښه ټینګ مسلمان يې نو چې مساجد شته.نو کلوب ته څه حاجت دی؟دمجلې په باب خبره داده چې دغه موجوده اخبارونه او مجلې چاسم کړل، چې لانورهم غواړي ! که ته وايې چې اتحاد مشرقي دکلوب او مجلې په باب لیکلي وو ،نو خبره داده چې اتحاد مشرقي خوهم آخر اخبار دي او بیا دهمدغو خلک چې ته تري شاکي يې ! دلطيفي په برګ سبزاو دمزار او هرات په ادبي او مطبوعاتي پیشرفت مې شکرو ویست.

خدای دې توفیق ورکړي.مګر د سیستان هدیه او دمیمنې تحفه چې اوله راوتلې ده او دویمه راوځي تاسو نه دي یاد کړي !

اوریدلي مې دي چې په طلوع افغان او بیدارکې هم حرکت پیدا شوی دی.په هرصورت تا غوښتی دي، چې مشرقي دهرات او مزار سره مقایسه کړي، مګرستا هیرشوی دي، چې هرات یو مدني مرکزلري، چې په عصري اصولو توسعه او تعمیرشو ! مګرجلال آباد په لوی لاس خلکوړان کړ ! په دې لس دولس کاله کې روسیه ،اروپا ،جاپان وران شوی وو ،بیرته آباد شول.ستاسو جلال آباد لاهماغسې کندوالی دی او دورانۍ ودانۍ نقشه يې لاهم نه ده معلومه او نه پکې ځوک کناراب قدري جوړولی شي.په هرات کې داتفاق اسلام روزنامه او دبلديې مجله څومره په ښه درنه بودجه منل شوې دي،اودلته یو اتحاد مشرقي دی، چې نه لوئیږي او نه ورکوتې کیږي.هلته دمعارف ریاست اودلته يې مدیریت دی، مزارلاهم دغسې درواخله !

په عقرب کې ماسره چا تیلفونی خبرې کولې ،ویل يې چې په مشرقي کې هرشي ډیروي راويې لیږه ! ماورته ویل دلته تبی ډیرې دي، ده پناه وغوښته ،ویل يې دخدای دپاره نه يې غواړم،زما توبه شه !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرکانو کلی خوبه تالیدلي وي، د دری سوو کورونو څخه به زیات نه وي لکه چې ما اوریدلې دي سږ کال منی پکښې پنځه سوه مړي شوي دی.
دا سې د مشرقي هر کلی دروا خله، که څوک زمونږ په چیغو وهلو او ژړلو هم قهریږي، نو ښه ده چیغې به هم نه وهو.

قیام الدین خادم

جلال اباد (۲۷ جدی ۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، (۱۳-۱۴) مخونه

عبدالروف بینوا:

... د رښتین صاحب د ژوند زیاته برخه د پښتو ژبې په ادبي څیړنو او علمي پلټنو کې تیره شوې او د پښتو او پښتونولی رښتین مین او صادق خدمتګاردی په تیره بیا د پښتو ژبې په ګرامر او فقه الغة (فلالوجی) کې ښه لوی لاس لري او د استادی مرحلې ته رسیدلی دی.
ښاغلي رښتین سره چې څوک پوره اشنا نه وي او زړه یې نه پیژني نو د ظاهري کړه وړه څخه به رښتین صاحب یو سخت طبیعته او مهره انسان ورته ښکاره شي، خو ترکومه ځایه چې زه څیرشوی یم ښاغلی رښتین لکه څومره چې نااشنا خلکو ته په ظاهره بې مینې او سخت زړی غوندې سړی ښکاري په هماغه اندازه اشنایانو ته د پاک زړه خاوند دی او زړه یې ملګروته د مینې ځاله ده دا بیله خبره ده که څوک دده د مینې سره مینه و نه لري او دده سپیڅلې مینه په مینه استقبال نه کړی، البته دا خبره رښتیا ده چې ښاغلی رښتین د تظاهر طرفدار نه دی بلکې غواړي لکه څنګه چې دی هغسې ځان وښيي.(۴: ۴۷۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکادیمیسن پوهاند عبدالشکور رشاد :

اروا ښاد پوهاند رښتین د پښتو ژبې د تحقیقي ادب یو تکړه سپورو ، ده د پښتو ژبې د غنا له پاره ډیر ترخه او اوږده مزلونه وهلي او پښتو ته یې ستر فرهنګي سوغاتونه راوړي دي.
زه د پوهاند رشتین مړینه د پښتو ژبې او ادب ستره ضایعه بولم.
اروادې ښاده وي – دارواښاد پوهاند رښتین دادبي زیاراو کارستاینه او لمانځه دده حق دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۲۰۵**مخ.

ګرانه وروره رشتین صاحبه !
بختوریم چې پس له ډیرې مودې نه مې ستا یو تړته لیک واخیست، رښتیا ده چې هغه لیک داسې نه ولکه دانورعادي او معمولي لیکونه ، هغه د پښتنو په غم ژړا او پښتنو ته دویښیدو چیغې وی، زه یې تل دځان سره ساتم او خواخوږو پښتنو ته یې لولم ، ښه ده چې دکابل غوندې ځای کښې هم دخوارو پښتنو غم خوری.
ورورګله ! رښتیا ده پښتانه خدمت او خادم ته اړدي، خوډیره دخوشالی خبره ده چې دیوې ډلې ځوانانو په ککری کې د پښتنو دیوالي او ویښیدو فکراو اراده لیدل کیږي.زه اطمینان او تسلي درکوم چې پښتانه به دزمانې رفتاریو او راویښ کړي او دا باسیند دغاړې نه واخله ترامو پورې به یو پښتون شی.
ځکه چې دا داوسني عصرړومبنی تقاضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږه وروره ! نورخوسکون او چوپتیا چوره ګناه ده.دیو مکمل او پوخ پروګرام ضرورت دی. باید ټول پښتانه امیر او فقیر د پښتونوالي په پاکه نامه سره یوشي او کار او همت وکړي.

ویښه ځلمیه ! زه هیڅ بدل شوی نه یم.سپین مسلمان او بیا پښتون یم. په دې نامه به ژوندی او مرم به.

زما کتابونه خو قرض درته پاتې دي.دا دوه کاله دې راله هیڅ کتاب نه دی رالیږلی.خدای دې درته یاد کړي،چې زما قرض خوراکړې.په هرصورت له خدای څخه دې روغتیا ،برې او برم غواړم.کله کله مو یادوه.

دځواني مرګ محمد عوض خان په مرګ چې تا کومه همدردي ښکاره کړې وه زه او زما کورنۍ ډیرتشکرکوو.

نوردې په خدای سپارم.

میراجان سیال کوډاخیل – مومند (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۱۰ مخ

د پښتوټولنې فاضل او لوی مدیر صاحبه !

له پخوا څخه د کابل مجلې سره شوق او ذوق لرم،ټول مضامین یې د سرنه ترپایه پورې لولم، او تل د محترمولیکوالو د ځلاندو افکاروځنې چې په دې مجله کې یې ښکاره کوي ،ډیرخوند او فایده اخلم،په نتیجه کې دا راته ښکاره او معلومه شوه،چې د دې مجلې لویه برخه او اصلي هدف هغه شی دی،کوم چې د پښتنو غایه او مقصد دی.رښتیا او سپیڅلې خبره ده او شاید هرچاته به معلومه هم وي،چې پښتوټولنې په دې موضوع کې،چې ویده پښتانه یې راویښ او خپل مرام ته یې ملتفت کړل،پوره او کافي خدمتونه کړي دي،چې دا دقدرور خدمتونه به یې پښتانه هیڅکله هیرنه کړي،او نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیریدونکي دي.نو که مونږ وو ایو ،چې پښتو ټولنه د پښتنو د پاره یو علمي او اجتمـــاعي مرکزدی،او پـــه خپلـــه (ربښـــتین) د دې وګړو محـــور او سترغمخوردی،البته دا خبره بـه د حقیقتـه ځنـې لیـرې نـه وي.بلکـه عـین حقیقت او واقعه به وي.

محمد اکبرشینواری له عربی دارالعلوم څخه (۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۰مخ

ښاغلی محترم رښتین صاحب !

ګران پاکټ دی چې د سیپۍ پـه شان لـه ښکلو مرغلرو ډک و د پښـتو معلم پـه لاس راورسید.شکردی چې روغ یاست.نه پوهیږم چې دکندز د سیند اوبـه او دچاردرې شنی ونی موڅنګه ترپام ښی شوی دي،ځکه هلته موچې کندز تـه تشریف راوړی وخوسترګې موترې پټولې،که باوروکړئ د سږ کـال پسرلی چې بهترین پسرلی و درست ستاسې په سودا راباندې تیرشو.په هرګل مـی یادولئ.خوارمان چې تاسوله انبارانبار غمونو یوځل هم نـه وزګاریږئ چې دقعغن د طبیعي ښکلا ننداره وکړئ.

محترمـه ! ستاسـی خدمتونـه کـه څـه هـم د پښـتوژبی پـه لارکـې دهیریدانه دی،خوبیا هم تاسې تـه لاډیرې هیلی لـرو ،مثلاً داتحـاد جریـدې ته هم وګورئ یعنی داتحاد پښتوبرخې ته هم کله کله توجه وفرمایئ ،بده بـه نـه وي ،ځکـه چې داتحـاد پښـتو برخـه ډیـره ضعیفه ده ځکـه چې مـدیر یـې غیرپښـتون دی.او د پښـتو برخې ترتیبوونکی یې دادبیـاتو دنـړۍ نـه لیـری پروت دی،نو په دې صورت د پښتو ترقي پـه اتحـاد کـې یـوه ناشدني آرزوده .که فرصت وشو ننګرهاري ته می سلامونه ووایاست.

څـــوبه ګورمه ستا لارته شــــرمنده شوم انتظارته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خمیازی شوی دا سې سترګی امــید نا ست دی ستا دیدارته
ساه می غوټه شوه مری کې غــم مې نه پریږدي ګفتارته
ارمـــانونه دې ټول شو ي کړی عرضونه ستا دربارته
لکـــه سوی شمه نا ست یم ســـتا د مړې شمعې مزارته
تـه نو کاشکی دیدن راوړی دخـــپل وصل امیدوار ته
پسرلی، کندز (۷-۲-۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۱ مخ
راته ګرانه رښتین صاحبه !
السلام علیکم: زمونږ پـه دې کتـاب کې ډیرکـټ کوټ شوی دی ستا سو موجودګي خوډیره ضروري وه، ولې هغه ونه شوه، مهربانی وکړه ددې خط په لیدوراشه زه یې ستادکتونه بغیرنه شایع کوم.
فقط ستا پاچا خان ، ۱۳۶۱ل کال

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۴ مخ
خوږه وروره رشتینه قلم دې نورهم تیزشه !
ســتالیک راورسید ،دیوسـنجیده اوپـه کارسـتړي ادیـب خیـالات پکـې ځلیدونکي ښکاریدل.
وروره ! مونږ بې لاسو پښویو، ستـاسو دترقی اوکامیـابی دعـاکوو ،زمونږ پـه ځلمـوکې هـم ستاسـوله برکتـه دژونـد آثارښـکاره شـوي دي.اوس پـه خوبولـوځیروکې دنـوې غزونـی آثارښـکاری. دمحکومـو پښـتنوځلمي ستاسو سره همدردی لري.دپښتون په وحدت اومرکزیت کې درسره ملګري دی. کاروان تګ ته تیاردی،خومشرغواړي.زما اشعاربه څه وي،چې تـه یې داوریدو خواهش کوی،زمـا یـوه دکابـل سفرنامه وه،هغـه هم سی آیـی ډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ کیدلو ته پرې نه ښوده. زما په منظومه سفرنامه کې ستا په حقله هم څه شته غرض کوم:

بحث چې په (ی) و ،لراوبرته یې ماخیال وکړ
یـــو محمد نوراوبل رشتین پکې کمال وکړ
کـــــله به خادم په دعوه خپله استدلال وکړ
کـــله پکتیا نی به په بل اړخ کې جنجال وکړ
کـــــله به الفت په اختلاف کې منځګړی شو
ولونه به یې دواړه سره یوکړه جوړبه پړی شو

هسی خونږدې دهرې ورځې په رویداد کې ستا ذکردی،خو په یو شعرپکې دادی:

مـــا چې د خادم او درشتین علم ته پام وکړ
زړه مې د پښتون وپاکې خاورې ته سلام وکړ

کـوم وخت چې مونږ د کابل نه راوتو:

مـــونږ سـره تـردې لکه د سورې لګیدلی و
کوزشوبګرامي کې چې رښتین زمونږ ملګری و
خـدایـــږو په پالنه کې زمونږه ستړی شوی و
دی پــه حـوصله کـې د فولادو لکه پړی و
ده پـــه ډیــراخـلاص درخصتی معانقه وکړه
مـــونږ یـــې دکـــړاو او دپالنې شکریه وکړه

په آخرکې به دا وایم چې زه ستاسو دکامیابي دپاره دعا کوم.

امیرحمزه شینواري (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، (۳۱-۳۲) مخونه

جناب حضرت صبغت الله مجددي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشتین صاحب تخلص د هغه د نوم ترجمه ده. څنګه چې یې نوم رشتین و ،هغسې په خپله هم صادق و ،پوهاند رشتین د سمندر مثال لري د هغه د خدمتونو خیرل دا معنی ورکوي لکه سمندر چې څوک په کوزه کې بندوي،د هغه خدمتونه د لمر په شان روښانه او ښکاره دي،هغه په دې لاره کې خپل ژوند دژبې. ادب او فرهنګ خدمت ته وقف کړی ؤ او رشتین صاحب د پښتوژبې او ادب د پاره ستر خدمت کړی دی او دافغانستان معارف د دوي له کتابونو څخه پوره استفاده کوي د هغه خدمت دافغانستان دخلکو لپاره لویه سرمایه ده او د هغه خدمات به هیرنه شي !

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۰مخ

سید شمس الدین مجروح:

پوهاند رشتین یو ملي انسان و ،په خپله ژبه باندې عاشق و ،یعنې د پښتوژبې ،پښتني کلتور ،خپل وطن او ملت سره یې عشق درلود او ښه مبارز ؤ.پوهاند رشتین د پښتو د ادیب ،نویسنده او عالم په حیث د پښتنو لپاره ستر خدمتونه کړی دي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ۱۰۹مخ.

استاد قتیل خوږیانی:

د پښتو ادب د هسک ځلانده ستوری ارواښاد پوهاند رشتین د پښتني فرهنګ او ثقافت په نړۍ کې هغه ستره علمي او فرهنګي ضایعه ده چې وختونه به تیرشي خو دا تشه به ډکه نه شي.

پوهاند رشتین په هغه وخت کې د پښتو د تعمیم او ترویج لپاره خدمت کړی دی چې چا په زړه وره توګه د پښتو او پښتون نوم نه شو اخیستلای.

له الفت او بینوا خادمه خلاص شو

لوی استاد راځنی واخسته ورزګار

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغـــوتختې لانه وې وچې شوې
چـې يې بيل کړلو رشتين په خپله لار

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۰
ښاغلی قدرت الله حداد :
پښتوژبې ته درشتين صاحب لوی خدمت دده ګرامردی.
ده پـه پښـتوګرامرډيرکاروکړ اوهغـه يـی تکميـل کـړاو وروسـته بيـا ډيـرو ژبپوهانودرشـتين صـاحب لـه ګرامرڅخـه اسـتفاده کـړی ده.او کـه چاپيـا ډاکټری اخيستی ده نودرشتين صاحب دګرامرڅخه يې ځينی برخې اقتباس کړې دي اوخپل کتاب او اثريې پرې تکميل کړی دی.
دمرحوم رشتين يوعالي صفت اوخصوصيت داوچې لکه څنګه چې يی نوم رشتين ؤ دی خپله هم يو رشتينی شخصيت ؤ.ده هيڅکلـه دمسامحی څخه کاروانخيست. خپله عقيده يې په هروخت کې پـه ډيـره ميړانـه بيـان کـړې ده .درشتين صاحب دا خاطره به دافغانستان ملت هيڅکله هيره نه کړي اوهغـه داچې ده دکمونيستی نظام په دوران کې دحکومت او دولـت سره هـيڅ ډول همکاری ونکړه.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۱مخ.
ښاغلی خالد پښتون:
مرحوم رشتين صاحب يومنل شوی ملي شخصـيت ؤ اودخپـل ملي فرهنګ بلـه او روښـانه ډيـوه وه.هغـه ژب ښـودنه اوګرامرچـې رشـتين صـاحب پـه پښـتوژبه ليکلـی دی او دپښـتو ژبـې د زده کـړې لپـاره پـه پوهنتونونـو او کورسونوکې ورڅخه استفاده کيږي هغـه تراوسـه پـوری پـه خپـل قـوت سره پاتې دی اوزمونږ دژبې اوفرهنګ لپاره ډيرغنيمت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروانباد پوهاند رشتین دکاربله ساحه دپخواني پاچا د دورې داساسي قانون دمسودې مطالعه وه.دی دهغه ۲۸ نفری کمیسیون غړی ؤچې خپل کارېي په ډیره ښه توګه ترسره کړ.
اروانباد پوهاند رشتین صاحب په خپله عقیده کې راسخ او ربنتین انسان ؤ او لکه څرنګه چې نوم یې رشتین ؤ.په واقعي معنی دخپل ګران وطن دملي منافعوپه ساتلوکې دفرهنګي برياؤ په خوندي ساتلواو خوندي کولوکې د واقعي تنویراو دروشنفکری غورځنګ د ادامې لپاره یې ډیرخدمت کړی دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۳مخ.
محترم مینا پاسنۍ کرباسي:
باید با تاسف گفت: ما که درین سن وسال هستیم. زمانی که سربلند کردیم تاچهره وشخصیت های بسیاربسیارمهم خود را بشناسیم، تباهي آمد ،روس ها آمدند وبعداً پناگزین گردیدیم.
متاسفانه به نسبت کمبود وسایل. کتاب.معلومات از شناخت چهره های برجسته وطن خودت تاحدی محروم ماندیم. من وقتیکه در بارۂ پوهاند رشتین معلومات حاصل کردم دانستم که در وطن ما چه رنګ شخصیت های بزرگ مثل پوهاند رشتین زندگی داشتند که ارمانهای خود وملت راچه درقالب شعر.چه درسطورنثروچه هم درګفتاروبیانیه ها بدون نظرداشت این و آن بیان داشته اند که واقعاً برای ما نسل بعد از ایشان اندرزو آموزش است:
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۴مخ.

پروفیسورشاه جهان – پیښوریونیورستی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین د ادب په دنیا کې د پیژند ګلوی محتاج نه دی. د پوهاند رشتین په شان عالمان دیو ډیر اوږد تاریخي عمل په نتیجه کې پیدا کیږي او دومره اوږد مزل به کول وي، هله به د رشتین د پایې عالم زیږیږي د پروفیسر رشتین کارنامې به تر هغه وخت پورې ژوندې وي تر څو چې پښتو ژبه او پښتون قام ژوندی وي.

د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۵مخ.

ښاغلی محمد صابر خویشکی:

پوهاند رشتین د ادبیاتو د پوهنځي د لومړنیو او منلو استادانو څخه و. د نوموړي تدریسي ژبپوهنه. د پښتو ادب تاریخ او ادبیاتو تاریخ د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د زده کړولپاره خورا درانه آثار وو. چې دادی تر دې دمه دده ژبني ،تاریخي او ادبي آثار دهیواد په پوهنتونونو کې تدریسیږي.

د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ،۱۱۷مخ.

ښاغلی بدیع الزمان داودزی:

پوهاند رشتین یو داسې ځلانده ادبي ستوری و چې د هغه ادبي کارنامې به نه صرف په افغانستان بلکې د لته زمونږ په دې سیمه کې او د نړۍ په نورو ځایونو کې هم د تل د پاره ژوندۍ وي.

هغه چې په عملي توګه د پښتو ادب کوم خدمت کړی دی هغه زمونږ د پښتو د ادبیاتو د تاریخ یوه درنه برخه ده چې د راتلونکو نسلونو او د پښتو ادب سره د ذوق لرونکو خلکو رهنمایي به کوي.

د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۸مخ.

اروانښاد پوهاند ډاکټر محمد طاهر بورګی:

پوهاند رشتین صاحب خپله ځواني ،خپل عمر او د ژوند سرمایه ټوله د وطن د اولاد د علم او پوهې د زده کړې په لاره کې صرف کړې وه ده د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنظره لویدلي ژبې پښتو لاس نیولی ؤ.او غوښتل یې چې دا ژبه دنورو ژبو سره سیاله او په یو صف کې یې ودروي. ده دخپلو هلو ځلو په مرسته بری ترلاسه کړ دده بری په دې کې ؤ چې دده په خپله وینا ، ده هغه وخت د پښتو ژبې لاس ونیو چې نورو په پښتو ملنډې وهلې او خپله پښتانه په خپله ژبه پښتو شرمیدل.دا ځکه چې پښتو دخوارانو.کوچیانو.زیارویستونکو بې سوادو له ښارونو وتلو او دغرو او رغو دخلکو ژبه وه او کوم پښتانه چې په ښارونو کې اوسیدل او په ماموریت او یا تجارت بوخت وو. هغوی هم له پښتو لری تښتیدل ،خود پوهاند رشتین او دڅو نورو خدای بخښلو دپښتوژبې مینه والو په زیار او هڅو پښتو له دې حالته راووتله. دپښتو په ویلو نور نو پښتانه نه شرمیدل. دسواد خاوندانو به هم په پښتو خبرې کولې او یو بل ته به یې په پښتو ژبه لیکونه لیږل. پښتو دنورو خویندو ژبو په شان یوه ژبه شوه.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.

پوهنوال غلام دستګیر رڼګ:

چې طبیب دخپلی ژبې وي حبیب شي
خوله مرګه وروسته هرچاته قریب شي

پوهاند رشتین پښتوژبې ته یو علمي رنګ ورکړ،دا ددې لپاره چې دا ژبه نوره هم دفصاحت او بلاغت اړخ پیدا کړي.

پوهاند رشتین لومړنی شخص وچې په کابل پوهنتون کې یې دپښتوژبې مسئولیت په غاړه واخیست او ددې ژبې دغنا او بډاینې سبب وګرځید.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسور پریشان خټک :
پوهاند رشتین صاحب لکه دکاڼي دروند په خپل ځای په خپله ځمکه اوپه خپل مقام ټنګ ولاړو او دکابل په پښتوټولنه کې یې سره دنورو درنوعالمانوډیربنیادي کارونه کول چې دهغونه به مونږ دلته دپیښورپوهنتون په پښتواکیډیمۍ کې استفاده کوله.
پوهاند رشتین یوډیربارعبه اوځلند شخصیت درلود. خبرې به یې په دمه او سوچ کولې.څه چې به یې وې هغه به دکاڼي کرښه وه .په اول ملاقات کې به یې دخپل علمي تبحراو شخصي دروندوالي نقشونه په ذهن راکښل ،دنوروملګرونه په ډیرو خویونو کې یوبیل شخصیت ؤ ، بنده به یې په لږ ساعت کی په خپل احترام کولو آماده کړو او دیورښتینی مدبرپه حیث ددې جوګه و چې له هغه څخه پرقول او عمل کې ډیرڅه زده کړي.
ماچې په افغانستان کې درشتین صاحب کوم علمي شخصي او سیاسي حکمتونه ولیدل نو دهغه دسترشخصیت ټول اړخونه راته معلوم شول.
زه په دعوې سره ویلی شم چې ما ډیراوچت شخصیتونه ددنیا د یوسرنه تربل سرپورې لیدلی دي خو دپښتوادب کوم بنیادونه چې رشتین صاحب لګولي دي او دیوعالم په حیثیت چې دکوم شخصي درښت مثالونه هغه پیش کړي دي هغه بیخي بې بدله دي او زه رشتین صاحب هیڅکله هیرولی نه شم.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۰مخ.
الحاج عبدالغفورویاند :
پوهاند رشتین هیڅکله دخپلو شخصي اوذاتي ګټودپاره دپښتوڅخه نه دی تیرشوی.خپله خوښي اوخپل عزت یې دپښتوژبې په ژوندي کولواوعلمي کولوکې لیده،هماغه و چې دپښتوژبې د خدمت په لارکې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیر اوچت مقام خاوند شو.ترڅو چې پښتووي پوهاند رشتین او پښتوژبې ته دده خدمتونه به ژوندي او تل به د هغو کسانو په دماغ کې چې رښتینی پښتانه او د پښتوویونکي وي پاتې وي.
پوهاند رشتین د پښتوژبې او ادب لوی استاد ؤ.یوه ورځ پوهاند رشتین او دده ځو ملګري چې زه هم پکې وم د لوی پښتون تاریخي شخصیت او د پښتوژبې د تعمیم علم بردار خدای بخښلی وزیرصاحب محمد ګل مومند لیدو ته دهغه کورته لاړو.د معمول سره سم هلته د پښتوژبې په حقله خبرې پیل شوې،یو ملګري د مرحوم وزیرصاحب نه د یوه شي په اړه داسې پوښتنه وکړه:
((بابا فلاني شي ته په پښتوکې څه وایې؟)) هغه په ډیرا خلاص مخ مرحوم رشتین صاحب خواته واړاوه او ویې ویل: هلکو: ما داکارهغه وخت کاوه چې صدیق الله خان نه و،او س چې صدیق الله خان شته تاسې د پښتو په حقله دهرمشکل دحل د پاره دصدیق الله خان نه پوښتنه وکړئ.
زما ددې تذکرنه مقصد داؤ چې د پښتوژبې پوه او د پښتو د تعمیم علم بردارهم استاد رشتین ته دلوی استاد په نظرکتل او په پښتوکې یې دده پوهه منلې وه نو ځکه یې د خپل مکلفیت بارد ده په اوږو واچاوه.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۱مخ.
ډاکټرخورشید عالم:
د ډیرغورخبره ده چې پښتورشتین صیب و او که رشتین صیب پښتووه.
اروانباد پوهاند رشتین د پښتني تاریخ یو نوموړی بچې ؤ په خپله هم یو تاریخ ؤ.هغه یو محقق ،عالم ،مفکر،سیاستدان او یو داسې نومیالي ادیب ؤچې زه نشم کولای دهغه په باره کې هغه څه وو وایم چې هغه یې مستحق دی.هغه د عظمت یو مینارؤ ،زه چې دغه مینار ته ګورم نو ټوپۍ مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرنه و غور ځیږي، د عظمت د دې مینار ستاینه زما کارنه دی ځکه چې زما
د قلم توان دومره نه دی خو چې پښتونخوا کې ګورم نو مونږ په حیثیت د قام
د خپل تاریخ. خاورې او ژبې قرض داریو ،خو پښتو ، پښتونولی پښتون قام
او پښتون تاریخ او خاوره د ارواښاد پوهاند رشتین قرض دارې ده زه نه یم
پوه چې مونږ به حیث د قام خپل تاریخ ته څنګه مخامخ کیږو د قرض داری
خو جنازه هم نه کیږي مونږ به د اروښاد پوهاند رشتین قرض څنګه خلاصوو
دا به د پښتنې ایمان سر بې ایمانی وي چې د دې تاریخ تسلسل ختم شي.
زما په تش سلام به ارواښاد ته څه خوشحالي ورسي !
که زمونږ زور سره همت مل نه شي.نو ژوند به راته یو پیغور شي او پښتون
سره هغه دی چې په توره نه پریوځي.خو په پیغور ارو مرو پریوځي دا اوس
دنوی کول کاردی چې فیصله وکړي.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۲مخ.
ښاغلی محمد نواز:
ښاغلی رښتین صاحب صرف یو شخصیت نه وبلکې یوه اداره وه چې مونږ
پکې خپله پښتو پښتونولي موندلی شوه او پښتون قام ته د دې ادارې نه
د استفادې حاصلولو د پاره د قام د قلمکارانو پوهانو ډیر محنت ضرورت و.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۲مخ.
ښاغلی پرویش شاهین:
ما ته به چې کله هم چیرته په پته د کابل چاپ رساله او کتاب په لاس
راتللو.د دغې په رڼا کې مې خپل ادبي سباوون شتمن کولو.
خو چې کومه رساله به مې هم لوستله ،رشتین به هلته ضرور حاضرؤ ، کوم
کتاب له به مې چې پاڼې اړولې، رشتین به هلته موجود ؤ ، اول سر کې پری
زه تیروتی وم.زما خیال ؤ چې دا رشتین کوم انجمن دی.اداره ده. پراجیکټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی .ډیر خلک ددوی په اداره کې کارکوي او دی یې د (رشتین) پراجیکټ
د سیوری لاندې چاپوي خوچې وروستو د مطالعې په سبب پوه شوم چې (نا)
د ابل ثوک نه لیکي ،داخوپکې یو سړی دی چې لیکي یې او چاپوي یې.او
دغه وخت کې یې زما په زړه او ماز غور رشتین صیب ډیرلوی او ژور اثر
وغورځولو.

کومه رساله ده .کومه موضوع ده . کوم کتاب دی.څه عجیبه نابغه دی.هرڅه
لیکي او ډیرښه یې لیکي.ادب دی، که تاریخ دي.که نقد یې لیکلی دی که
ګرامریې لیکلي دی.که سمونه کوي.که سفرنامه لیکي.که موسیقی ته لاس
اچوي.که ژبپوهنه راپرځوي.که دکلیو او سیمو په جعرافیه نظراچوي.که
زاړه ټکي او لفظونه راګیروي اوجاج یې اخلي.که سنسکریټ ته ځي او که
زند.اوستاکه پهلوي خیړي.که د پښتنو په شجرو او خیلونو نظراچوي او که د
عربی او اردو ژبو په ملغلرو بحثونه کوي.که د فلکلورپه ښاریه ننوځي او که
د شعرپه ښکلا کې غوپه کیږي.هرځای کې ګړندی هم دی او بریالی هم
.او سم نیغ په برابرګودرخیژي.

د پوهاند رشتین هڅه او مرام د پښتو ژبې د تاریخ فرهنګ او قدامت
د سرهسکول وو ترڅو دادکار او دمقام ژبه او چته شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.

ښاغلی سلیم راز:
زه دومره ویلی شم چې اروا ښاد پوهاند رشتین صاحب د پښتو ژبې او ادب
دخپل عصرد هغو څو بنیاد ایښودونکو کې ؤچې نن یې پښتو ادب دیو
مضبوط عمارت په شکل درولی دی او دنوي کول لیکوال یې دنورو چتولو
او ښایسته کولو په عمل کې مصروف دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشتین صاحب خونه یوازې په خپله ترآخروخته علمي او ادبي مبارزه جاري وساتله بلکې په خپل کورکې یې هم د پښتو دغه مشال قایم او دایم وساتلو چې د مرګ نه پس یې هم تسلسل جاري دی.اوزما په نزد دا ډیرلوی کاردی.
یقین لرم چې دعلم اودانش دا سلسله به نه یوازې درشتین صاحب نوم ژوندی وساتی بلکې پښتو ژبه.ادب اوتاریخ به هم مخ په وړاندې بوځي چې د پښتني وطن ګوټ ګوټ په رڼا اود پښتون اولس زړه.ذهن اونظربه معتبر،معطراومنوروساتي ربنتیا ده چې رشتین رشتین و.
دعلامه پوهاند ربنتین بابا یاد ، ۱۲۴مخ.

الحاج عبدالله رشتین:
په مونږ دریو وروڼوکې پوهاند رشتین دلوړ فکراودماغ خاوند و.هغه دیو تیز ذهن لرونکې و.که زه ووایم چې هغه نابغه ونو په دې کې به کومه مبالغه نه وی شوی.
پوهاند رشتین دخپلې لوړې پوهې او تیز ذهن په برکت دخدای پاک د پیرزوینې او دقرآن پاک په فیض اوبرکت دعلم او پوهې په آسمان کې لکه لمروځلید.
دعلامه پوهاند ربنتین بابا یاد ، ۱۲۲مخ.
الحاج فضل الله رشتین:
پوهاند ربنتین ټول عمر پښتو او پښتنو ته خدمت وکړ، هغه پرته له دې بل هیڅ کار نه دی کړې، شپه او ورځ د پښتو ژبې اوخپلو خلکو په خدمت کې بوخت و... باوروکړئ چې هغه به ډیر ساده خوراک کولو د هغه جامې ساده وی، د هغه ژوند ډیر ساده و ،هغه یو متواضع شخصیت او سپیڅلې پښتون و، سبا ستوري مجله، دویمه ګڼه ۱۳۷۹ کال ۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسر جهانزیب نیاز:
مړه هغه چې نه یې نام نه یې نشان وي
تــل تــرتــله پــه ښه نام پایي ښاغلی
رشتین صاحب نه مري.که دیو کوره لاړ خو پـه زرګونو پښـتنو زړونـو کې ځان
تـه کورجـوړکړی دی.دټول عمرلپـاره زمـونږ دلارې مشـالونه دي.هغـوی پـه
خپلوویناومونږ ته لیکلي دي.
پښتوټینـګه که پښتونه چې هم ژبه ده هم توره
ته هم دې یې پښتون کړی ته هم داکړه مشهوره
ترکومه چې دپښتون یوبچی هم ژوندی وی دربښتین صاحب دنوم انګازې
به په فضاکې خوری وي.
رشـتین صـاحب پـه پښـتو عـاشق و ،پښـتود هغه لیـلی وه او هغـه یـې مجنـون
و.داسې عشق چیرې هم نه فناکیږي،دا ابدي عشق دی دا هغه غمی دی چې
ورژی خو تخم پـه ټولـه دنیـا کـې خپـورکړي اودیوګـل پـه ځـای یـې زرګونـه
ګلونه ګلونه تازه شي اوماحول په خپله خوشبویی معطرکوي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۷مخ.
اوراښاد خان عبدالولی خان:
اروانښـاد پوهانـد رشـتین یـو رښـتینی پښـتونۀ ،هغـه خپـل ټـول
عمردپښـتوادب دتـرویج اوپـه پښـتون قـوم کـې دشـعوردپیداکولولپاره
تیرکړ،پښتوادب ته دهغه خدمات به ترقیامت پورې هیرنه شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.
سناتوراجمل ختک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین صیب په اخلاص او ایمانداری، رښتینولی پښتون ولس لپاره خدمت کړی دی.رښتین صیب دیو نغري.دیوې کورنۍ دیوې قبیلي،دیوې سیمې نه ؤ.بلکې دهرې کورنۍ، قبیلې اوبیا په مجموع کې دټول پښتون قام دسرتاج و.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

قاضی محمد امین وقاد :

ټولو منلی ده چې پوهاند رشتین دخپل وخت هغه بادیانته ،پوه عالم ،باهمته.دقوم اوملت رښتینی خدمتګارؤچې له خپل بصیرت، ذکاوت،علمیت او همت سره یې دې ټولنې ته ډیرڅه ورکړي دي هغه دځان سره نه دي وړي،بلکې دې ټولنې ته یې پریښې دي.که پښتوورکه شی نودپوهاند رشتین صاحب په اثاروکې به یې پیدا کوو،او که غلطی پیداشي نو دهغه له آثارو به یې اصلاح کوو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

ښاغلی نورالبشرنوید :

پوهاند صدیق الله رشتین دافغانستان د ادب داستاذانو استاذ و،هغه د افغانستان سپین ږیری زوی و.ټول عمریې پښتون قلم دپښتو دادب او تاریخ لپاره دټول افغانستان دشناخت په دود په رپیدلو لاسونوکې نیولی و او مونږ نن رشتین صاحب درپیدلو لاسونه حرفونه داسې وایولکه چې هغه دخپلې خاورې په مخ دسانحې حرفونه لیکلي دي.

ای دپښتنووطنه !

دپښتنومسکنه

دغیرتونوزانګو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ستا په غيږکې زنګيدلي بچي
ستا په سينه دي روزيدلي زامن
ستا دعظمت په انکارې ولې دي
زما پښتويي ولې پريښودله
هغه پښتوچې ما ليکلي هم ده
اوماويلې هم ده
اوما ښودلې ده
هغه پښتوچې ما دمورد پيوپه شان په ځان يوقرض لاره
زه ماشوم وم ،زه ځلمی شوم.زه بوډا شوم
او زه مړ شوم
خودغه قرض ما ادانه کړو
زه د ډالرو قرضداری نه مرم
دريالوبوج مې نه ماتوي
په ما کا لدارې هم راپورې نه دي
خوزه دخپلې ژبې پوروړی ومه
زما بچو !
زما افغانانو !
زما شاګردانو !
ماله زما دژبې پور ادا کړئ
ماله زما دخاورې مورر ضا کړئ
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۳۵مخ.

پروفيسررسول امين:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین دهغو شخصتیونو څخه ؤچې هغه دچا په پښتو کې ونه لوید.دچا په پښتو کې یې سرټیت نه شو ،دافغانستان په سرېې چاسره سودا ونکړه.دافغانستان په سرباندې دچا په خدمت کې ونه دريد کله چې په کابل کې دکمونستانو رژیم راغی نو دمادروطن او پدروطن په نامه جبهه جوړه شوه اوده ته یې دعوت ورکړچې په دې جبهه کې شامل شي.دوي غوښتل دپوهاند صاحب دعلم دفکر ،دذهن دلیک څخه په خپله ګټه کاروا خلي مګرپوهاند صاحب یو ازینی سړی و چې هغوي ته یې ولیکل چې په داسې جبهه کې چې هلته دافغانستان دافغانانو په سرسودا کیږي هلته نه کښینم.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۶مخ.

سناتورغلام نبی چنکوري:

پوهاند رشتین ټول عمرکتاب اوقلم ته وقف کړی و او دایې مسلک او شغل و.

چې پری غم غلطوم دری مې محرم دي
یـــوقلـم دویم کتاب دریم اشعار خپل

اروانباد پوهاند رشتین په دی نظرو ،چې دقوم خدمت دهرچا وجیبه ده خو دتعلیم یافته او تیزفهمو خلکو ذمه واري ډیره درنه ده.

خــدمت دې خـــومره په مـــا پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نوبه خومره باقي شمه

دپوهاند رشتین درنه وضعه.په سړه سینه اوریدل.په حوصله ویل په مخصوص انداز لیدل کتل او درانه کیناستل او پاڅیدل ډیرخوندوروو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۶مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټرراج ولیشاه خټک:
کوم کارچې پوهاند رشتین صاحب کړی دی هغه دا چې د پښتو تهذیب یې ژوندی کړی دی او که دانه وې نو خدای خبرچې د پښتون به څه حال و.رشتین صاحب د قلم په واسطه علمي سفر منزل ته رسولی دی.
کاظم شیدا وایي:
چې په غرونو لارشي صافه
قافله د رومی تــر کافه
دغه علمي لار رشتین صاحب صافه کړی ده او ده د پښتو ژبې او ادب د پرمختیا لپاره په افغانستان کې ترهرچا زیاتې هلې ځلې کړی دي دا د پنځوستورو څخه یو ځلاند ستوری و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.

سرمحقق عبدالله بختانی:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند د پښتو ژبې خدمت ته وقف کړی و.دا خدمت په تعصب نه ؤ.بلکې ده د خپلې ژبې خدمت کولو.څوک چې خپلې ژبې ته خدمت کوي هغه تعصب نه ګڼل کیږي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.
ښاغلی همیش خلیل:
کوم کارچې پوهاند رشتین پښتو ژبې ته کړی دی.هغه یقیناً ډیر د روند کاردی.څوک چې د ژبې لپاره دومره ډیر کاروکړي هغه هیڅکله مرګ نه لري بلکې د هغه نوم د تل لپاره ژوندی وی.
د ادب په محـــبت کـی لاثانی و

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتـــو د ښــیرازۍ ارماني و
د ادب پـــه حواله تورو تیارو کې
دوطــن په افق ستوري کارواني و
ځـــکه تا خپلو شعرونو کې زه ستایم
خـــدای ګواه چې ستا د فکر همنوا یم
ستـا قلم و د وخت مړي ژوندي کړي
ځکه ستـا د غه اعجاز باندې ګوا یم
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۸مخ.

ښاغلی انورالحق احدی:

پښتوژبه چې په قانون کې ملي او رسمي وګرځیده .په دې برخه کې پوهاند رشتین صاحب ډیرزیار ایستلی دی او ډیرکاریې کړی دی.پوهاند رشتین صاحب دملت جوړولو په کاروان کې ډیرستر او مهم رول لوبولی دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۸مخ.

سید صابرشاه صابر :
پوهاند رشتین د افغانستان د پښتو ادب په تاریخ کې دخان بابا وزیرمحمد ګل خان مومند نه پس. نه ساری لري او نه ثاني.که پوهاند رشتین نه وی نو خدای مکړه داسې نه ده چې ګنی پښتو به په افغانستان کې نه وه خودانن چې پښتوژبه پـه څومره تیزۍ سره مخ پـه وړاندې روانـه ده پـه دې کې د پوهاند رشتین لوي ،قوي ،اوبنیادي لاس ضروردی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی فدامحمد فایض:
استاد رشتین په داسې وخت کې د پښتوژبې او ادب تاریخ لیکلو ته ملا وتړله چې دده دمخه څوک په دې لارنه وو تللي دا منو ده مات کړې په پښتوژبه کې لا چا ژبپوهنه، ژبښود نه سمه نه پیژندله، ددې ډګرلومړني قدمونه استاد رشتین کیښودل نوروبې پیروي وکړه، اروانښاد رشتین پرپښتون قام او افغاني ټولنه ډیرحقوق لري.داستاد رشتین په څیرشخصیتونه ددې وړدي، چې پوهنتونونه یې په نومونو ونومول شي.علمي ادبي اوفرهنګي ټولنې یې په نومونو جوړې کړای شي. دهغوی آثارچاپ شي.دهغوی دآثارو دلوستلو او څیړنوزمینه برابره شي او دهغویاد ژوند ی وساتل شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۰مخ.

پوهاند ډاکترمحمد رحیم الهام:
زه دپوهاند رشتین صاحب شاګرد وم ماله دوی څخه ډیرڅه زده کړی دي. پوهاند رشتین یوثابت قدم انسان ؤ، دروغ یې نه ویل داخلاص او اخلاقی جرئت خاوند و، چې دا دده دعلمیت پوره نخښه ګڼلی شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

استاد محمد آصف صمیم:
پوهاند رشتین دپښتوادب هغه ګلبڼ ترخپلې وروستۍ سلګۍ پورې په خپله مینه، وینه او ژمنه سمسوراوښیراز وساته چې (دده په خپله وینا) ددې عصرخوشال خان (محمد ګل مومند بابا) دمیوه یی نیالګیو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېښودو جوړکړې، د پنځګونو ښوالو لومړنی او پیاوړی ښوال (علامه حبیبي) د بې د بنسټګرپل پسې واخیست، استاد خادم پکې د شعراو ادب کیاری، اوکوراړي جوړکړل، استاد الفت ورته دخپلو مغزوله سینده دژورو فکري، ابتکاري او فلسفي رموزو لښتي ورتیرکړل، استاد بینوا پکې دعقل او سد دبندونو په ماتولو درندی بی سدی او متحد دمفاهیمو ښایسته او ډولي خیابانونه وایستل او پای کې زمونږ رشتین خدمتګاریې وهری ګلونې اوهرګلبوټې ځانګه دخپل رسا پښتون سوچ له بوخځې نه دوریښمینو ټوکیو په رنګونو وګاڼله، ویې رنګوله او دهرې ځانګې اوشګوفې په ښکلا کې یې دزړه دوینو رنګ ورکړ کړاو دهرې ځانګې په اغزی کې یې دنظم اونثرګل غونچې وټومبلې او دپښتانه کول اوپښتنی ټولنې دمغزوپه خوږ بویی کې.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

ښاغلی سرمحقق زلمی هیواد مل:

پوهاند رشتین دافغانستان یونومیالی فرهنګي شخصیت ؤ او د پښتو نامتو څېړونکې اوژبپوهاندو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ښاغلی محمد جاوید خلیل:

د پوهاند رشتین عالمانه خبرو او دروند خوی به ډیرخوند کولو که د ژوند په هرډګربه ترې څه پوښتنه وشوه نوډیرپه زړه پورې ځوابونه او دلایل به یې ورکول.ګویا په خپل ذات کې یوه ډکشنري وه، یوه انسائیکلوپیډیا وه .یوانجمن و.یوه اکیډیمي وه هغه د پښتو ژبې او ادب خدمت خپل فرض ګڼلی و.دامینه دافرض یې ترآخري عمرپورې برقراروساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ښاغلی میا روښان خادم:

مرحوم پوهاند رشتین په پښتوژبه او پښتون قام مین شخصیت ؤ او دغه مینه یې حقیقي وه ځکه دخپلې دغې مینې د اثبات دپاره یې عملي کارکړی، کتابونه یې لیکلي اود پښتوژبې دعلمي پانګې په پیاوړتیا کې یې پوره ستره ونده اخیستې ده او په خپل دغه روش یې ځانته په افغان ملت کې سترځای جوړکړی اود هرفرهنګپال او په خبره پوه شخص په زړه کې ځای لري.

رشتینه ستا په مرګ سره طوفان وخوځیده
ویده پښتون له کټه پرآسمان وخوځیده
زمونږ په کلي کورکې ولی ویردی اوماتم دی؟
چا وویلی پنځم لمرله آسمان وخوځیده

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ډاکټرحفیظ الله خوږلن:

دپوهاند رشتین صاحب نوم دپښتواو پښتوټولنې سره داسې غاړه غړی او پیوند شوی دی چې دیوبل څخه نه بیلیدونکی ښکاري اوکله چې دپښتواوپښتوټولنې نوم یاد شي ورسره جوخت دمرحوم پوهاند رشتین نوم په ذهن کې را ژوندې شي.اوکله چې بیا درشتین صاحب نوم واخستل شي نو دپښتواو پښتوټولنې نوم ورسره په ذهن کې بریښنا کوي.

دغه ویاړ درشتین صاحب ته دهغه دصادقانه خدمتونو په بدل کې ورپه برخه شوی دی چې دپښتون کهول خوږې ژبې ته یې کړي دي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۴مخ.

ډاکټرمیر احمد اکبر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپښتوژبې مشهورمتل دی چې (سل دې ومره خو دسلوسره دی مه مره).
درشـتـین صـاحب پوهـه او زړه ورتیـا بـه پـه ګوتـو شـمارو افغانـانو کې پیدا شي.په رښتیا چې پوهاند رشتین په پښتواو افغانیت ټینګ شخصیت و ،وطن ورباندې ګران ونوځکه دوطن په ناخوالوډیر ودردید.

په هجرت بې وطنۍ کې ډیرغمګین شوم
چې خبرزه دپوهاند صاحب رشتین شوم
چـا پـه غـورږ کې راته وویل داهم لاړ
ماویل څوک؟سم دغصې نه ورته شین شوم
مـا ویـل هـرافغان زما دزړګي سر دی
څـوک کـه پـورتـه دپامیریا دخیبردی
ای (اکبره) مات ګوډ شـعردی ورنه جارو
دارشتـین صـاحب مـومند دننګرهارو

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۴۵**مخ.

ښاغلی محمد معصوم هوتک :
مرحوم پوهانـد رشـتین دپښـتوژبې او ادبیـاتو دژونـدي کولـو دغورځنـګ یوسترسالارو.دده علمـي جدوجهـد دومـره دی چې نسـلونه نسـلونه بـه دده دآثاروڅخه استفاده کوي.دده علمي هلوځلو اوخدمتونو ته ټول پښـتانه پـه درنده سترګه ګوري.

یولـوی ویرمو وکورته له ناورینه سره ولاړ
محـفل دپـښتوژبې درشتینه سره ولاړ
دپـوهې او ادب پرګدۍ ناست یوسترمرشدو
له وعظو له ارشاد اولـه تلـقینه سره ولاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـالار د قـافلو و د پښتو د خوځښتونو
لـه علم ولـه وقار او له تمکینه سره ولاړ
سرونه پـرې زنګـیرې لار و یان د ادب ژاړي
یو ستر و یـاړ رانه ولاړ خوله تحسینه سره ولاړ
خـاطـر یې لټاوه پکې اهونه وو درونډ غم و
یـو قـصر د ادب لـه شاه نشینه سره ولاړ
پیرۍ پکار دي چې د رشتین خلا ډکه شي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی سلطان جان کلیوال:

استاد رشتین د پښتو ژبې د سم لوستلو او سم لیکلو د پاره د پښتو ژبې ګرامر ترتیب کړاو پـه دې توګـه یې و کـولای شـول چې د معیـاري پښتو د لیکلو په ډګر کې تر بل هرچا مخکې شي او خپلې ژبې تـه تلپاتې خدمت و کړي، سربیره پردې اروا ښاد پوهاند رشتین د پښتو ژبې د زده کړې د پاره د اسې نـوې لارې پیدا کړې چې د غیرپښتو ژبې کسانو د پاره هم د پښتو ژبې زده کړه آسانه کړی.

څـپې د غم دی را روانی د پښتو په کلي
چـې دا ستا د مرګ خبر راغی د دو په کلي
که ستوري نشي او د ستوروځای ژرونه نیسي
بیـا به پښتو ګرځي سرتوره د پردو په کلي

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی عبدالباري جهاني:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروانباد پوهاند رشتین خپل ټول عمر د پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و ، هغه د پښتوژبې د ادب، ګرامراو کلتوري څیړنو او تحقیقاتو په ساحو کې برجونه دروليي دي.
پوهاند رشتین د پښتوژبې د ګرامر په برخه کې خصوصاً داسې تحقیقات وکړل چې د ډیرو داخلي او خارجي پوهانو پام یې دغې په زړه پورې او په ضمن کې نیمګړې پاتې موضوع ته واړولو.
مونږ په خواشینۍ سره ویلای شو چې دا ګړی د ګوتو په شمیر پښتانه د هغه سره سیالي کولای نه شي او ځای به یې د تل لپاره خالي وي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.
ډاکټرسلمی شاهین:
پوهاند رشتین یو همه ګیر شخصیت و.دعلم غر،دمیني چینه، دصبر انتها ، د پښتو خواخوږی، داخلاص مجسمه.داصولو علمبردار،نه ستړی کیدونکی،خواریکښ دلفظ په حرمت پوه،ادیب، شاعر،محقق،مولف په یو ذات کې څه څه نه و.
هغه دکتاب او قلم نه پرته په دنیا کې بل هیڅ کارنه وکړی،هغه خدای پاک د پښتو په خدمت کې لګولی و ،هغه د خپل قلم آخري څاڅکې سیاهي اود خپل زړه آخري څاڅکې وینه هم د قلم په خدمت کې لګولې ده.دهغه قلم وچ شوی نه دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۷مخ.

ښاغلی ببرک میاخیل:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند د پښتو ادب دخدمت لپاره وقف کړی و.هغه پښتوژبه په داسې سترو ستروکارناموویاړله چې که د پښتوژبې او ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یولیکوال او ځیرونکی ژوندي وي ددغه ستر انسان داستري کارنامې به له یاده ونه باسي.
پوهاند رشتین یو داسې ګنج او خزانه وه چې په زړه کې یې هر ډول ادبي ملغلرې پرتې وې هغه داسې یوه ستن وه چې په خپل ټول معنوي قوت یې زمونږ د ادب ماڼۍ پرپښو درولی وه.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۹مخ.

ډاکټر زرغونه زیور رشتین:
پوهاند رشتین بابا د پښتو او پښتونولۍ یو سمبول، د پښتو ژبې ادبي اتل او قهرمان په پښتو مین یو رښتني خدمتګارو.
اروا ښاد پوهاند رشتین به څوک نه پیژني !پوهاند رشتین داسې یو شخصیت و ، چې نه د خپل قام نه د خپل تاریخ ،نه د خپلې ژبې ،نه د خپلې خاورې مقروض له دې دنیا تللی دی، خو تاریخ پښتو ژبه، پښتنه خاوره او پښتون قام دده قرض داری دی او ښایي چې د هغه حقونه ادا کړي.

خدمت دی څومره په ما پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نو به څومره باقی شمه

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۱مخ.

الحاج حبیب الله رشتین:
لوی استاد علامه پوهاند رشتین د پوره عزم او ارادې خاوند و.ثبات دده د ټول ژوند رازو ، صداقت، راستی، ایمانداری دده په وجود کې اغږل شوی وه.هغه د یو رښتینی خدمتګار په حیث د وطن دوستی په روحیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د پښتونولۍ په جذبه د پښتو ژبې ادب، د پښتون قام د آینده سمون او جوړښت لپاره بنیادي او تعمیري بنسټونه کېښودل.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۱مخ.

استاد سعد الدین شپون:
د پوهاند رشتین د پښتو لیکلو په طریقه منکر اعتراض کولی نه شي زما هیله داده چې که رشتین صاحب د نثر په لیکنه و درومي د لرې پښتونخوا په وینا (دابه ورله ښه شي).
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۲مخ.
ښاغلی نورالحق علومي:
پوهاند رشتین د اولس په ذهني، کلتوري، اقتصادي او دژوند د نورو برخو په لوړتیا او پرمختیا کې لویه ونډه درلودله او دټول اولس دآبادۍ، ترقۍ او نیکمرغۍ غم او فکرور سره و. هغه د خپل ملی لرغوني کلتور غنا، ځلا او جلال غوښت او تل به یې دا سپارښتنې کولی چې هیوادوال دی نظم او ثبات وساتی چې د ټولو قومونو ژبې او کلتورخوندي پاتې شي.
دهغه آرزو داوه چې موجوده شرایطو کې دې ټول ملی پوهان، ادیبان او بادرده شخصیتونه لاس یو کړی د بدمرغه سیاستونو او کرغیړنو رقابتونو خلاف دې متحد شي او دا هیواد دې د نورې ورانۍ او فرهنګي چپاول څخه وژغوري.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۳مخ.
ښاغلی محمد عارف غروال:

د پښتو په لوی جهان کې لکه غرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب په شنه آسمان کې لکه لمرو
ولولويـې ويده زړونه ويښول چې
دی زمونږ له اټکلونو څومره لوړو
په قلم کې يې وزوړژبه کې شورو
ځلاند ستوری دافغـان دسترتېرو
مـيړنی دزمـــانی و ،ننګيالی و
دپــوهانوعـالمانو سرلښکرو
په رشتينه لاروړبنتين استاد و
د (غروال) دميړني اولس زيور و

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۴مخ.

استاد نصرالله حافظ:

بيا يوه رښتينې ډيوه مړه شوله
بيا مو دماتم په کلي شپه شوله
يورشتين راته پاتې وپه مينه کې
تل به پرې دسترو زړه دمه شوله
تا باندې وه ګرانه دوطن خاوره
ځکه دې دعمربستره شوله
لاړه چې يو يو ورنه دمينی يار
دادنيا حافظ ته غم کده شوله

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۵مخ.

محمد اياز (ملنګيار):

چې يې کړی په رشتيا خدمت دقام وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاد یې پاتې په دنیا کې به مدام وي
د پښتو ژبې صدیق ادیب رشتینه
په پښتو کې به دې یاد به خاص و عام وي
که رشتین شیرخان دې مل شو په سفر کې
په دنیا کې دژوند یو دا انجام وي
پښتون قام د ملنګیاره سره وایي
دعاګانې به زمونږ د خولې کلام وي

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۸مخ.

ښاغلی خیرمحمد احمدی:

ترعمره چې روان شریک په لارؤ د خپل قام
ښاغلی او منلی وفادار و د خپل قام
انځوریې ارمانونه د خپل قام کړل په قلم
رشتین خو(احمدی) یو لوی فنکارو د خپل قام

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۹مخ.

ډاکټرورېمه رشیتن:

پرانستې کتاب
د خپل ځان د پیژندنې په تکل کې
ما بس لوستی یو کتاب دی
تری زده کړې مې پښتو ده
هم پوه شوې په مطلب یم
ما خپل ځان په کې موندلی
پیژندلی مې پښتون دی
خپل وطن مې پیژندلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم له میني یې خبرشوې
دوطن په پاکه خاوره
قرباني مې ترې زده کړې
(حبیبي) مې دی لوستلی
بینوا مې پیژندلی
دخادم دجذبې لاره مې موندلې
دالفت په مطلبونو پوهیدلې
ماترې لیدې رڼا ګانې،مشالونه
لوی پښتون مومند بابا دی نوموړی
پوهیدلی په فکرونو تکلونو
د بابا فخرافغان خپل
ما دا هرڅه دي زده کړی
له پرانستی یو کتاب نه
دا (رشیتن) کتاب رښتیا دي
چې شهکاردی دتمام افغانستان
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.
پوهاند ډاکترزیور
...څومره چې پوهاند رښتین دپښتوژبې او ادب لپاره په مسلکي توګه کارکړی او علمي، ادبي، ژبني ، فرهنګي آثاریې رامنځ ته کړي دي چې هغه له هیچا څخه پټ نه دي هغومره بل چا نه دي کړي.
لوی استاد پوهاندرښتین دپښتوژبې په ادب پوهنه او ژبپوهنه کې لکه دعربي ژبې سیبویه ،خلیل او اخفش غوندې بنسټ ایښودونکي او مخکښ بلل شوی دی. چې ددوي دغه فکري مدرسه تراوسه د تطبیق وړ ده او وي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوی استاد پوهاند رښتین پښتنو او د پښتو ژبې او ادب ته دیو شاعر ادیب ، مورخ ،ژبپوهان، نقاد ، څیړاند ،ژورنالیست په توګه په صداقت ایمانداری، مینې، رښتینولۍ، پښتونولۍ خدمت کړی دی د اروانباد علامه لوی استاد په علمي، ادبي، ژبني، فرهنګي او نورو خدمتونو په هکله ډیرې زیاتې لیکنې کیدلای شي خوزه دلته یوازې دده په ادبي خدمتونو او نوښتونو باندې یوڅو خبرې کول غواړم.

ده د پښتو ادبیاتو په دواړو برخو (نظم او نثر) کې دومره ډیر آثار او لیکنې کړي دي چې هریو اثرباندې غږیدل او څه لیکل په دې لنډ وخت کې به اسانه کار نه وي.

د استاد په ادبي، تخلیقي او تحقیقي آثارو کې یوازې د (خوږې وږمې) نومې اثرپه نظم دی نورټول اثار یې په خواږه نثر لیکلي دي ښه قوي شعرونه یې ډیر خوښ وو خود کمزوري او بې مطلبه شعرطرفدار نه و ځکه په یوه لیکنه کې اروانباد فرمايلي دي: ((ښه شاعران دقوم سترګې دي، خدای پاک دې دا قوم بې سترګو نه کړي)) او دی د پښتو ژبې د نثرد برخې په کمې او ضرورت ښه پوه شوی و ، نو ځکه یې په دغه میدان کې ډیر مهم او ارزښتناک کتابونه او رسالې ولیکلې.

پوهاند صاحب دلومړي ځل لپاره د پښتو ادب تاریخ په ۱۳۲۳هـ ش کال لیکلی او ادبي تاریخي دوري یې ډلبندي کړي دي چې له ده څخه دمخه په پښتو ادب کې چا داکار نه دی کړی.

بله دا چې لوی استاد دادب تاریخ دلیکلو لپاره ترهر څه دمخه د پښتو ادبي تذکرې ضروري ګڼلي، چې بیا ددې تذکرو څخه دادب تاریخ جوړ شي. نو هماغه وو چې اروانباد د پښتانه شعرا په لومړي ټوک کې دلسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو شاعرانو معرفي اوبیا د پښتانه شعرا دوهم ټوک لیکل په ادب پوهنه کې ډیرستر کاردی.

ده د پښتو نثر دورې هم ډلبندي کړې چې د پښتو د نثر هنداره یې ښه بیلګه ده .چې دغه کارزمونږ د استادانو او محلصینو لپاره ډیرارزښتمند او په زړه پورې ګڼل کیږي.

د نثر په میدان کې دلوی استاد لوړ صلاحیت پخه تجربه دهیرولو نه ده.

د پښتو په هنري او ادبي نثرکې دده قلم پیاوړی ، رسااو بې جوړې دی.

زمونږ د پښتو په معاصرو ادبیاتو کې د هنري ادبي نثر د مخکښانو له ډلې څخه استاد رښتین دیو منلي سوچه روان سبک خاوند دی. دده نثرپه موجوده وخت کې په رښتیا سره سم بې عیبه له خارجي اغیزې نه خلاص دی.

دده د نثرژبه خوږه سپیځلی، مطلبي او ګټوره ده چې ګڼ شمیرنثرونه یې دادبي پارچو، تاریخي، اجتماعي انتقادي نثرونو په بڼه خپاره شوي دي.

پیاوړي استاد په خپلو هنري ، ادبي نثرونو کې ډیرې ښکلي په زړه پورې پښتني تشبه ګانې، استعارې کنایي یې (د پښتو قصی) او (د ښکلاوږمه) د (ژوند پلوشې) کې د مضامینو په رنګینولو سره خوند او رنګ لازیات کړی دی، دیو لیکوال په قول د ښکلاوږمه په کتاب کې اروانښاد پوهاند صاحب په نثرکې شاعري کړی ده. په هنري ادبیاتو کې ډرامه لیکل په فني توګه دده (پښتني میرمنې) ښه او ژوندی مثال دی.

د ځینو لیکوالو په نظرپوهاند صاحب د ژبپوهنې او ځینې نوربیا هغه د ادب پوهنې د څانګې غښتلی لیکوال بولي خودا به ګرانه وي چې څوک دې داپریکړه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه په بیلا بیلو علمي، ادبي برخو کې خپل د قلم نیلی ځغلولی دی.

دژبې او ادب په هره برخه کې یې هراړخیز (همه جانبه) کارکړی دی او دا هغه وخت سړي ته معلومیږي چې ددوی ټول اثار ولولي او مطالعه یې کړي.

نوي ابتکارات چې پوهاند صاحب دژبني او ادبي اصطلاحاتو په برخه کې کړي دي ځرګند او ښکاره دي.

په ادبیاتو کې دادبي سبک او ادبي مکتب موضوع ډیره مهمه مسئله ده چې استاد ددې موضوع توپیر په ښه شان ښودلی دی. او (دپښتو ادبي مکتبونو) په نامه یې په زړه پورې رساله لیکلی او چاپ شوې ده.

که ووایو چې په بره پښتونخواکې پوهاند رښتین دسفرنامو په لیکنو کې بابا دی، نو مبالغه به مونه وي کړی، دلوی استاد رښتین په سفرنامو کې دهند سفر، دننګرهارننداره، دبدخشان ننداره، دقطغن سفر، دخوست لیدنه، الیشنګ او الینګارننداره دعشق آباد سفر، دشوروي اتحاد سفر، دمصر سفر، دپیښور سفر او نورې مشهورې دي.

دادب پوهنې په مهمې ځانګې (ادبي تنقید) کې: کره کتنه، ژوره کتنه، نوې کتنه، کره کتنې ته ژوره کتنه او داسې نورې علمي اصطلاحګانې رواج کړي دي.

په مسلکي توګه د دکدرونو په روزلو کې پوهاند صاحب دادبیاتو د پوهنځي لپاره درسي کتابونه هم لیکلي دي، او دیو منلي او پیاوړي استاد په توګه پیژندل شوی شخصیت وچې دپښتوژبې او ادب د پرمختیا او پیاوړتیا لپاره یې ډیرشاګردان روزلي، دعلم او ادب په ډګرکې خدمت ته چمتوکړي دي، چې دهغوي له ډلې څخه، خالدروښان، میرحسین شاه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټرمحمد حسن کاکړ، سلیمان لایق، پوهاند حبیب الله تږی، پوهاند ډاکټرالهام، سعدالدین شپون، محمدصدیق روهي، ډاکټرسیدال شاه پولاد، ډاکټرعبدالحکیم هلالی، ډاکټردولت محمدلودین، ډاکټرنورزی، ډاکټرزیار، ډاکټرزیور، ډاکټر زرغونه، شریفه او نور...... نومولی شو.

همدارنګه پوهاند رښتین په ډیرو سختو شرایطو کې په ګردیزاو فراه کې (وړانګه)، (سیستان) اخبارونه تاسیس کړل او چاپخانې یې په کار اچولي دي.

پوهاند صاحب د کابل مجله د هیواد اخبار، دزیري جریده هم چلولې ده. دوړمې مجله هم د دوي له علمي فیض څخه مستفیده وه.

څنګه چې لوی استاد پوهاند رښتین په پښتوژبه حاکم او برلاسی و، نو کومې ترجمې چې له اردو، عربي، فارسي څخه په پښتو کړي دي په هغو کې د ترجمې رنګ نه ښکاري. په ترجمه کې هم د پوره صلاحیت او استعداد خاوند و، ددې ټولو خبرو څخه زما مطلب دادی چې د ژبپوهنې او ادب پوهنې په ډګرونو کې داسې موضوع نه ده پاتې چې هغه دې پکښې د قلم نیلی نه وي ځغلولی.

د تاریخي پیښو، اجتماعي مسایلو، سیاسي، ولسي، فرهنګي او نورو برخو کې کره لیکنې دده د آثارو پوره جوت مثالونه دي.

د پوهاند رښتین د هم دورې پوهاند د دوی د پوهې معیار په مختلفو ساحو کې ډیرعالي او لوړ ذکرکړی دی. د مثال په توګه، کله چې د پښتو ادب تاریخ چاپ شو او پوهاند حبیبي ته ورسید نو هغه سمدستي پوهاند رښتین ته داسې ولیکل، په قلم دې برکت شه داسې ګټور کتاب دې لیکلی، دی چې پښتو ادب کې دداسې کتاب زیات ضرورت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه یو وخت چا د محمد ګل خان مومند څخه دیوې کلمې د جوړښت او معنا پوښتنه وکړه، هغه په ځواب کې وویل، چې اوس صدیق الله خان شته د دې خبرې مطلب دادی، چې پوهاند صاحب دلغت پوهنې په ټولو برخو کې پوره پوهه درلوده دلغاتو په ریښې، معنا تفسیراو تشریح کې ټاکلی مقام او پوهه درلوده.

په ۱۳۵۵ ش کال د کابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو د پوهنځي د پښتو څانګې محصلانو د پوهاند رشاد څخه داسې پوښتنه کړې وه چې په افغانستان کې په ژبه او ژبپوهنه کې کوم یو لیکوال پوره غښتلی دی؟ پوهاند رشاد په ځواب کې داسې ویلي وو: په ژبپوهنه کې دژبې د قواعدو، په ګرامري، لغوي او نورو څېړنو کې پوهاند رښتین غښتلی نومیالی پوه دی او په پښتو ژبه کې پوره نامي دی.

د معاصر غزل بابا امیر حمزه شنواري په خپلو اشعاروکې دارواښاد خادم صاحب او پوهاند رښتین صاحب په باب داسې ویلي دي:

ماچې د خادم او د رښتین علم ته پام وکړ زړه مې د افغان و پاکې خاوري ته سلام وکړ

په لندن کې د بین المللي شخصیتونو د پېژندنې په کتاب کې د پوهاند رښتین سوانح، آثار او شخصیت په هکله د معلوماتو بیان هم دده د نړیوال شهرت څرګندونه کوي.

څومره چې پوهېږم د پوهاند صاحب اړیکې په هیواد کې دننه او بهرله خلکو سره په علمي، ادبي چاپیریال کې زیاتې وې.دوی به تل ادبي ټولیو، انجمنونو، دعلم او ادب دخاوندانو سره نیغ په نیغه او یا د لیکنو له لارې اړیکې درلودلې. څومره به چې دوی خپلو ادبي ملګرو، دوستانو، شاګردانو ته لیکونه استول نو هغوي به هم ددوي سره متقابلې اړیکې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیرزوینې جاري ساتلې وې ددوی د شاګردانو له ډلې د او سني معاصرې دورې ادبي، انتقادي لیکوال ، ژورنالست سعدالدین شپون له امریکې څخه په یوه لیک کې ددوی په اجتماعي، تاریخي شخصیت دا سې لیکلي دي:

(... دنورو پښتنو قدر خو کوم ، مګرستاسی لاډیرځکه چې په دې تیره لسیزه کې د ....، ....، او نوروهمت مې وازمائیه او ستاسو هم دهغوي به بد نه وایم مګرتاسوچې په کوم پښتنی غرورمحمدګل خان مومند میراثه محفوظه وساتله دهغې ثاني کم ولیدل شو. ماته ټول احوال معلوم دی اوکه جګې شملې ته چا جایزه ورکوله زما کاندید به تاسی یئ.

خدای موځاله ودانه او دتاریخي شهرت څلی او جنډه موجګه لره.

ستاسو مخلص شپون.

په رښتیا سره پوهاند رښتین پوره دیو دایرة المعارف حیثیت درلود. یوه مکمله ډکشنری وه، یوانجمن و، یوه اکاډیمي وه او په دې توګه د ۱۳۴۸ کال د افغانستان په علمي او ادبي چاپیریال کې د پنځوادبي ستوروپه ډله کې پیژندل شوی شخصیت د ی او دمعاصرادب په اسمان کې یو دهغو پنځو ځلانده ستورو څخه دی چې ترډیرو پیړیو به یې پلوشې خپل قام، ولس ته دلارې مشالونه وي.

په هرصورت که نن لوی استاد ددې غم لړلې نړۍ څخه سترګی پټې کړي دي، خو په معنوي توګه هغه تل ژوندی دی او وي به او ترڅو چې پښتو ژبه او ادب ژوندی وي، ادبي ټولنې او پښتني نړۍ اباده او ودانه وي نو دهغه یاد به تازه وی.

اروا دې دده ښاده وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلـوی اسـتاد پوهانـد رښـتين يـاد ،فضـل الله رښـتين ،۲۰۰۰م کـال ،۱۹۹، ۲۰۲مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د پښتو د خدمت په لاره کې د مضر احتیاط د یوالونه ونړول
پوهنیار محمد اسماعیل یون

دهیواد د ملي ژبې او ادب سترخدمتګار پوهاند صدیق الله رښتین د ژوند او اثارو او دهغه د ادبي خدمتونو د څرنګوالي په باب تر اوسه پورې ګڼ شمیر لیکنې خپرې شوې دي. په زیاتو لیکنو کې د استاد درغنده کلتوري کارونو ستاینه او یادونه شوی او دی د پښتو ژبې او ادب یوه ځلنده او ویاړمنه پانګه ګڼل شوې ده. استاد دا اتلولي او ستروالی په اسانۍ سره ترلاسه کړې نه دی، بلکې د خپل فکري نبوغ ترڅنګ یې د ځان تیریدنې او ژوند ځارنې د جرئت په زور د او یاړګټلی دی. زه غواړم د استاد شخصیت د ستروالي او بریالیتوب په هغه دې برخې چې ظاهراً خلکو ته څنګزنې ښکاري خو په حقیقت او واقعیت کې هم د دې برخې استاد په ټولنه کې د درنښت، ګرانښت او ستروالي پوړیو ته رسولی دی. څه ووایم.

ځینې اروا پوهان چې د شخصیت دودې بیلابیل پړاوونه یې څیړلي، دې پایلې ته رسیدلي چې نوم د نومول شوي (اسم د مسمی) له شخصیت سره په یونه یو ډول اړیکې لري، دوی په دې نظر دي چې د نوم مانا د شخصیت په وده او اخلاقي جوړښت کې بې اغیزې نه ده. که چیرې دیوشخص د نوم مانا مثبته وي نو شخص کوښښ کوي چې دوخت په تیریدو سره په خپل شخصیت کې د خپل نوم د مانا څرک څرګند کړي. په اخلاقي شعوري او ناشعوري ډول خلکو ته دا په ډاګه کړي چې د ده نوم د ده له شخصیت سره سمون لري. که چیرې د یو نوم مانا منفي او بدرنګه وي نو دهغه نومول شوی ورروو دهغه له مانا سره روږدی کیږي او بیا د خپل نوم د مانا په عمل هم لاس پورې کوي او په نتیجه کې له دې شخص څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو منفي کرکټر جوړيږي. البته دا خبره سل په سلو کې پلې کیدونکې نه ده خو تر ډيره بريده واقعيت ته نږدې ده.

پوهاند صديق الله رښتين يو له هغو شخصيتونو څخه دی چې. نوم يې د مانا له مخې په مثبتو نومونو کې راځي، د هغه لومړی نوم د (صدق) يانې رښتيا له ريښې څخه جوړ شوی چې پوره صديق يې له خپل دويم نوم رښتين سره د مانا له پلوه بشپړ مساوي او مترادف دی. نو يو شخص چې د نوم د مانا له مخې دوه ځله مثبت او رښتين شي، نو داروا پوهنې له مخې سړی اټکل کولای شي چې هغه به د شخصيت له مخې څومره لوړ او ستر انسان شي.

استاد له کوچنيوالي بيا تر ستروالي د همد غو دوو نومونو له مانا و سره ولوبيده، لوی شو او ستر شو. د دې نومونو مانا بيا د قلم په روح او د ذهن په دنياکې شنه شوه او له ده څخه يې داسې يو شخصيت جوړ کړ چې د عمر تر پايه يې هيڅکله هم خپل شخصيت د تکلف او تصنع پر نا روغۍ اخته نه کړ، لکه څنګه چې رښتين و، همداسې رښتين پاتې شو. خدای پاک که له يوې خوا د استاد په ذهن او فکر کې د يو لوی نبوغ چينه شنه کړې وه او د صداقت ځانګړی امتيازيې ورکړی و، نو له بلې خوا يې د ده په زړه کې د داسې يوې مينې زړی کرلی و چې د هغه زرغونيدلو، پاللو او لويدلو د ده د صداقت او فکري قوت يو والي ته اړتيا لرله. استاد وايي ((خدای پاک د هرچا په زړه کې يوه مينه اچوي او هر څوک له يو شي سره مينه لري لکه څنګه چې خوشال بابا وايي: (خدايه ته په زړه کې اچوې دا مينې – چې په ښکار دې مبتلا کړم ته مې وينې) دغسې يې زما په زړه کې هم يوه مينه اچولې ده او هغه مينه د (پښتو) مينه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد له خپلې دې معشوقې سره خپله مینه دومره پالله چې د ذهن ټول ځواک او د زړګي ټول قوت يې همدې ته متوجه کړی و. هغه لکه ځينو نورو په شان يو ګام پرشا او يو ګام مخکې لاړنه شو، بلکې ګام په ګام پخپله لار پرمخ لاړ، يو وخت يې بيا دومره واټن وهلی وچې ترشا يې يو لوی ادبي کاروان راټوکيدلی و. دده مينه له پښتو او هيواد سره داسې يو حالت ته رسيدلې وه چې دهغو د خدمت لپاره يې د هيڅ ډول مضر احتياط، سياسي نزاکت او ځانساتنې خيال نه ساته.

دخپلـــې ژبـــې دخـــدمت لپـــاره د پښـــتو، په ځـــانګړي ډول د پښتو ليکوالو اندود او چلند يو له بله توپير کوي. ځينې د يو مضر احتياط په جيل کې داسې راګيروي چې د خدمت هرډول نوښت او جرئت ورته يو جرم او د نورو حق تلفي ښکاري.

داډله کسان پردې ذهني ويره اوناروغی. هم اخته وي چې که چيرې په زغرده خپلې ژبې او کلتورته کار وکړي، هسې نه چې څوک پرې د نشليست او فاشيت ټاپه ولګوي نودوی د مقابل لورې د همدې ذهني بريد اوتورله ويرې له دومره احتياط نه کار اخلي چې خپلې ژبې ته يې ترګټې تاوان زيات وي.

يانې ((د مضر احتياط)) ترپړاو رسيږي. په دې شلمه پيړۍ کې ترپښتون بابا وزير محمد ګل خان مومند وروسته پوهاند صديق الله رښتين يو دهغو ګوتو په شمار کسانو له جملې څخه دی چې د خپلې ژبې د خدمت په وړاندې يې د مضر احتياط ټول ولاړ ديوالونه يو په بل پسې ونړول او په خپل اخلاقي، فکري او ادبي جرئت يې ځانته د خدمت لاره بيرته کړه. هغه د پښــتوژبې د کورنيــو او بهرنيو دښــمنانو، توطئه ګــروا و مضــر احتياط کاروپښتنو په وړاندې لکه غرداسې ودريد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه ذره .. هم له خپلو ژبنيو او ملي حقوقو څخه تيرنه شو او نه يې د هغو په سر له چاسره معامله او ((دادو گرفت)) وکړ. د شلمې پيړۍ له سياسي، ادبي او ژبنيو مسايلو سره د چلند په اړه دهيواد د ملي ژبې او ملي واکمنۍ له دښمنانو سره (دوه څيرې) ډيرې زياتې مطرح او د بحث وړ دي، هم پرې په ليکني او هم په ګړني ډول نيوکې کوي، دا دوه څيرې يو پښتنو بابا وزير محمد ګل خان مومند او بل د پښتو ستر خدمتګار پوهاند صديق الله رښتين دي. دهيواد د ملي ګټو او ملي ژبې د ښمنانو خپل ليکني او ګړني تبليغ ته په اصطلاح داسې يو (پرداز) ورکړی چې آن پر مضر او احتياط اخته د ځينو پښتنو پرڅه هونويې هم سيوری خپور کړی دی.

د مضر احتياط ناروغان نيوکه کوي چې که چيرې دوی (وزير صاحب او پوهاند رښتين) افراط نه وای کړی نو د دوی په وينا زموږ لږکي ورونه به نه را پاريدل، خو دوی هم لکه د نورو په شان د افراط پر اصلي مانا نه دي پوه شوي اول خو دوی افراط ندی کړی او بيا که د دوی په وينا دا يو افراط وي نو دا خو هم بايد وويل شي چې د دی کار زيږنده او لامل څه دی؟ د پښتو ژبې يو بل خدمتګار پوهاند ډاکترمجاور احمد زيار نه چا پوښتنه کړې وه چې تاسې په ژبه کې افراط کوئ؟ هغه ورته په ځواب کې وويل: ((چې خلک تفريط کوي نو ځکه افراط کوم)) آيا دې ته افراط او تعصب ويل کيږي چې سړی په خپله ژبه ليکل او لوستل وکړي او له هغې څخه د پوهولو او راپوهولو ديوې وسيلې په توګه کار واخلي نو که دا تعصب او افراط وي نو بيا خودنړۍ ټول ولسونه پردې افراط او تعصب اخته دي.

د مرحوم استاد روهي په وينا ((که چيرې په خپله ژبه ګريدل تعصب وي، نو بيا خو په دنيا کې هيڅ څوک بې تعصبه نشته.)) د مضر احتياط ناروغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلړکیو د پاریدنې او د هغوی د حقوقو د مدعیانو د ناورسورود مسئوولیت یوه برخه وزیرصاحب او استاد رښتین ته راجع کوي.

ترکومه ځایه چې دلړکیو د حقوقو د مدعیانو او دهغوی د قناعت خبره ده په دې باب باید وویل شي چې د هغوی مدعیان د خپل خصلت له مخې په هیڅ ډول امتیاز قانع نه دي.

استاد رښتین دیو تفریط په مقابل کې بغاوت کړی و، هغه وایي ((زه چې کله کابل ته ولاړم نو په پل باغ عمومي کې چا پښتو نه پیژندله نو زړه کې مې یوه لمبه تاوه شوه او بیا مو کارونه پیل کړل)) هغه مجبوروچې د پښتون پاچا په کورکې وژل شوې او رټل شوې پښتو بیرته راژوندۍ کړي نولومړۍ هڅه یې داوه چې له قانوني او حقوقي سرچینو څخه خپل کارپیل کړي، خوپرقانوني او حقوقي سرچینوهم داسې کسان واکمن وو چې له پښتو سره یې کینه اوج ته رسیدلې وه. د پښتو پرمختګ او رسمي کیدنه یې دبلې واکمنې ژبې دله منځه تلو په معنی انګیرله.دی کارکې ورسره ځنې داسې پښتانه سیاسي مشران او اشخاص هم ورګډ وو چې د پردۍ ژبې په ساتنې او پالنې یې ځان مکلف ګاڼه یا یې مضراحتیاط کاوه، یایې ځان ساتنه او ورځ چاري کوله، خو بیا هم داسې یو شمیر کسان وو چې هغوی خپل ملي مسئولیت او رسالت پیژندلی و کله چې په شوراکې د پښتو ژبې او فارسي ژبې مسئله رامنځته شوه او خبرې ډیر تند پړاو ته ورسیدلې نو د پښتو ژبې مخالفینو استدلال کاوه چې د ژبې درباري قدامت ،بډاینه او دآثارو شمیر دې په پام کې و نیول شي نه داکثریت او اقلیت انډول. دا په افغانستان کې د پښتو ژبې د ښیرازۍ او شاتګ حساس پړاو و. کله چې داثارو د شمیرپه انډول یو نسبي توافق ته خبره ورسیده نو پوهاند رښتین یو پنډ کتابونو سره شوراته ورننوت ،هلته ښایسته ډیر فارسي کتابونه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړل شوي وو کله چې د پرتلې خبره رانږدې شوه نو پوهاند رښتین د ایرانۍ فارسۍ او د ایراني لیکوالو لیکلي کتابونه یوې خواته کړل او هغه یې په قانوني توګه له محاسبې نه وکښل اووې ویل چې دا افغانستان دی ایران نه دی. کله چې هغه کتابونه لـه شمیرنه ووتـل پـه افغانستان کې خـودري ژبو دومره کتابونه نه وو لیکلي ،که څه لیکل شوي هم وو نو هغه هم پښتنو په فارسي ژبه لیکلي وونو پـه ډول د پښتوآثارو تله درنه شوه او دوخت دولت مجبورشوچې دهیواد دملي ژبې په توګه د پښتوژبې قانوني حق اوحیثیت ومنـي او پـه اساسي قـانون کې لـه پښتوژبې سره د (رسمي) ترڅنګ د (ملي) نومونه هم ولیکي.

دادپوهاند رښتین هغه اخلاقي، ملي، ادبي اوسیاسي جرئت وچې په مناسب وخت کې یې په ځانګړې حقوقي اوعلمي مهارت او قـانوني حق سره د پښتوژبې حق پـه قـانون کې تثبیت کړ. کـه استاد دلتـه لـه ډیرکم مضراحتیاط ،ځان ساتنې او ورځ چارۍ څخه کار اخیستی وای شاید دده لمن له سرواو سپینوډکه شوې وای خود پښتولمن به ډیره سپیره پاتې شوې وای، خودده په زړه کې رښتیا هم خدای پاک د پښتومینه اچولې وه.

پوهاند رښتین اوځینې نورملتپال چې پـه قـانون کې دخپلوژبنیوحقوقوپرتثبیت بریالي شول نوبیا یې دخپلې ژبې ودې، پرمختګ او بډاینې ته ملاوتړله، دګڼوآثارو پـه خپرولو ،دپښتوپه دفتري کولو، پـه تعلیمي نصاب کې دپښتوپه شاملولواو دملي ترمینالوژۍ (نومونې) پرجوړلویې لاس پورې کړ.

پدې لاره کې یې دهرمهال له چارواکوسره ډغرې ووهلې، سره لـه دې چې پوهاند رښتین نه له پوځي پلوه ځواکمن و، نه له سیاسي پلوه او نه هم له اقتصادي او آن له اداري پلوه ، خویولوی حقوقي،ملي اوژبنی حق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا تړيـي ترشـاولاړواو ده خپلـه روحـي قـوه اوفكـري سـپيڅلتيا ورسـره ملګرى كړې وه. نوځكه يې پرزياتروچاروا كوخپل حق منلى و. استاد پـدې موده كې دنوروګڼوخدمتونوترڅنګ يوازې ملي نومونې (ترمينالوژۍ) تـه دومـره خدمتونـه وكـړل چـې دشـل كلـن ناتـاره ډول سـتمي اوملـي ضـد ناخوالوهم د هغوپه له منځه وړلو زورونه رسيد. اوس هم دكابـل پـه ښـاركې درښـتين صـاحب او نوروپـه لارښـوونه او زيـارجوړې شـوې ملي نومـونې اولوحې ليدل كيږي.

زمـوږلــه يو شميرنوروپښـتنوليكوالوڅخه دا سـتاد دځـانګړي شخصـيت يوامتيـاز دادى چـې ده خپـل ټـول ځـواک دپښـتودخدمت لپـاره لګولى دى. له يوځانګړي ضرورت پرتـه يې نورټول آثارپـه پښـتوژبه خپـاره كړي دي اوپدې ډول يې خپلې مينې ته خپل زړه ښه تش كړى دى.

سره له دې چې استاد پرځينونورژبوهم پوهيده اوكولاى يـې شـول كره ليكوالي هم پرې وكړي. خودى پرهغه راز او ارزښت ډيرښه پوهيده چې دپښتون ليكوال انرژي بايد د پښـتودخدمت پـه لاركې مصرف شي. ځينې كسـان چـې پـه فرهنګـي اوملـي كـاركې ديوګـام شـاته او يوګـام وروسـته پرناروغۍ اخته دي هغوى درښتين صـاحب دې كارته هم دنيوكې پـه سـترګه ګوري. او داسې وايي چې ولې يې دپښتوترڅنګ فارسي ژبې تـه كارنـه دى كـړى. دوى دفارسـۍ ژبـې خـدمت پرپښـتنوفرض ګڼـي خودپښـتو خـدمت يوعادي كار.

استاد صديق الله رښـتين خپلـې ملي ژبې تـه دراپيښـوناروغيوپه وړاندې ديوسپر په شان ولاړو، ترپايه يې دهيڅ ډول مضرا احتياط ،سياسي نزاكـت، دوخـت غوښـتنواو نـورو خبروترسـيوري لانـدې خپـل شخصـيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېنښودو ده دهغه شخصیت له یوې ملي مبدانه راپیل شوی و او په مستقیم ډول د حالاتوله بدلون سره سره دیو سترملي شخصیت تر پړاوه ورسید.

هغه دژوند تروروستیو وختونو یانې هغه وخت چې دناورغی پربستر پروت وهم په پښتوژبه خپلولیکنوته دوام ورکړاو یو شمیر پښتو مجلو او خپرونوته یې خپلې لیکنې او اصلاحي نظرونه لیږل. (دهوډ یالیوخویونه) په نوم داستاد یوه وروستی لیکنه دهیلې په مجله کې دچاپ لپاره زما ترګوتوشوه، ماچې کله داستاد دلیکنې دتوروپه لوستلوپیل وکړنوله یوڅه ستونزو سره مخ شوم. دا داستاد له وروستنیولیکینوڅخه یوه لیکنه وه چې هغه دناروغۍ په ډېرو سختوشرایطوکې لیکلې وه، دلیکنې کرښې کږې شوې وې، کلمې یې یوله بل سره نښتې وې، داسې ښکاریدله چې داستاد په زړه کې اوس هم دمینې ولولې څپې وهي خوګوتوکې یې نوردومره زورپاتې نه وچې هره کرښه اوکلمه بیله بیله او صفا ولیکي، استاد محمد آصف هم راسره دتوروپه لوستلوکې مرسته وکړه، هغه لیکنه په هیله مجله کې چاپ شوه ،خودکرښوله کږیدلوڅخه داسې ښکاریدله چې استاد نور له مورږ نه خدای پاماني اخلي، اوس هم کله چې زه داستادهغه لیک په ذهن کې انځوروم نو همغه کږې کرښې رایادیږي اودې سره جوخت مې دهغه شخصیت هم ترسترګوکیږي چې دزمانې له ناخوالواو کړلیچونوڅخه ،بریمن راوتلی دی.

هوکې دده دلاس کرښې کږې شوې خودسرلوړي شخصیت لوری یې هیڅکله کوږ نه شو. (۱: ۱۵۹، ۱۲۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې

رازمحمد ویښ

د پوهاند رښتین د کار، پوهې اخلاقو ،خدماتو په باب ډیرڅه ویل شوی ما هم په دغه برخه کې څه قلم ښورولی ، او اوس یې په دې تلین کې هغو ځانګړتیاوته د ګرانو حاضرینو پام را اړوم چې په هغه باب چاڅه نه دي ویلي:

داؤدخان په ۱۲۳۲ هـ ، ش کال کله چې د حکومت په کرسۍ له کښیناستو سره سم وغوښتل د افغانستان خوږ تاریخي نوم په (اریانا) بدل کړي .نو د دې کار د عملې کولو لپاره یې په پوره مهارت د غلام حسن خان صافي په خوله د وخت ډیر یاد مشهورو او پوه لیکوال لکه سراج الدین سعید ، سید شمس الدین مجروح ، محمد امین خوږیانی،الفت، خادم، جلالي، بینوا ، مولانا ارشاد ، د وړمې مجلې مدیر،محمد موسی شفیق ،ارسلان سلیمی، پکتیانی، عبدالقدوس پرهیز، محمد ظاهرصافی او نور......

چې شمیریې (۲۰) تنو ته رسیده د میلمستیا په پلمه کورته راوبلل، سردار محمد نعیم میلمنوته وویل: څه کیږي چې د آریانا ویاړمو په برخه شي او تردې وروسته د افغانستان د کلمې له تعصب نه تیرشو او د هغې په ځای داریانا خوږه کلمه چې ننني بلخ یا بخدي یې مرکزغوره کړو؟ !

ټول رابلل شوي کسان چوپه خوله ناست وو یوازې رښتین ،خادم اوچت شول او ویې ویل:

دا به سمه وي ،خو که دا د غرو پښتانه چې د افغانستان نوم ورته ډیرخوږ او د اسلام مرادف ایسی پدې خبره خبرشي، خدای خبرچې هغوی په دی نزاکت پوه شی، ډیره ویره ده چې له دې خبرې به هیوادوالو او دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لوی غم او فساد جوړشي. داؤد خان چې پوه شو چې خبره رسوايي او بحث ته وځي، ژړيې د سردار نعيم خان په خوله لاس کښيښود ويې ويل: دا دلوی احمد شاه ستر ميراث دی. دا به پرېږدو ، که څه هم خلک ناست و وخو مجلس ډېر سوړ شو او په پای کې ميلمانه پټه خوله او چوپ و وتل دملګرو له جملې يوازې جلالي، رښتين او خادم ته يې شاباسی و وايه او نور تروش وو.

ددې پېښې د دريمې لسيزې په پای کې د داؤد خان له حکومت نه لږ وړاندې ملي جريدې لکه: ولس، ندای خلق ، وطن ، انګار بند شول. داؤد خان په ۱۳۳۲ هـ کال کله چې دصدارت واګې ترلاسه کړې د سردار محمد نعيم په نوبت د ايران دخوشحالولو او دزړه ساتنې په خاطر يې بيا د پښتنو په وړاندې سخت دريځ ونيو او ليکوال صلاح الدين سلجوقي يې د اطلاعاتو او کلتور وزير وټاکه. سلجوقي لومړی خادم صاحب، د اصلاح ورځپاڼې له رياست نه لرې او په ځای يې محمد علم غواص هراتی کښيناوه. غلام رحمن جرار يې له راډيو لرې او پرځای يې دکتور جاويد ودراو. نور محمد تره کی يې له اژانس څخه وويست پرځای يې عبد الحق واله وټاکه. حيدر ژوبل يې د کابل دمجلې مديراو د پښتو ټولنې مرستيال وټاکه رښتين صاحب يوازنی شخصيت وچې له سلجوقي او سردار نعيم سره يې پښتوضد پاڅون په وړاندې ډغرې ووهلې.

رښتين صاحب ځان ټينګ کړ او خپل کار ته يې د سلجوقي د ناخوالو سره سره په شوق او مينه دوام ورکړ.

رښتين صاحب حيدر ژوبل ته هيڅ وخت ورنکړ چې ورسره وګوري او يايې د مجلې په باب برابر کړی مطالب ولولي.

په پای کې حيدر ژوبل تنګ شو په خپل سر له مطبوعاتو څخه ووت. د پوهنې وزارت ته ولاړ. او هلته د عرفان د مجلې مدير شو. داؤد خان خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه پلان عملي کولو لپاره يو سخت دريځ سړی دکتور سهيل هم چې دخپلې ډلې سره له ضياء قاريزاده. يوسف آينه، مايل هروی، طالع ،صديق حيا ، شيدا هروی،فکري، سلجوقي او نورو سره ملګری و.

کابل ښاروال مقرر کړ. دوی دا پلان درلود چې پښتني اېښودل شوي نومونه او عناوين په بيلو بيلو وجوهاتو ناقص، باطل اولرې کړي.

لومړی يې د پامير د اخبار نوم په ((ښاری پاڼه)) بدل کړاو د پامير کلمه يې د دنيا دبام په معنی له دغه اخبار سره مناسبه و نه بلله.

رښتين صاحب په دې ناوده کار سخت او ډيرو درديده سملاسي يې يوه ملګري په وسيله چې بيمار نوميده او اصلاح دورځپاڼې سرمحرر ردعمل وليکه داسې چې داکار يې د اخبار مؤسس په منل شوي حق تيری او د مطبوعاتي دود او قانون څخه مخالف وګاڼه او په اخبارکې يې خپورکړ.

دی رد عمل په داسې حال کې چې سلجوقی د مطبوعاتو وزير او غواص يې مرستيال و د جرايدو په لړو بر کې غوغا جوړه کړه. دولت دی ته اړ شو چې نور دا پلان پريږدي.

د ۱۳۳۲ کال د داؤدی دولت په درشل کې چې خادم صاحب د اصلاح ورځپاڼه پښتو کړې وه د پارسي ژبو غوغا زياته وه له هغې جملې يو عتيق الله پژواک و چې هغه وخت يې معروف تخلص کاوه. ده په يوه اوږده مطلب کې په پښتو او د دغې ژبې په کمښت او فقر داسې څرګندونې درلودې چې ګنې پښتو سل کاله هم د اخبار، دفتر، درسی، پوهنتون جوګه کيدای نشي نوولې بې ځايه د پارسو علمي ژبې په مسير کې ډبرې اچول کيږي !؟

لومړی رښتين صاحب داسې مدلل ځواب ورکړ چې ليکوال يې خفاشی سره تشبه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیا الفت صاحب ، خادم صاحب هغه ښه و کوټه او سپک یې کړ، زه د رښتین صاحب د غه ځانګړتیا زیات د قدر وړ بولم او هیوادوال یې هم باید هیڅکله هیر نه کړی روح دی ښاد وي. (۲۱: ۱۷، ۳۲)

د ښاغلي راز محمد ویښ دویمه وینا

درنو ګرانو او محترمو عزیزانو دوستانو حاضرینو اسلام علیکم ورحمت الله وبرکاته !

زه مریض او ناروغه یم صحت مې ددې جوګه نه دی چې چیرته لاړ شم. خو رشتین صاحب زما ډیر حقدار دوست مهربان عزیزو. دوه پنځوس کاله سره یو ځای وو. زه د افغانستان په مطبوعاتو کې په کار شامل شوی وم اول د حبیبی صاحب سره منشی وم او هلته په ابتدایی کار مصروف وم او دهغه سره کاتب وم. دغه زما دپاره یو فکري مکتب و. څوک چې به دغه دفترته راتلل ما ترینه زیاته استفاده کړې ده.

رشتین صاحب هم په دغه وخت کې دلته و. پښتوټولنه کې و. الفت صاحب هم دغسې هریوه سره چې تاسې یې پنځه ستوري ګڼۍ د پښتو د ادب شملې یې ګڼۍ ددوی سره مې په خپل وخت کې خاص کارونه کړي دي.

پنځوس کاله دمطبوعاتو او هم د معارف له محیط څخه نه یم وتلی. زه په ناداری او نیستی او هرقسم شرایط چې وو ماموریت زما دپاره افتخارو هرحالت چې وخدای تعالی راته صبرراکړ دي خلکو فضل اوبرکت په ما اثر کړی و او ورځ په ورځ دخپل کار څخه په دغه ځای کې خوشحاله کیدم او خوشحاله وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوزیاته موده مې د رشتین صاحب سره کار کړی دی.
دده علم او فضلیت تاسو دوستانو بیان کړ.مګر زما خوله وړه ده او ژبه مې دهغه توان نه لري. نارساده.

خو عمري مادیو مخلص په حیث دده سره عمر تیر کړی دی او دده محنت او منت له ما سره یوه لار ښودنه وه زه دده ځینی خصوصیتونه وایم.

دی ډیر صابرو. ډیر حوصلمن، سخت پر کار او لوی پهلوان و دلسو نفرو کار به یې کاوه. پښتو ټولنه په دغه وخت کې په دری نفرو چلیده حتی په دوو نفرو، مولانا سیفي هلته و. ډیر پوه سړی و په اردو او عربي ډیر ښه مسلط و، پښتو خو یې خپله ژبه وه. ښې ترجمې یې کولې خو خدای دې وبخښي خط یې نه لوستل کیده. ده ته به رشتین صاحب داسې منشي پیدا کاوه چې دده له خط سره اول بلد شي ښه ترجمه یې کوله. خو دلیکوالۍ قدرت یې داسې نه و.

مګر رشتین صاحب دده اثار به نیم اصلاح کول. تاسې سیرت النبي ثو جلده وګورئ چې دا په حقیقت کې رشتین صاحب ورته لیکلي دي. او کتلي دي او اصلاح کړی. بله خبره دا چې نه یوازې سیرة النبي بلکې ټول مضامین چې پښتو ټولنه کې نوشته کیدل او نشریدل.

دا به ټول رشتین صاحب ټکي په ټکي کتل او اصلاح کول به یې زما په یاد شی چې ژواک او نورملګرو هم دخپلې کامیابۍ او لیکوالۍ راز درشتین صاحب لارښوونه او له برکته ګڼله.

رشتین صاحب دسبا نه تر بیګا به کېښناست او کار به یې کاوه پنځه دیرش کاله یې په پښتو ټولنې کې کار کړی دی یو کال دوه کاله ځینی لرې شوی څه وخت له پاره نشراتو ته هم تللی او هلته مدیر شوی دی پوهنتون کې هم و. مګر بیا دوخت ضرورت دې ځای ته راوستلی، ډیر کار یې وکړ، ښه ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې سترې کړې په مینه یې کارو کړ خوډیرې نادودې یې هم ولیدلې. زه شاهد یم.

زه څومره چې دوی ته نژدې وم زامن یې نه وو. څومره چې زه رشتین صاحب پیژنم ، څومره چې الفت او خادم پیژنم. څومره چې حبیبي او بینوا پیژنم. ژبه او ادب کې چې دوی څومره کارکړی ژبه خوداسې نه وه دومره کارچې رشتین صاحب کړی، نه سترې شوی او لکه په سنګرکې چې نه یې توره اونه ډال غورځولی وي.

سره د ډیرو نادودو ، مخالفتونو په سنګرکې کلک ناست و یوتعداد ځوانان دپوهنتون څخه راووتل اودغه ځوانان دایراني مشرپه پلوخلکوله خوا په شاټپول کیدل دوی غوښتل چې پښتوتوالنه لغوه کړي. اوستوري ورک کړي.

رشتین صاحب بې له دې چې له چا سره جګړه وکړي په متانت اوثبات په خپل دریځ ولاړاو خپل کارونه یې سرته رسول.

خوځنګه چې داکاډیمۍ رئیس صاحب وویل زه هم باید ووایم چې که رشتین صاحب نه وای نونن به دافغانستان نوم اریانا و.

رشتین صاحب صدرنه و وزیرنه وخو هغه دصدراو وزیر کارونه کول یو وخت دپامیر اخبارچې دښاروالی له خوا نشریده د (پامیر) په نوم هم لانجه وه.

درشتین صاحب دکاراوکوښښ په وجه فرمان راغی چې هیڅوک نه شي کولای نومونه بدل کړي.

زه رشتین صاحب صدربولم زه یې تاجداربولم.

هغه داسې کارونه کړي چې بل چانه شوکولای، دده په اندازه ژبه ، خوله،خوصله ، ثبات زغم بل چانه درلود. ډوډی مارسړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیق صاحب ،ننګرهاري صاحب ،ستي صاحب چې رشتین صاحب ورته تخلص لری کړاو صداقت یې پرې کیښود داټول دده دوستان او ملګری و.

د دارالعلوم د دوران څخه یې له دوی سره ناسته پاسته وه دوطن ، او پښتو په خدمت کې هم سنګري و.

دا پښتو چې نن دې حدته رسیدلی دادده برکت دی په دې برخه کې هیڅوک دده جوګه سړی زه نه وینم.

زه دعا کوم چې خدای تعالی دی وبخښي او جنتونه یې په نصیب شه. (۲۱: ۳۴، ۳۶)

ښاغلی محمد زرین انځور:

اروانښاد استاد پوهاند صدیق الله رشتین په افغانستان کې د پښتو دهغو مخکښو پیاوړیو لیکوالو له ډلې څخه دی، چې په خپلونه ستړی کیدونکی هڅویې د پښتو دراژوندي کولو ،ودې او پرمختګ نوی بنسټونه جوړکړل. استاد رشتین د نوې پښتو هنري.ادبي نثر له مخکښو څیرو څخه ګڼل کیږي او له همدې امله خود پښتو دمعاصرو ادبیاتو ،دنوي هنري او ادبي نثرپه وده او پرمختګ کې د یادونې او ستاینې وړدریغ لري.

استاد رښتین او د پښتو دمعاصرو ادبیاتو ځلورنورستوري هریو استاد عبدالحی حبیبي، استاد ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم او استاد عبدالروف بینوا په داسې مهال کې د پښتو ژبې او ادبیاتو پرهسک راڅرګند شول چې له بده مرغه دلیک ، تحقیق ، پوهنې او ادب دډګرټول اړخونه تش وو له همدې امله. دوی اړ وو. چې هرخواته لاس واچوي. په هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې لیکنې وکړې، هره تشه ډکه کړې، هرډول ناخوالې وزغمې، هم شعرولیکي، هم ادبي نثر، هم تاریخ ولیکي، هم دنوې ژبپوهنې اوګرامربنسټونه کښېږدي. هم ټولنیزې سیاسي لیکنې وکړې، هم دکلاسیکو ادبیاتو دمتونو دتصحیح کاروکړې، هم ادبي تاریخونه ولیکي اوهم ادبي تذکرې او دغه ډول نورو بیلابیلو اړخونو ته پاملرنه وکړې، هم درسي کتابونه ولیکي اوهم نورخېړنیزژورآثار.

دبیلو بیلو علمي، ادبي ډګرونوکې دقلم دزغل په کارکې مندې ترړې کړي دي او له همدې امله یې کارونه دلومړنیوبنسټونو په توګه خورازیات ارزښت لري.

سره له دې چې دغولومړنیو پنځوستورو دپوهنې اوادب په نړدې ټولو برخوکې نه هېریدونکي خدمتونه کړي دي، خودادبي عمرپه اوږدوکې یې هریوپه یویادوه برخوکې ترنوروټولو زیات ځلیدلی اوبریالي شوي دي. زه داسې ګڼم چې اروانباد استاد حبیبي له نورواړخونوزیات دتاریخي او علمي ژوروخېړنواو دادبي تاریخ د دقیق لیکوال په توګه ، اروانباد استاد الفت دادبي هنري نثرديوپیاوړي قلموال په توګه ، اروانباد استاد خادم دتاریخي ، سیاسي مسایلوپه کښلوکې ، اروانباد استاد بینوا ترنورو زیات دیوپیاوړي او مستانه شاعرپه توګه او اروانباد استاد رشتین دپښتوګرامراو ژبپوهنې دیونومیالي متخصص په توګه د زیاتې پاملرنې وړدی. ددې خبرې مانا په هیڅ ډول دانه ده چې ددغه هریونومیالي لیکوال دادبي هڅونوراړخونه ګوندې دپاملرنې او ستاینې وړنه دي. زما په نظرد هریوه درانده لیکوال دګڼوارزښتمنوکارونوپه لړکې یې دغه یادې شوې برخې ترنوروځلندې ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد رښتين هم ،ددې په څنګ کې چې شاعردی، ژبپوهاند دی، ادبي مورخ او نقاد او څيړونکی دی، دپښتودهنري، ادبي نثرپه تاريخي څيړنه کې دغه نوميالی ليکوال ځکه دپوره ستاينې وړدی، چې په حقيقت کې دهمدوی په پرله پسې هلوځلوپه افغانستان کې دپښتونثرپه ورشوکې دهنري، ادبي ښکلاو بهيرونه دننداروشول.

که موږ دپښتوپه معاصرو ادبياتوکې دهنري ادبي نثرد مخکښانواو نوميالیوڅيرولتهون کوو ،نوکله څنګه چې په کوزه پښتونخواکې دمولوی احمد قاضی ميراحمد شاه رضواني، منشي احمدجان ، استادراحت زاخيلي، ماسترعبدالکريم، استاد حمزه شنواری، سيدرسول رسا ، سيدميرمهدي شاه مهمدي،عبدالخالق عبدالاکبرخان اکبر،اسلم ختک، صاحبزاده محمد ادريس، رشيدعلي دهقان، اجمل ختک ، قلندرمومنداو يوشميرنورومخکښوڅيرو نومونه په لومړي سرکې راځي، داسې هم په افغانستان کې ترهرچادمخه داستاد حبيبي، استادخادم، استاد الفت ، استادبينوا ، استاد رښتين ، برهان الدين کشککی، استاد عبدالشکوررشاد او يوشميرنورپه لومړی ګام کې دياد ونې وړدي. (۲: ۲۴۴، ۲۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله او لنډیز

پوهاند صدیق الله رښتین د پښتوژبې او ادب ستر لیکوال، محقق، ادیب، مورخ، نقاد او له پنځو ادبي ستورو څخه یو ځلاند ستوری دی، چې شپیته کاله یې د پښتوژبې او ادب د اسمان لمن پخپلو روښانو پلوشو باندې ځلولې ده.

پوهاند رښتین په (۱۲۹۸) ل کال د مومندو په آزاده علاقه غازي آباد کې زیږیدلی دی، د مولوی تاج محمد خان مهتمم صیب زوی او په قام دلوګر سلیمانخیل دی.

کله چې د هند آزادی غوښتونکو د شیخ الهند مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت بندوبست شروع کړ، نو مولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صیب سره ملګری شو او د مومندو آزادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړه په غازی آباد کې ترسره کړه بیا په ۱۳۱۱ ل کال د هډې په نجم المدارس کې داخل او ترفراغت وروسته په ۱۳۱۵ ل کال، د کابل په عربي دارالعلوم کې داخل شو.

د کابل د عربي دارالعلوم د فراغت څخه وروسته په ۱۳۱۸ ل کال دلومړي ځل له پاره په رسمي ماموریت په پښتوټولنه کې وګمارل شو او (۳۵) کاله په پښتوټولنه کې پاتې شو، چې دوه دورې یې د ریاست چارې هم پکې سرته رسولې، وروستۍ دوره یې لس کاله وه او بیا په ۱۳۵۲ ل کال تقاعد ورکړی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتوژبه چې اوس کوم ځای او مقام لري دا ټول د پوهاند رښتین او د هغه د ملګرو برکت دی. دارواښاد پوهاند رښتین په هلوځلو اوس پښتو دراډیوګانو ،دفترونو ،ښوونځیو ،پوهنتون او دهیواد په اساسي قانون کې دیوې رسمي او ملي ژبې په حیث منل شوې ده.
پوهاند صاحب تر (۸۰) زیات اثار لیکلي او تر(۱۰۰۰) زیاتې مقالې یې په لس زره مخونو کې خپرې شوي دي.
اوس که مرحوم په جسمي لحاظ له دې فاني نړۍ څخه تللی دی، خو په معنوي لحاظ هغه ژوندی دی ځکه د هغه افکار او نظریات ژوندي دي، علم یې د ځان سره خاورو ته نه دی وړی.
دارواښاد پوهاند رښتین دژوند وروستي کلونه دهیواد په روان ناورین او جنګونو کې تیر شول دد غه جنګونو پر اساس هغه ته دزړه ناروغتیا پیدا شوه او په **۱۳۷۷** ل کال دلیندۍ د میاشتې په پنځمه نیټه د (۷۹) کالو په عمر په حق ورسید. (انالله وانا الیه راجعون)
د دې رسالې په بله برخه کې دارواښاد پوهاند رښتین مرکې راغلی، دا مرکې اکثره مرحوم د خپل ژوند په وروستیو لسو کلونو کې چې روغتیا یې حالت یې هم د ډاډ وړ نه و، دزړه تکلیف او تشویش یې دواړه درلودل، تل یې دا خواهیش او غوښتنه وه ،چې د مطبوعاتو او خپرونو له لارې خپل علمي نظریات ، تجربې او د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته وړ په ګوته کړي.
کومې مرکې چې پوهاند صاحب د اخبارونو ، جریدو ،او مجلو سره کړي او په دې رساله کې خوندي او بحث ورباندې شوی ،دادي:
۱- له جرګې مجلې سره
۲- له روزنامه شهادت (اردو) ورځپاڼې سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- له سپيدې مجلې سره.
۴- له ليكوال مجلې سره.
۵- له (مخ په مخ) رسالې سره.
۶- له وفا جريدې سره.
۷- له (مركه نامې) رسالې سره.
۸- له خاورې جريدې سره.
ددې ټولو مركو نچوړ او مهم ټكي يې دادي:
۱- د پښتو ژبې دودې او پرمختګ په اړه:
پوهاند رښتين وايي كله چې موږ پښتو ژبې ته كار شروع كړ نو هغه وخت پښتو ژبه رسمي نه وه ، پښتو ژبې ته سياسي رونق په دولتي چوكاټ كې وزير محمد ګل خان مومند وركړی و.
په ۱۳۱۱ل كال وزير محمد ګل خان له خوا په كندهار كې پښتو انجمن جوړشو ، دغه انجمن په ۱۳۱۲ل كال د كابل ادبي انجمن سره يوځای شو او پښتو ټولنه مينځ ته راغله كله چې موږ د پښتو ژبې د تحقيق او څيړنې كار پيل كړ نو په لومړي وخت يوازې موږ پنځه تنه پوهاند عبدالحی حبيبي، قيام الدين خادم، ګل پاچا الفت ، عبدالروف بينوا اوزه وم ،وزير صاحب محمد ګل خان مومند موږ سره په دې برخه كې مرسته كوله.
دا زموږ هماغه هلې ځلې وې، چې پښتو اوس په نړيواله سطحه خلكو پيژندلې ده. د امريكا ، انګليستان ، چين، المان ، روسيه، ايران، هندوستان،او نور... هيوادونه په پښتو ژبې رادويي خپرونې كوي.
موږ پښتو ژبې او ادب ته په ټولو برخو كې وده وركړه، لكه ،ګرامر ،ادب تاريخ، ادبي څيړنې او نور راز، راز كتابونه موو ليكل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږچې کوم کارکړی هغه مود کوزې اوبرې پښتو نخوا دواړو لـه پـاره کـړی دی. که پښتانه شعراء دي دادب تاريخ يا نورآثار.موږ فرق نه دی کړی پښـتو يوه ده.

۲-د پښتو ټولنې (کابل) اوپښتو اکاډيمی (پيښور) دکارونو په اړه :

پښـتو ټولنه پـه ۱۳۱۲ ل کال مينځ ته راغله ، پښتو ټولنه لومړی په مطبوعـاتو پوري تړلې وه، وروسته په وزارت معـارف پـورې وتـړل شـوه ،د پښـتوټولنې لومړی مدير پوهاند عبدالحی حبيبی و.

دويم عبدالرحمن پژواک و.

دريم بيا پوهاند عبدالحی حبيبی شو.

څلورم يې عبدالروف بينوا و.

پنځم يې زه وم.

شپږم يې ګل پاچا الفت و.

اووم بيا دويم ځل زه رئيس شوم.

اتم يې ځيړندوال محمد صديق روهی و.

د ۱۳۵۷ ل کال دثوردمياشتی وروسـته پښـتوټولنه لـه منځـه لاړه او دافغانستان دعلوموااکاډيمی يوه برخه شوه.پښتوژبې تـه پـه افغانسـتان او کوزه پښتونخوا دواړو کې کارشوی دی. خوزيات کارپښتو ټولنې کـړی دی اوتـر(۳۰۰) دری سـوو څخـه زيـات عنوانـه کتابونـه يـې چـاپ کـړي دي. پښتواکاډيمی په پيښورکې هم ډيرکـارکړی دی، داشعارو ديوانونـه چـاپ شـوي ،ترجمـې شـوي، دشعر،افسانواوکيسـوپه برخـه کې پښـتو ژبـې تـه ډيرزيات کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر پښتو ژبې ته په افغانستان کې په نظري او عملي دواړو برخو کې کارشوی یعنی پښتو په مکتبونو او دفترونو کې رواج وموند او دافغانستان ملي اورسمي ژبه هم وګرځیده، اوداکاردلته نه دی شوی.
پوهاند رښتین ادب او سیاست سره تړلی بولي وایې چې یوخت پاچاخان له ماڅخه پوښتنه وکړه چې دپښتنو د ترقۍ له پاره څه کول پکار دي نوماورته په ځواب کې وویل چې دیوقام د ترقۍ له پاره څلورتوکي پکاردي.
علم، اقتصاد، کلتوراو سیاست تاسو په یوه پایه باندې ګاډی چلوئ ،یعني یوازې سیاست ته مولاس اچولی دی.
په دې باندې پښتون قام ترقي نه شي کولای، ددې څخه دمخه دهغوی علمي ترقي ضرورده، اقتصاد ژبه او کلتور ته یې وده ورکول پکاردي.
۳- دپروفیسورقلندر مومند (پټه خزانه فی المیزان) د ردولو په اړه:
پوهاند رښتین په خپلو اکثره مرکوکې دپروفیسور قلندر مومند پټه خزانه فی المیزان کتاب ردکړی دی پوهاند رښتین وایې: دپټې خزانې قلمی نسخه پوهاند عبدالحی حبیبی ته په لاس ورغلې وه هغه په ۱۳۲۳ ش کال چاپ کړه، پخواني کتابونه همدغسې یویادوه نسخې پیدا کیږي.
مغل چې دپښتنو ازلي دښمنان وو هغوی چې د پښتنو د تاریخ په هکله کوم آثار پیدا کړي دي هغه یې ټول سیزلی اوله منیځه وړي دي. پښتانه په خپلو ادبیاتو کې دې دورې ته مغلواله وایې او مغلواله د ظلم معنا لري.
پوهاند رښتین وایې اعتراض خو په هرکتاب کیدای شي، مونږ د قلندر سره موافق نه یو، پټه خزانه یو پخوانی کتاب دی. بالکل درست دی محمد هوتک په دې کتاب کې پوره حوالی ورکړی دي.
د کومو کتابونو څخه چې لیکل شوی هغه یې ښودلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د قلندر صیب کور ته تللی وم هغه را ته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان راکوله خو ما انکار وکړ او رد مې کړه.
ما قلندر ته ویلي وچې بل کوم تحقیق به دی کړی وای، اهمیت به یې زیات ود پټې خزانې څلوېښت کاله شوي چې چاپ شوې ده، ته اوس ورباندې اعتراض ونه کوې، کله چې عبدالحی حبیبی ژوندی و نو دا کتاب به دې لیکلی و. په پټه خزانه کې به ځینې معلومات کمزوري وي غلطي هم پکې کیدای شي، پوهاند عبدالحی حبیبی شاعر نه و اونه یې د شعر دعوه کوله، نو هغه به څنګه دغه شعرونه له ځانه جوړ کړي وي، په پټه خزانه کې د (۴۹) شاعرانو حال احوال بیان شوی دی.
د پټې خزانې په برکت د پښتو ادب تاریخ دویمې هجری پیړی ته رسیږي، همدارنګه د غوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوري پښتانه پاچاهان تیر شوي، په پټه خزانه کې د بهلول لودي رباعي او د شیخ رضي لودي شعر هم راغلی دی دغه ټول معلومات موږ ته د پټې خزانې په برکت لاس ته راغلي دي.
۴- په افغانستان کې د روان سیاسي بحران په اړه:
پوهاند رښتین ځینې سیاسي مرکې هم کړې دي. هغه په هیواد کې د روان سیاسي بحران او جنګونو د حل یوازینی لار لویه جرګه بولي، دغه لویه جرګه باید په داسې ځای او ولایت کې جوړه شي چې هلته پوره آمن وي، د افغانستان ټول مشهور او لوی قومونه پکې برخه واخلي او پخوانی پاچا محمد ظاهر شاه یا د ده پشان بل کوم خیرخواه کس د مشر په توګه وټاکي.
۵- ځوان او ر تلونکی نسل ته توصیه او مشورې:
پوهاند رښتین د خپلو مرکو په پای کې داسې وایي.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل او پیښوردوا ړوته یو شریک کار په غاړه دی، هغه شریک کار دژبې خدمت او تکمیل دی ځوانان باید په دې کارکې زیات کوښښ وکړي دنظم څخه زیات دنثروخواته توجه ولري ددوی له پاره یو مرکزیت پکاردی ټول لیکوال باید یو مرکزته رجوع وکړي، ځوانان باید ټول ددې مرکز سره تړلي وي، دژبې له پوهانو سره په تماس کې وي اودهغوی څخه دې مشورې او مصلحت واخلي اویو کاردې په خپل سرنه کوي.

هغوی به تل ددې خبرې دثبوت لپاره دامتل ویلو (چې وکاندي سلا ، نو یې ورکه شي بلا)

ددې رسالې دریمه برخه :

پوهاند رښتین دنوروپوهانو په نظرته ځانګړی شوی دابرخه لومړی په دوولویو برخوویشل شوی.

لومړی برخه یې پوهاند رښتین دبهرنیو پوهانو په نظر، په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنیو پوهانو نظریات راغلي چې دپوهاند صاحب په ژوند یې په خپلولیکونو اوپیغامونوکې څرګند کړي دي.

په دویمه برخه کې یې دافغانستان اوکوزې پښتونخوا دنومیالیو لیکوالوڅرګندونې، خاطرې او دعقیدت پیرزوینې دپوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې بیان شوی دي.

په پای کې ترنتیجې او وړاندیزونو او مناقشې وروسته دټولو هغه مأخذونو فهرست هم وړاندې شوی، چې ددې رسالې په لیکلوکې ترې استفاده شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړانديزونه

۱- تر هرڅه لومړی د دې خبرې یادونه کوم ، چې په دې رساله کې که له ما څخه کومه تیروتنه او سهوه شوې وي نو د ګرانو لوستوڅخه په ډیر درناوي هیله کوم، چې خپل اصلاحي نظر دې له ما سره شریک کړي.
۲- د دې رسالې د هراړخیزه غني کیدنې په اړه به زما نورې هڅې دوام ولري ترڅو د پوهاند رښتین تلویزوني ، راديويي او نورې پاتې مرکې هم ترلاسه کړم او په دې توګه دا اثر نور هم بشپړ شي.
۳- د دې رسالې د هرې مرکې په پای کې پوهاند صاحب د ځوانانو او راتلونکي نسل له پاره یو لړ لارښوونې کړې دي د دغه ګټورو لارښوونو د عملي کولو له پاره باید ټول لیکوالان او په خاصه توګه ځوان نسل یې د عملي کولو په هکله مکلف او اړین بولم.
۴- څرنګه چې پوهاند صاحب د پښتوژبې په هره برخه کې په ځانګړې ډول د سفرنامو په برخه کې ډیر کار کړی دی ،که چیرې کوم لیکوال و توانیږي اودا سفرنامې سره راټولې کړي نو دا به لوی او ګټورکار وي.
۵- د تیرو درې لسیزو جنګونو په دوران کې د پوهاند رښتین شخصي کتابتون چور او تالاشوی که په دې برخه کې له چا سره د دې کتابتون د کتابونو په اړه معلومات وي نو د مهربانۍ له مخې دې د پوهاند صاحب له کورنۍ سره اړیکه ونیسي ترڅو دا قیمتي اثار له ورکیدو وژغورل شي.
۶- په دولتي لګښت باید د ټولو سترو پوهانو ، ادبي او فرهنګي شخصیتونو او په خاصه توګه د پنځو ادبي ستورو مقبرې په اساسي او پاخه ډول ورغول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷-دمعارف په تعلمي نصاب کې باید پنځه معاصر ادبي ستوري په مفصل ډول معرفي شي.
۸- داروانښاد پوهاند رښتین هغه اثار چې اوس بیخي ورک او دقلمي نسخو اهمیت لري باید داکاډمیکو مؤسساتو له خوا په دویم ځل چاپ او خپاره شي.
۹- دپوهاند رښتین فرهنګي ټولنه چې دځوکالورا هیسې فعالیت لري باید ورسره مالي مرسته وشي، ترڅود دغه فرهنګي مرکز هڅې نورې هم پراخه اوګړندۍ شي.
۱۰- دافغانستان اسلامی جمهوریت له خوا باید دعلامه پوهاند رښتین په نوم یوه ادبي جایزه اوعلمي نښان تصویب او جاري شي.
۱۱- کوم کار چې پوهاند رښتین په خپل ژوند دخپلو اثارو دتدوین په اړه سرته نه دی رسولی، او په ورځپاڼو ، جریدو او مجلو کې په متفرق ډول دهغه مضامین خپاره شوي ، باید هغه مضامین راټول کړای شي ، ترڅو دا قیمتي اثار دورکېدو وژغورل شي.
۱۲- په کابل ښار کې دې کومه لوړه علمي او تعلیمي مؤسسه دپوهاند رښتین په نوم ونومول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

پوهاند صدیق الله رښتین چې نیمه پېړۍ یې د پښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی او په دې لار کې یې د ډېرو ستونزو او کړاوونو سره هم مخامخ شوی دی ، اروابناد د پښتو ژبې د رسمي کولو ، دفتري کولو او په تعلیمي نصاب کې د شاملولو لپاره په عملي او نظري دواړو برخو کې په زړه پورې ګامونه اوچت کړي ، چې د دې لوی کار د ثبوت او اعتراف په خاطر د هغوی د مرکو وړاندې کول یو اړین او ګټور کار بولو زه د دې مرکو یو څه برخه د مناقشې لپاره وړاندې کوم.

که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، هغه کوم لامل وو ، چې تاسو د خپل تېزس موضوع د پوهاند رښتین نظریې د هغه د مرکو په هنداره کې وټاکله ، نو د داسې احتمالي پوښتنو په ځواب کې باید ووایو ، چې په دې کار کې زما دوه موخې وې یوه دا چې د هغوی مرکې راټولې او د ورکېدو څخه وژغورل شي ، بله دا چې په دې مرکو کې د پښتو ژبې او اد ب د ترقۍ او پرمختګ ټول بهیر بیان شوی او راتلونکی نسل یې خپلو مسوولیتونو ته متوجه کړی دی او د هرې مرکې په پای کې ، ځوانان اتفاق او اتحاد ته رابللي دي.

اوس که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، چې له تاسو څخه د مخه نورو لیکوالانو هم په دې برخه کې څه کار کړی دی ، نو د داسې پوښتنې په اړه باید ووایو ، چې د پوهاند رښتین د ادبي او علمي شخصیت په باره کې ګڼو لیکوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه په ادبي خدمتونو او آثارو څېړنې کړې دي ، خو دمرکو دراټولولو کار يې په لومړي ځل ما په خپل تېزس کې وکړ.
اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې ددې مرکو مهم موضوعاتو کوم دي نو دداسې پوښتنې په ځواب کې بايد ووايو ، چې ددې مرکو موضوعات ډېر مفصل او هراړخيز دي که هغه ټول دلته بيان شي ، نو کېدای شي ، چې دا مرکې بيا له سره تکرار شي ، زه يې يوازې دنمونې په توګه يو څو بېلګې تاسو ته وړاندې کوم:
زه به په اونۍ کې يو ځل حتمي دپوهاند صيب دليدلو لپاره دهغوی کورته تللم ، هغوی به زما په راتلو سره ډېر خوښ شول ، ما به کوشش کاوه ، چې له هغوی څخه زيات معلومات تر لاسه کړم ، هغوی همېشه ، حوان نسل او دپښتو ژبې او ادب څېړونکو ته داتوصيه کوله ، چې په يو مرکز باندې راټول شئ شريک کار وکړئ ، يو له بل سره سلا او مصلحت وکړئ ، هغه به دپټې خزانې دشکوکو او شبهاتو دليري کولو په اړه ډېر پاخه نظريات وړاندې کول ، دپښتو ژبې او ادب دپرمختګ او ترقۍ لپاره يې مشورې وړاندې کولې او په دې لار کې چې اروابښاد او دهغه ملګرو کوم کړاوونه تير کړي وو ، هغه بۀ يې تشريح کول ، چې تفصيل يې په دې تيزس کې راغلی دی ، اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې په دې مرکو کې دپوهاند صيب دشخصي ژوند او دهغه دآثارو په اړه څه داسې موضوعات هم شته ، چې ذکر يې لازم بولئ ، نو دداسې پوښتنو په ځواب کې بايد ووايو ، چې هو ، دپوهاند صيب دشخصي ژوند او آثارو په اړه مفصل معلومات په دې تېزس کې شته دی ، خو ما کوشش کړی ، چې دهغوی ديو ناچاپ اثر ، چې (پوهاند رښتين ژوند پيښې) نومېږي په دې تيزس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه پوره استفاده وکړم او هم مې دهغوی له آثارو او ليکنو دچاپ کال په برخه کې دنورو ليکنو سره پرتلنه کړې ده.
اوس که دا سې پوښتنه مطرح کړو ، چې ايا په دې تيزس کې دپوهاند رښتين ټولې مرکې خوندي شوي او که نه ؟نو ددا سې پوښتنې په ځواب کې بايد ووايو ، چې دپوهاند رښتين يوازې اته مرکې ، چې په چاپي رسنيو کې نشر شوي ما په خپل تيزس کې راوړي دي ، له دې پرته نورې مرکې ، چې په راديو او تلويزيون کې تر سره کړي ، دځينو تخنيکي مشکلاتو پر بنا په دې تيزس کې نه دي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱. ازمـون ،پوهنیـار لال پاچا ، دربښـتین ژونـد هنـداره ،دافغانسـتان دکلتوري ودې ټولنه ، ۱۳۷۹ل کال.

۲. انځور ، زرین. دعلامـه پوهانـد رښـتین بـا یـاد . پېښـور. اسـتاد رښتین او پښتو ادبي نثر. ۱۳۸۵ل کال.

۳. اظهـر، عـارف ، دمحتـرم پوهانـد رښـتین سـره مرکـه ، پښـتو ادبـي جرګه ، پېښور ، ۱۹۹۷م کال.

۴. بینوا ، عبدالروف ، اوسنی لیکوال ، لومړی ټوک ،کابـل. دولتـي مطبعه ، ۱۳۴۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. بیاباني، سارا ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب څلانده څېره(مرکه) جرگه مجله ،کابل. قومونو او قبایلو چارو وزارت ، سنبله۱۳۷۰ل کال.

۶. حصاري ، عزیزالله ، د پښتو ادب څلانده ستوری (مرکه). پېښور.خاورې جریده ۱۱-۱۲گڼه ۱۳۷۲ل کال.

۷. خلیل ، حنیف، دادبي شخصیتونو سره مرکې ، مخ په مخ (رساله) اپریل ،۱۹۹۵م کال.

۸. خلیل ، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وحدت ورځپاڼه ، مارچ،۳۰ گڼه، ۱۹۹۸م کال.

۹. خلیل، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وفا جریده ، لیندۍ ، ۱۳۷۴ل کال.

۱۰. رښتین، پوهاند صدیق الله ، ادبي لیکونه ، یونیورسټي بک ایجنسي ، پېښور ، ۱۳۶۱ل کال.

۱۱. رښتین، پوهاند صدیق الله ، د رښتین ژوند پېښې ، ناچاپ اثر ، ۱۳۷۷ل کال.

۱۲. رښتین، پوهاند صدیق الله ، څوک گرم دي ، سبا ستوري مجله ۴-۵گڼه ، ۱۳۸۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. رښتین ،فضل الله ، دلوی استاد پوهاند رښتین یاد ، دمقالو مجموعه ،پېښور. دانش خپرندویه ټولنه ،۲۰۰۰م کال.

۱۴. رښتین ، فضل الله ، دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، مقالو مجموعه ، پوهاند رښتین فرهنګي ټولنه ، دساپي دپښتو څېړنو او پراختیا مرکز ، ۱۳۸۵ل کال.

۱۵. صمیم ،محمد اصف ، دپوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. سپېدې مجله ، دویمه دوره ، ۵ګڼه ، ۱۹۹۲م کال.

۱۶. عابد ، عبدالله جان ، پوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. شهادت (اردو ورځپاڼه)۶مه ګڼه می ۱۹۹۱م کال.

۱۷. کوټوال ، حسن ، داروانباد پوهاند رښتین ژوند او اثار ،پېښور. هیله مجله ، ۳کال ، ۵ګڼه ، ۱۳۷۰ل کال.

۱۸. ملاتړ، زکریا ، اروانباد پوهاند رښتین دنظراو عمل په هنداره کې ،پېښور. سبا ستوري مجله ، لومړی کال ، دریمه ګڼه ، ۱۳۷۹ ل کال.

۱۹. ناصر ، څېړنوال نصرالله ، نومیالی لیکوال ، تاریخ پوه او کره کتونکی اروانباد پوهاند رښتین ، کابل مجله۱۱-۱۲ګڼه۱۳۸۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. نوید نورالبشر او هما محمد همایون ، دافغانستان نومیالي لیکوال پوهاند رښتین سره مرکه ، لیکوال مجله ، ډسمبر ، ۱۹۹۲ م کال.

۲۱. ویښ راز محمد . د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې. پېښور ، لومړی کال. دریمه ګڼه.۱۳۷۹ل کال.

۲۲. هاشمي، محی الدین ، دلیکوالۍ فن ، دانش کتابخانه ،پېښور. دوهم چاپ ، ۱۳۸۳ل کال.

۲۳. یون اسماعیل. پوهاند رښتین ژوند هنداره.جرمني. پوهاند رښتین دخدمت په لار کې دمضر احتیاط دبوالونه ونړول. ۱۳۷۹ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحريک د هېواد پال او فرهنګپال شخصيت ښاغلي (محمد داود شينواری) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحريک وياړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ يې پيل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هيله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

يو ځل بيا د دې اثر له ليکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ليکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مينه

د افغانستان ملي تحريک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین نظریې
د هغه د مرکو په هینداره کې

پوهاند صدیق الله رښتین

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library